

R
1907

II 1918: 62.83

EPISTOLAE

CLARORVM VIRORVM,
SELECTAE DE QVAMPLVRIMIS
optima,

AD INDICANDAM NOSTRORVM
temporum eloquentiam.

VENETIIS, M. D. LVI.
Apud Paulum Manutium, Aldi filium,
cum priuilegio.

EPISTOLAE

CLARORVM VIRORVM

SELECTAE DE QUAMPLURIMIS OPTIMAE.

AD IMPERIALEM NOSTRORVM

IN HONOREM DECRETVM

4-11 A

10294

202928688

EPISTOLAE
CLARORVM VIRORVM,

selecta de quamplurimis optima.

Lazarus Bonamicus Mario Saurniano, & Benedic-
to Rhamberto S. P. D.

HERI à nobis mihi reddita epistola fuit ; in qua tam multa me delectarunt, ut, quid maxime, non facile iudicarem. nam amor ille uester, ut ingenus in omnes bonos, sic in nos pene singularis, etsi testimonio, aut confirmatione nulla egebat ; eius tamen commemoratio me dulci quodam modo afficiebat. Diligentia vero, quae, in tanta magnitudine, ac varietate rerum antillarum, quibus saepe, tanquam Circeo poculo, immutari hominum mores solent, non solum passa non est me uobis memoria excidere, sed ultro etiam effecit, ut de Turcarum equitatu, de Lutherana re, quo loco esset, quae spes, nos doceretis, an non iucundissima esse debuit? me quidem incredibili letitia extulit: qui quanti hoc aestimem, sum mihi ipse conscius. De Iulio, de Logo, de Rosino gratissimum fuit audire: quos omnes eo iudicio amo, ut in eorum ingenijs, ac uirtutibus

A 2 hoc,

EPISTOLAE

Germaniae ornamenta collocare soleam. Theu-
 poli quidem grauitas, auctoritas, in omni genere
 literarum praestantia, si tantum mihi ab eo tribui-
 tur, quantum scribitis, in caelo me constituit. ut pra
 hoc uel opes Caesaris possim contemnere. probata
 enim uirtus, a magnis praesertim uiris, omnibus
 fortunis est anteponenda. huius uiri cohortatione,
 ut uos scitis, caeperam ante de Patauii cogitare:
 nunc autem, rogante Episcopo, precante Veneta iu-
 uentute, omnibus scholasticis, ac amicis nitenti-
 bus, victus tandem, contra commoda, contra di-
 gnitatem meam, quod uos facile iudicabitis, si
 quando rem totam cognoscetis, ab urbe Roma, quae
 honestissime a plurimis, ijsq; maximis uiris uoca-
 bar, ad Patauinam conditionem accipiendam ani-
 mum reieci: idq; feci eo potissimum consilio, ut,
 si quid sim consecutus, quo possim prodesse quam-
 plurimis, id totum ad communem utilitatem con-
 ferrem. hoc si quid erit, in eo, mihi credite, libera-
 litas nostra extabit: & ut aliquid sit, omni studio
 contendam: itaq; uiuam, ut bonorum causa ipsi
 me boni uigilare intelligant. plura non scribam
 hoc tempore. nam cum secus, atque mihi proposue-
 ram, eueneyit; multa agitem, necesse est, & prouideam:

CLARORVM VIROV.

3

deam: quorum cogitatione districtus teneor. his
 cum liber ero, & numero, & longitudine litera-
 rum explebo, ut arbitror, desiderium uestrum. nunc
 haec satis, si uos rogauero, ut Iulium, uestro amore
 dignissimum adolescentem, omni charitate com-
 plectamini, & quod commodo uestro fiat, nostris
 uerbis admoneatis, Polybij libellum de rep. Roma-
 na iccirco ad eum non esse missum, quia exemplar,
 cum quo conferrem, non est inuentum. cum primu
 nactus ero, in desiderio huius diutius non erit. Theu-
 polo, ornatis uiro, me etiam atque etiam comenda-
 te, nosq; diligite. Iulio, Logo, Rosino a nobis salu-
 tem plurimam dicite. Valere.
 Venetijs.

Lazarus Bonamicus Mario Sauorniano, & Bene-
 dicto Rhamberto S. D.

QVId causae sit, non intelligo, cur per binas
 literas apud Episcopum Bononiensem accusare me
 uideamini negligentiae. quid enim a uobis accepti
 literarum, quibus non responderim? aut quis ad
 scribendum promptior, quam ego sum? quod si tam
 recte scribere, quam facile scribere possum: in cae-

A 3 lo me

lo me planè esse sentirem. si uero essem ubi uos, quibus in locis ea nascuntur, quæ cuius suppedient materiam ad scribendum: frequentia literarum uobis fortasse molestus fuisset. in quo aut uestro me iudicio condemnastis; qui, quæ à Cæsare, multorum seculorum principe, aguntur, quæq; ad summam rei Christianæ pertinent, nos minime curare scire putauistis: aut, cuius negligentia accusare iniuria uideamini, eodem uos crimine insimulari potestis. quod quidem non facimus, occupationes uestras cogitantes, præsertim cum speremus eadem ex uobis audire: iam enim & de successore, & de reditu uestro optato, atque expectato multa cognouimus: qui tamen maturus tam non erit, ut mihi longior non fuisse uideatur. uelim autem ita redeatis, ut non minus ad uos peregrinationis uestræ rationem, quam ad Nicolaum Theupolum, sapientissimum, nobilissimæ, ac gloriosissimæ legationis renunciationem, pertinere existimetis. nos certe si minus simili, at quo poterimus industrie nostræ munere remunerabimur. Valete, & nos optimo uiro, & homini doctissimo Theupolo etiam atque etiam commendate. Patavi, XVI. cal. Oct.

LAZARUS

LAZARUS BONAMICUS PETRO, Hosio, Polonis
omnibus S. D.

MI Petre, mi Hosi, mei optimi & nobilissimi adolescentes, qui uestra sponte honori meo tam ardentè, tam constanter, tanta animi magnitudine consulistis: utinam consilium, diligentiam, assiduitatem meam uidere, mentem uero, & sollicitudinem perspicere potuissetis; quibus omni conatu enixus sum, ut, uestræ uoluntati obsecutus, aliquam partem uestrorum erga me meritorum assequerer. hæc enim si uidissetis, & rebus tractandis interfuissetis; mecum potius ipsi doluissetis, quam aliud officium amantissimi hominis, uestriq; cupidissimi à me prætermisum quereremini. Quæ ex re intelligi potuit, quid esset τὸν ἀδύνατον ἐργῶν. omnia tentavi, omnes quasi neruos consilij, industrieq; intendi, ut ad uos per eos, qui constituendæ Patavinæ Academiæ procurationem habent, uenire, aut accurrere potius liceret. ardebam incredibili cupiditate, primum singulos amplectendi, qui tantum beneuolentiæ erga me præ se tulerunt, dein de omnibus declarandi, quidquid à nobis in me colatum esset, in gratissimum hominem, omniaq; uo

A 4 ib

bis officia debere confitentem, collatum esse. sed obstitit id, de quo scribere non possum quid sentiam: animo uero inclusus dolor, & tacita indignatio morore nos pene conficiunt. obsecro autem uos, atque obtestor, adolescentes, per uestram nobilitatem, per studia literarum, quae sanctissime colitis, ut me potius uestra bonitate subleuatum confirmetis, quam aliquo minus aequo iudicio damnatum affligatis. una enim reliqua haec consolatio; si uos persuasissimum habere ex uobis cognouero, me nihil maluisse, quam uoluntatem meam ad uestram aggregare, & cura, opera, diligentia desiderio uestro, aut potius nostro non defuisse; si quid obtineri non potuit, id potius aliorum iniuriae, quam mihi, esse tribuendum. hoc si ad conscientiam egregiae meae erga uos uoluntatis accesserit; non medio eri me dolore allenatum putabo: sin minus; est, cur semper ingemiscam. nullo autem modo fieri poterit, ut non de referenda uobis gratia, dum uiuam, semper cogitem, & bonam partem operae meae ad uestra studia referam. valete, & nos, ut solebatis, diligite. hoc gratius contingere nihil potest. Venetijs, M D. XXXV. eo ipso die, quo de aduentu ad uos meo desperabamus.

Lazarus,

Lazarus Bonamicus Iacobo Sadoleto S. D.

O EXPECTATAS literas tuas, hoc uero tempore expectatissimas. iam enim desiderio pene conficiebar aliquid de te audiendi: nec satis mirari poteram, quam ob causam nihil tandiu literarum daretur ad me; qui tam crebro ad te scripsissem: ut uel tibi, uel fortuna, uel improbitati eorum, quibus literae committerentur, interdum subirascerer. fortunam quidem proxime accusaui. nam Auilas, Bembi, ut scis, familiaris, cum ad te cum meis literis proficisceretur, ratione itineris commutata, quod alter ex equis ferendo itineri non esset, Genuae conscendit, ut in Hispaniam ad suos transmitteret. de literis non curasse arbitror, ut ad te perferantur. nisi forte eius nos fides cum diligentia fefellerit. quae in mandatis habebat, nihil opus esse uideo. hoc enim ipso die, quo mihi literae abs te reditae fuerunt, certam rationem cognoui, qua percommode & tuae ad me & meae inuicem ad te literae perueniant. quo mihi quidem nihil esse potuit optatius. Auinione Eruius est Remiliasius, uir sane nobilis, & clarus. Ioannem filium habet; qui Patauj in studijs bonarum artium ita uersatur, ut iam

EPISTOLAE

iam excellat; et eam ipsam ob causam mihi est con-
iunctissimus. peropportuna utrique occasio. tu pa-
tri, ego filio literas dabimus. illis pro fide, & offi-
cio maximæ curæ erit, ut, quod fieri poterit, quæ
celerrime perferantur. in quibus si fides erit, quam
mihi dederunt; multo, mihi crede, crebriores a me
epistolas accipies. Vale. Patavij XII. Cal. Iun.
M. D. XXXij.

Lazarus Bonamicus Paulo Manutio S. D.

A M A B A M te antea tantummodo, quod es-
sus eius patris filius, cui græcæ, latinæq; literæ plu-
rimum deberent; cuiq; privatis ipse in me adole-
scentulum officij obligatus ita esse uellem, ut amor
meus ad eius etiam posteros pertineret. nunc uero,
lectis tuis literis, ex quibus cognoui paternam glo-
riam te, tanquam amplissimum patrimonium, non
solum tueri, & conseruare, uerum etiam augere
posse: uix credi potest, quam ex ea spe, quam &
eximiam, & certam de te concepì, creuerit amor
meus. nihil enim in hac ætate, qua tu es, amabi-
lius, quam uirentis significatio. ad quam te cohor-
tarer pluribus, nisi & natura, ut uideo, & dome-
stica

CLARORVM VIROR.

sica disciplina id iam esses consecutus, ut cohorta-
tione non egeres: gratulabor potius tibi, & mani-
bus parentis tui: quos arbitror plus ex hac una re
uoluptatis percepturos, quam omnes ex omnibus
triumphis imperatores ceperint. perge igitur ado-
lescens, & literarum laudem, iam iam pene mani-
bus comprehensam, noli dimittere. cætera enim,
mihi crede, leuia, & caduca, & interdum nobis
molesta: hæc una, nunquam non iucunda, in me-
moria hominum nomen semper retinet nostrum,
suaq; luce cuncta obruit. quæ tibi sepe in mentem
uenisse non dubito; cum hac ætate hos progressus
feceris: sed tamen & incredibilis amor meus in te,
memoriaq; parentis tui, & sollicita quædam lubri-
cæ ætatis tuæ cura me adduxere, ut hæc non neces-
saria scriberem. De beneuolentia tua erga me,
equidem eam amplector; mihiq; eam deberi per-
suadeo, cum, quanta mea erga te sit, intelligo. De
quaternionibus uero quod scribis nomen meum ex
Egnatij tabulis inductum, fidem, & diligentiam,
multo ante mihi cognitam, & perspectam, decla-
rasti. de quibus doctissimo, ac eloquentissimo uiro,
Egnatia meo nomine gratias ages: non quo tanti
æstimem, quanti, antequam scriptum legerem, æsti-
mabam:

mabam : sed egregia hominis uoluntas gratissima mihi fuit : quam omnibus rebus soleo antepone-
 re. Vale. Patavij. IIII. cal. Nou. 1531.

Lazarus Bonamicus Mario Saorniano S. D.

QUANTVM te amem, semperq; amaue-
 rim, ita notum esse arbitror, ut res non egeat argu-
 mentis. amoris autem causæ, (ut omittam nobili-
 tatem, quæq; tua propria non sunt) quod excellens
 in te ingenium esse cognoram, eiusq; excolendi stu-
 dium pene incredibile. in quo etsi multa tibi impe-
 dimento fuerunt: id tamen es consecutus, ut in te
 maior prudentia sit, quæ ætas patiat; & ea lege-
 ris, quæ ratione confirmata, presidio tibi ad om-
 nes casus esse possunt. cuius autem uita aut fuit un-
 quam, aut esse potest, in qua multa non expectata
 non acciderint? circumspecte mi Mari, & ex ueteri
 monumentis, quæ longissime potes, memoria repe-
 re, quæ nihil, præter animos nostros, non in fortu-
 næ potestate. qui si franguntur, aut debilitantur ex
 incommodis, quæ undique se nobis effundunt: quid
 imbecillius, aut miserius humano genere? contra,
 hos si erectos habeamus; si indignum putemus, di-
 uinam

uinam rationem fortunæ succumbere: nobis nihil
 beatius. si quidem summum hominis bonum alia
 quadam ratione continetur, quæ fortunæ temerita-
 te regatur. quæ quoties nobis aduersatur; (aduer-
 satur autem sæpiissime) illud occurrat; ut peritior
 gubernator existimatur, qui ex turbulentissimis
 tempestatibus se in portum receperit, quæ qui secun-
 da nauigatione semper sit usus, sic multo maior, ac
 præstantior uir, qui fortiter tulerit, quæ qui nun-
 quæ senserit aduersam fortunam. hic enim in pri-
 mis, ut ait uir admirabilis, ἐκλαμπερὸν καλόν.
 liberos amittimus: cogitare debemus, num soli fra-
 tres, parentes, coniuges desideramus: quæ multi
 his orbati sunt; regno præterea eiectioni, fortunis om-
 nibus spoliati, in ignominia, & calamitate uix-
 erunt. exempla plura, quæ sint commemoranda. an
 tam superbi erimus, ut aliquid priuatum a natura,
 æquissima parente, nobis optemus? an tam stulti, ut
 impetraturos nos putemus? an tam ingrati, ut non
 propter innumerabilia bona gratias Deo agamus
 potius, quàm, si quid contra euenierit, ac uellemus,
 queramus? Multa sunt alia, mi Mari, quibus cor-
 roboremur aduersus omnem uim fortunæ, & qui-
 bus ipse proxime usus sum, cum de morte Constan-
 tini

tui fratris allatum est. etenim, quia te, illumque
 amabam, uehementer sum commotus. eisdem uteris
 & tu. quid enim agas? nam, dolere propter calamitates,
 ipsas calamitates est augere. qui morbo corporis laborant;
 medicinam quaerunt. animi uero medicina ratio est.
 refer animum, optime adolefcens, ad Deum; & quae ab illo
 acceperis, diligenter considera; summam nobilitatem,
 diuitias, opes, tot fratres, cognationes, affinitates,
 speciem, & ualitudinem corporis, ingenium, egregiam,
 ut semper cognoui, ad optima quaeque uoluntatem.
 fac ut tot tantarumque rerum memineras magis,
 quam affligaris, si non omnia, quod fieri non potest,
 uotis tuis responderint. at erat frater. quid? an non
 multi omnes amiserunt? tibi tanta, & tam florens
 copia superest. quod si eo doles, quia sapientissime
 rem familiarem gubernabat, teque omni molestia liberabat.
 uide, ne tua magis, quam illius causa dolere uidearis.
 quod in moribus tuis haerere non potest. esset enim
 turpissimum. Dices, genere te mortis torqueri.
 obsecro te, clarissime adolefcens, mihique carissime,
 hic te eum praesta, qui mihi semper es cognitus;
 hoc est, ut paulo interius rem spectes, quam uulgo
 homines solent. non enim genus mortis ul-
 lum

lum lamentabile, quod sine uitio, & culpa nostra est:
 cum turpitudine uero nullum non dolendum. neminem
 inuenias, qui fratrem tuum arguat. omnes nefarii secleris
 auctorem detestantur. quod igitur genus hoc? in quo
 inimicorum uestrorum facinus uituperetur, omniumque
 odia in eos accendantur; uestrum reprehensorem non
 reperiat? sed cogitatione paulisper ab eas ab his
 communibus nobiscum alijs: & hoc dies ac noctes
 mediteris: Christianus sum: ducem optimum, & uerissimum,
 Deum sequor: quid ille non est passus? quot, & quanta
 indignissime tulit? ego ne quouis fortunae fluctu
 obruar? meliore ne, quam Deus, conditione esse cupiam?
 quin huc me potius paro, ut, omnia ferendo,
 quae Deo meo placent, & non nomen solum, sed etiam
 illius praecipua, & facta imitando, ex breui, &
 caduca, & molestiarum plenissima, in aeternam ac
 incundissimam uitam migrem. Haec cogitationes non
 mediocriter leuauerunt dolorem meum, quem ex morte
 fratris tui capiebam: eandem arbitror leuaueras tuam.
 et quanquam non ignorabam eam esse praestantiam
 animi ingenijque tui, ut plura per te consequeris:
 scribenda tamen esse haec pauca ex multis duxi;
 ut esset amoris erga te mei testimonium.

EPISTOLAE

nium non necessarium. Vale, & nos ama: Patavij,
pridie Non. sext. M. D. XXXIII.

Lazarus Bonamicus Gaspari Contareno,
Cardinali, S. D.

CVM optatissimum mihi nuncium Rhamber-
tus attulisset, in collegium te summorum patrum
cooptatum fuisse; quo minus sperata fuit hæc digni-
tas, eo accidit iucundior: nam constituendæ rei chri-
stianæ non obscuram significationem dabat. quid
enim factum est post hominum memoriam, uel ad
commendationem pontificum illustrius, uel ad reli-
gionem ex tot incommodis recreãdam aptius, ac sa-
pientius, quàm ex uirtute homines deligere, qui in-
genio, doctrina, usu rerum, uitæ in primis exem-
plo negotium christianum gerere & possint, & ue-
lint? nam etsi contra uoluntatem tuam euenisse ar-
bitror, ut ab reip. tuæ administratione ad nouũ ge-
nus uiuendi abstraheris: nihil tamen dubito,
quin libèter sis facturus, ut, cum præclarũ existima-
ris in patriæ tuæ rep. caste, atque integre uersari,
quod omnes iam intelligunt, multo maius esse tibi
persuadeas rem Dei publicam curare; cum præser-
tim

CLARORVM VIROR. 9

tim omnia in te summa a Deo sint profecta, quæ re-
ligioni præsidio non mediocri, atque ornamento
uel maximo esse possunt. Quare uehementer tibi
gratulor, non propter istam quidem dignitatem,
ad quam sæpe dissimiles peruenere tui, sed quia
sis nactus ubi latius ingenium, & uirtus se diffun-
dat tua, dignitatemq; in qua proxime optimi pon-
tificis sapientissimo iudicio es collocatus, non tueat-
ur modo, sed etiam augeat, atque amplificet. quod
ita mihi exploratum est, ut putem Cardinalatum
istum tuum posteritati etiam admirationi futurum.
Valde te uidere cupio: ut, si qua maior, quam qua
te contemplans absentem afficior, uoluptas esse po-
test, eam capiam. quod erit, cum per hoc munus pu-
blicum mihi licebit. Vale.

Patavij, VIII. cal. Iunij, 1535.

Lazarus Bonamicus Principi Melphitano
iuniori S. D.

CVM mihi literæ tuæ redditæ fuissent, pri-
mum admirabar quis esset, qui scriberet: deinde, il-
lis perlectis, dici non potest, quàm magna uolupta-
te sim affectus. delebat me parentis tui, cum mul-

B terum

torum sermonibus, tum Sadoleti testimonio summi principis, & probatissimi uiri, commemoratio uoluntatis erga me, itemq; tuæ, quam egregiam esse profiteris: eoq; magis mecum ipse tacitus commouebat, quod intelligebam non fuisse tanti officia mea, quanti à nobis aestimarentur. sed nobis, grati animi abundantia, ea quoque, quæ parua sunt, magna uidentur esse. quæ res, mea quidem sententia, nobilitatem uostram imprimis arguit, & nobilitat. quam ob causam mirifice me & a parente, te filio, & ab te, et ali parente dignissimo, amari gaudeo: uobisq; affirmo, cum omnibus alijs in rebus a uobis me superari patiar, fide, obseruantia, pietate erga uos uestræ in me beneuolentiæ facile responsurum. Te uero, adolescens optime, & ad omnem uirtutis laudem expectatissime, cum cognouerim ex tuis literis quanta & quam certa spes non familiæ tuæ solum, quam amplissimâ, & splendidissimam esse non ignoro, sed etiâ nostrorum temporum sita sit in te, hoc mihi sumam pro eo studio, quo omnia tibi, & clarissimo patri tuo, uniuersæq; familiæ & læta, & gloriosissima exopto, ut cohorter ad ingenium excolendum. quod ut præcipuum in nobis est, solumq; diuinum: sic omnia, quæ ad ipsum

ipsum pertinent, & maxima, & maxime laudis existimanda sunt. huius tibi facultatem natura elargita est, parentis autem uoluntas ea est, ut nihil malit, quam te, non fortunæ bonis, in quibus quantum infirmitatis inesset, etsi iniuria, nimium tamen experti estis, sed animi dotibus abundare; quæ nobis adimi non possunt, & tum, tranquillam uitam uiuamus, præstant, tum memoriam nostri in omne tempus, omnesq; gentes disseminant. uides quam nihil esset tota uetustas, nisi lumine literarum illustraretur. uides, neminem prope dixerim paulo nobiliorem fuisse, qui se nobilitatem tueri suam posse crederet, nisi uera nobilitas uirtutis accederet. Neque te auferat nostrorum temporum deprauata disciplina; quibus nobilitas literarum splendore obscuriorum se fieri putat. nimis enim stulte, quanta in ignominia uersentur, non intelligunt. propone tibi ante oculos nobilitatem Romanorum, Athenensium, omnium denique gentium, quæ magnam gloriam sint consecutæ. eam imitare: ad eam te exerce: huc confer cogitationes tuas. habes parentem huius rei causa uigilantem. es in ea ciuitate, in qua græcæ latinæq; literæ hoc tempore prope nasci uideantur. noli tantas opportunitates adolescens

omittere: & tibi persuade, si eo animo fueris, ut
 uirtutem maxime ducas expetendam, cetera om-
 nia fore tibi facilia. Atque hæc scribo amore po-
 tius incitatus meo erga te, patremq; tuum; quo
 necesse est ut uestra omnia mihi carissima sint; quã
 ut uerear ne ab hac opinione dissentias: in qua per
 omnes uitæ tuæ gradus ut maneas; te uehementer
 rogo; oroq; una cum præstantissimo uiro patre tuo,
 me in uestrorum numerum reponatis. Quid uero tu
 tam multa de missione literarum? ego tibi contra
 gratias ago, quod me dignum putaueris, ad quem
 scriberes, agamq; ; quoties ad me aliquid tuarum
 literarum dederis. quod ut sepius facias, miran-
 dum in modum cupio. erit tibi non inutilis exer-
 citatio, mihi uero etiam iucundissima. nũquã scri-
 bes, quin rescribam; et in eo occupationes nos, mihi
 crede, nihil impedient. Bembo ostendi tuas literas:
 qui tuam ad summam gloriam indolem complexus,
 tibi primum gratias agit, deinde tibi, patriq; tuo
 se etiam atque etiam commendat. Vale, & nos tui
 studiosissimos dilige. Patavij, III. idus Quint.

M. D. XXXIII.

LAZARUS

Lazarus Bonamicus Iacobo Sadolecto S. D.

I A M. plane constitueram leuare me hoc impe-
 dimento potius, quàm onere, in quo quadriennium
 fui, cũ tuæ literæ perlatae ad me sunt: quæ summa
 quidem sententiarum grauitate, uerborumq; copia,
 admixta incredibili quadam suauitate bonitatis, ex-
 cellentisq; nature tuæ, (quid autem dicam, de bene-
 uolentia, quæ nullibi tam efficax, tamq; perspicua,
 quàm erga nos?) uehementer me ab hac ratione re-
 uocabant, sed erat in his nihil, quo cuperem muta-
 re sententiam: etsi omnia prudentissime, & ami-
 cissime scripta non ignorabam, quæ scriberes. Nam
 quod uidebaris suspicari, me id uelle aut leuandi,
 aut fugiendi laboris causa: hoc tibi persuade, nihil
 tam alienum a me: cõtra uero, hoc mihi sempre ani-
 mo insedisse, homini turpissimum esse labore frãgi,
 industria ne debilitari, qui ceteris usui ad uirtutem
 esse, aut ipse magnam consequi præstantissimarum
 rerũ cognitionem posset. quæ ex causa, cum feria-
 ri nobis publice licet, tum maxime in studijs uersa-
 mur, multoq; plus laboris toleramus. cognosce igitur
 et indica, quàm falsa fuerit opinio de me. tu pu-
 tas me Patavinæ conditioni renunciare uelle, labo-

B 3 rem

rem ut uitem: ego me cupere id scio, ut plus laboris impendam: Nam quod proponis communem utilitatem: cam nunquam deserendam existimaui: sed, cum maiora onera in re literaria non nulli ex amicis me sustinere posse sibi persuasissent, id consilij dabant, ut leuiora relinquerem, maiora amplectarer: idq; boni uiri esse docebant: meq; ipsum, mihi diffidentem, impellebant, ut non uiuentium solum, sed etiam posteritatis memoriae consulere. quam rem in hoc publico impedimento, nihil erat, cur quispiam optaret. uideo & tibi, & his, & ipsi philosophiae idem placere, ut utilitati hominum inuigilem. idq; mihi persuasissimum est: sed imbecillitas ingenij uenit in dubium. in altera utilitatem multo maiorem esse animaduerto. ad utram minus ineptus sim, explicare non queo. in altera plus laboris, & ingenij inest: quod ut perexiguum est in me, eoq; deterreor, ita labore nunquam impediri soleo, & propterea sum alacrior. Haec mihi erunt de liberandi causa, cum ad te scribebam: sed non audebam aperte scribere: quod erat scribendum aliquid de me a me ipso: quod facio perinuitus. quam ob rem multa praetermisi, quae ab amicis dicuntur, falsa quidem illa, sed dicuntur tamen. utinam hic esset:

ses: ut aut te illi, aut illos tu in tuam sententiam adduceres, si modo alia esset tua, re quaesita inter uos, & disputata: de qua iterum uelim audire quid sentias, id est ad utram me hominum utilitatem potius cohorteris. in qua cogitatione, obsecro te, ut nihil dubites, nos esse ad omnem laudem paratissimos. Vale. Patavij, idibus Iulij, M. D. XXXIII.

Lazarus Bonamicus Iacobo Sadoletto Card. S. D.

INCREDIBLEM antea uoluptatem ceperam ex reditu tuo in Italiam, & ipsi Italiae, Romaeq; gratulabar, quae te aliquot iam annos carentes, tui nominis gloria quodam modo carere, eamq; sibi Galli uindicare uidebantur. qua in laetitia dolore tamen non mediocri afficiebar, quod subuerebar, ne iterum nobis eriperere, et trans alpes usque euolare. sed, proxima renunciatione Card. audita, Di immortales quanto gaudio exultavi, sublato timore, quo angebar: & cum summi pontificis iudicium, & uirtutem admirabar, tum sperabam, aut confidebam potius, omnia in re christiana fore letissima. quid enim post hominum memoriam aut

cogitatum sapientius, aut gloriosius in urbe factum est? non enim ex uoluntate principum, ut sepe, in amplissimum ordinem asciti: at sapientissimi, innocentissimi, clarissimi, & summa auctoritate praediti uiri, euocati, rogati, facti sunt Cardinales. o praecleara comitia, o his difficillimis temporibus necessaria, o pauli III. sapientiam, & bonitatem singularem. Christiano itaque nomini, & tibi gratulor: mihi gaudeo; & tibi reliqua ex sententia euenire cupio. nam quae sentis, quaeque optas, omnia semper cognoui ad religionem, ueramque pietatem referri solere. quae causa fuit, ut de adepta tibi dignitate tuenda nihil scriberem hoc tempore. quid enim te potest latere in tanto ingenio, tantaque doctrina, usu denique, et tractatione rerum diuinarum? si quid tamen es admonendus; illud te non dubitauerim admonere, ut ueterem consuetudinem tuam conserues, & te ipse imiteris. ita enim, ut omnes ad istam te dignitatem iure, & cum ipsius dignitatis pulcherrimo ornamento peruenisse iudicant: sic multo ampliore dignissimum existimabunt. Vale. Patavij, III. Cal. Ian. M. D. XXXVII.

Lazarus

Lazarus Bonamicus Reginaldo Polo Cardinali S.

UTRUM tibi magis, an religioni christianae gratuley, nescio. utrique certe mirandum in modum gratulor: sed tibi, quod in eum locum ascenderis, unde praeclearum lumen uirtutum tuarum ab omnibus clarius conspici, & quamplurimis praelucere ad uerae religionis pietatem, & decus poterit: ipsi uero religioni propterea, quia ex una dignitate homines uideo eligi ceptum esse, non ex copijs, ut antea uideri fortasse poterat, atque diuitijs. nam etsi in Contareno, singulari uiro, idem prius factum erat: eo tamen minus Pontificis animus apparebat, quo plures uarie interpretabantur Pontificis propositum. nunc uero ipsius constantia, omnia ad rem christianam constituendam referendi, ea fundamenta iecit, ut sperent omnes istam dignitatem, in qua te uirtus tua collocauit, multo apud omnes augustiorem, ac uenerabiliorem fore. quod utinam aliquot iam annis factum esset. istius enim ordinis auctoritatem non eam, quae esse ceperat, sed eam, quae olim fuit, hoc est amplissimam haberemus. de qua multa scriberem: teque cohortarer, ut non tam a

Paulo

Paulo III. quàm ab ipso Deo, in summorum patrum collegium coopratum esse existimares; qui dies ac noctes excubares, & reip. christianæ diligentior, quàm tui ipsius, procuracionem susceperes; nisi impetus animi tui diuinos penitus nossem. si quidem es ausus rei christianæ causa similia tuorum. quos ego ita miror, ut in religione nostra nihil æque mirabile multis iam sæculis extitisse putem. a quorum crudelissima, & nefaria cæde tu unus superfuisti; qui religionem possis singulari doctrina, dicendi gravitate, & copia, uita denique & factis defendere, & in priscam dignitatem uindicare. quod ut tibi maximæ curæ sit facere, non es rogandus: nam $\omega\delta\sigma\tau\alpha\sigma\tau\omega\delta$ ille tuus nos non laet. ut uero id facias, etsi prudentia tibi non deest, sed abundas potius; summa tamen mea erga te obseruantia, ac pietas hoc mihi facile concessit, ut te etiam atque etiam obsecrarem, nihil tu quidem in ratione uitæ mutares, (quid enim esse potest sanctius?) sed tamen eam & fideli custodia, & maiore diligentia contra iniquitatem temporum sepires, teq; nobis conseruares. quo enim diuturnior uita tua fuerit, eo in dies magis atque magis & utilem, & nomini christiano saluti, atque orna-

mento

mento speramus futuram. Priuilegio, & Rullo plurimam salutem adscribimus. utriusque letitiam incredibilem cernere uideor. ideo utrique pariter, et utrique summe gratulor. Vale. Patani, III. Cal. Ian, M. D. XXXVII.

Reginaldus Polus Cardinalis Lazaro

Bonamico S. D.

VT debitores facere solent, mi Lazare, quibus non uoluntas, sed facultas deest, unde ex presentibus fructibus soluant: si in temporis intervallo aliquam spem habeant, dies a creditoribus auferendo, fidem suam tuentur: idem mihi tecum nunc faciendum iudico, qui cum gratulationem literarum tuarum acceperim. statim quidem me debitorem respondendi tibi agnoui: sed tamen, ut, si soluere debeam, dies aliquot abs te auferam, sit necesse: nec enim presentes fructus eiusmodi sunt; ut ex his cõfidam me, quod debeo, posse persoluere: quod si uerbis me tibi satisfacere potuisse existimarem; cum epistolam tuam grauem, & plenam amoris, atque iudicij, atque pietatis acceperim; nunquam quidem mihi uerba defuissent, quibus facile tibi responderem.

derem. quid enim magis promptum fuisset, quam
 ita dicere? eam mihi gratissimam fuisse: & cum
 amorem tuum in me uehementer amplecti, tum pie-
 tatem in Deum, & ecclesiam eius, quam tuae lite-
 ra mirabiliter expressere, maxime exosculari. quae
 eum ex animi sententia dixissem; quod ad uerba at-
 tinet, etsi nihil aliud adderem, non uideo quid desi-
 derare posses. uerum cum, non uerba te, sed res ex-
 spectare, tota tua epistola declares; ideo spatium a te
 mihi concedi postulo, dum a Domino istius uineae,
 unde omnia, quae uel ad mea debita persoluenda,
 uel ad tuendam uitam praesentur, depromere so-
 leo, hoc impetrem, ut mihi de suis fructibus tan-
 tum donet, quantum ad liberandam meam apud te
 fidem sufficiat. hoc quidem ab eo petere non de-
 sino. cum autem totius bonitatis & benignitatis
 sit fons, & exemplar, difficile in hac mea postula-
 tione futurum nihil timeo: sed ad celeritatem ta-
 men, si primo quoque tempore hoc debitum exigas;
 nihil quidem magis adiuuabit, quam ut ipse quo-
 que apud eundem D. aduocatum te meae egestati
 praebas. quod si feceris, non modo de meo debito
 tibi statim satisfactum iri auderem polliceri; sed,
 quia benignitatem eius sum expertus, magnum
 quoque

quoque praemium tui patrocinij te reportaturum.
 quare non tam mea causa quam tua peto, ut cau-
 sam meam suscipias: hoc uero mea maxime, quod
 debitoribus molestissimum esse solet, ut me saepius
 per literas, quando coram non potes, de debito ap-
 pelles. in hoc credas mihi uelim, ex tuis in me of-
 ficijs nihil te mihi gratius facere posse. Vale. Ro-
 mae, IIII. cal. Feb.

Lazarus Bonamicus Iacobo Sadoletto Card. S. D.

VTRVM maior sit celebritas nominis tui,
 an eorum numerus, qui te uidere, atque ab eodem
 amari cupiunt, non facile indicauerim. quod etsi tu
 ipse ex ijs literis aliqua ex parte perspicere potui-
 sti, quas in hoc genere saepe ad te scripsi: scito tamē
 multo plures esse, qui, me, ut se tibi commendarem,
 & per me in amicitiam tuam admitterentur, ro-
 gantes, id assequi nequuerunt; non mehercule scri-
 bendi molestia, (nihil enim facio iucundius) sed
 uel quia facere iniuriam humanitati tuae uideo; uel
 quod uereor, ne nimia crebritate eiusdem gene-
 ris literarum si non odiosam, at subinsulsam inter-
 dum tibi satietatem afferam. hanc uero dubitatio-
 nem

nem meam, aliâq; nonnulla, quæ scribi non oportet, singularis mea in Benedictum Rhambertum beneuolentia, & eiusdem Benedicti incredibilis non tam cupiditas, quam quidam cupiditatis ardor tui uidendi, & per me in numerum tuorum adscribendi, uicit, ac sustulit. is cum hac epistola ad te uenit. adolescens est omnibus his rebus præditus, quibus ea ætas ornari potuit, scientia bonarum literarum, suauitate morum, uitæ innocentia, atque elegantia, obseruantia in primis, ac pietate erga similes tui; quos ut mortales Deos ueneratur. sed quid ego tibi plura de hoc? qui soles esse cum in alijs, tū in cognoscendis hominibus iudicio peracri, ac perpolitio. iuuenē complecteris primum sua, deinde nostra quoque commendatione sic, ut in eo suscipiendo omnes illi tui summæ facilitatis, atque humanitatis lepores appareant. Paulus noster idem ut faciat, uehementer uelim. cui me etiam atque etiam comendabis. Vale. Patauij, XII. Cal. Maias, 1538.

Lazarus Bonamicus Ioanni Turitiano S. D.

LIBERE si licet loqui, amico præsertim, re-
ctius Crucius, & Paccius, quam tu. illi enim, cum
scirent,

scirent, quibus fundamentis constituta esset mutua inter nos beneuolentia, quæ ad illos scripsisti, ut de tuo in me animo sæpius admonerent, ab egregia quidem ea uoluntate profecta, non tamen nostræ coniunctioni necessaria putauerunt; nosq; de omnibus celauerunt. Tu uero quasi dubitans qua fide erga te sim, multa scripsisti, quæ ad nouas potius conciliandas, quam ad constantes, & nulla ratione uiolabiles amicitias pertinebant. ignosco tamen tibi. nam urbis, in qua nunc es, morem non ignoro. cui etsi uideris Patauium antepone, id tamen Romano more uereor ne feceris. cum Romano more dico, scis quos significem Romanos; ne mihi forte Crucius irascatur. illud uere, nec Romano more mi loânes tibi uehementer persuadeas uelim, eam esse mihi opinionem de probitate, ingenio, doctrina, suauitate morum tuorum, ut, quæcunque tua causa facere possim, æque mihi incunda futura sint, atque tibi. itaque statim ad Sadoletum scripsi, ut Paccius, adolescens optimus, ex tuis literis me admonuit. illi te dabis: complectetur, mihi crede, more non uulgari: cum & ipse egregius uir, & sua sponte simulum tui cupidissimus, nostriq; amatissimus esse uideatur. cupio tamen scire, quantum ponderis

pöderis testimonium de tuis uirtutibus meum apud illum habuerit. si qua in re praeterea acciderit tibi opus esse studio, opera, gratia mea, ad illam clausulam reuocabis omnia; ut ne dubites, quin, quae a me iure proficiantur, eo animo proficiantur, ut in eo me beneficium accepisse putem. hoc si feceris, gratissimum mihi feceris. Vale. Patauij, 8. cal. Decembris, 1533.

Lazarus Bonamicus instauratoribus Patauini gymnasij S. P. D.

LAURENTII Falerij pratoris iussu hodie cum essem accersitus, recitatae mihi sunt literae uestrae: deinde grauis, & uehemens illius cohortatio subsecuta est, ut munus interpretandi persequerer. quibus omnibus sic mouebar, ut eodem tempore illius uoluntas, & contentio, uestra auctoritas, reip. Venetae maiestas mihi occurrerent. Accedebat ad haec naturalis quaedam propensio, atque affectio in haec loca, ubi natus, ubi educatus, ubi magna ex parte institutus essem. quam ob causam Patauinam academiam tanquam portum mihi delegeram, in quo, quod reliquum mihi uitae est, conuiescerem.

sed,

sed, in hoc meo tamen tanto gaudio erga nos nomenq; ipsum uenietum, respondi pratori, quae dignitas mea, quae aequitas, quae ratio literaru, quas profiteamur, cogebant respondere. Atque illa initia breuiter attigi, ut a Laurentio Bragadeno, alijsq; nonnullis saepe rogatus hanc desertam, & prope depositam provinciam susceperim: ut, biennio confecto, amplissima cum dignitate a Bononiensibus, XL uirorum cunctis suffragijs, enitentibus omnium nationum scholasticis, conductus, Gaspare Contareno, singulari uiro, & praestantissimo ciue, ad collegium, & senatumq; uestrum referente, ne dimidio quidem stipendij Bononiae mihi propositi, Patauij retentus fuerim. De Clemente VII. adiunxi, Pontifice Max. quem dux amplissimus, omni uirtute ornatissimus, immortalitate dignissimus, Andreas Gritius mei incredibili desiderio ardere cognouit, cum per Hieronymum Aleandrum legatum egit, ut mihi per uos liceret Romam ire, & meam, quantulacunque est, sibi operam dare. Summi me beneficij tantus ac tam diuinus princeps sempiterna memoria obligauit, cum respondit, uenietam temp. snorum hominum, qualis ego essem, opera uti malle, quam alijs quibuscun-

que concedere. Commemoravi prouentum HS
XXXVI M. & amplius, hoc est octingentorū Pan-
nonicorū nummum, mihi delatum, ut essem in comi-
tatu regis Ferdinādi, et magno animo sine ulla con-
tentione repudiatum. Quibus rebus uidebar decla-
rasse, quanti temp. uestram, otiumq; literarū fece-
rim; modo cum dignitate in eo esse possem. sed, an-
possem, inebam illum etiam atque etiam conside-
rare. quod idem ut faciatis, uehementer à uobis pe-
to, clarissimi, atque optimi uiri. Biennio iam pro-
uinciam, quam iudicio senatus gerebam, ex con-
suetudine aliorum renunciaram, non arroganter,
ut multi, sed pro pudore ac modestia mea, proq; ea
reuerentia, quam uestris magistratibus adhiben-
dam semper putauī. Adij eos, qui in eodem magi-
stratu ante uos fuerunt: aperui animum meum:
rationes omnes uel officij mei, uel illorum æquita-
tis explicari: omnia in unum caput conieci, cum di-
cerem aut esse unde stipendium alijs augetur,
aut deesse: si deesset; meam me in omni fortuna uo-
luntatem ad suam accommodaturum, & eodem
contentum stipendio futurum quoad uiuerem: sin
esset; me non uidere, quo modo aut illi iusti esse
possent, si, in pari industria ac labore, ne dicam
multo

multo maiore, alijs accessio stipendij atque honoris
fieret; aut ego uir bonus, si, cum æque, atque alijs,
Patanina uestræ academiæ utilis esse nequirem, al-
teri non libenter cederem, qui existimationem as-
sequeretur & gratia apud uos florentium, & au-
toritate. Ab eo sermone ita discessi, ut singulo
quoque anno integrum mihi esset sperare aliquid,
nec deteriore conditione esse, quam alijs, qui uobis
honestissime seruirent. nam & uobis potestas erat
alterum substituendi, si quis forte magis probare-
tur, & mihi accipiendæ conditionis, si qua ube-
rior, atque honestior oblata esset. quod tamen non
feci, ac ne cogitauī quidem, cum possem uel maxi-
me in quo stultitiæ sui accusatus à nonnullis. ego
uero non stultum sed bonum uirum esse arbitror,
qui fide, ac pietate suos principes amplectatur, mul-
toq; plus his tribuat, quam ceteris. à quibus ta-
men si se uideat contemni, aliosq; quosuis sibi an-
teferri; eiusdem ignoscere in iustissimo dolore, si,
cum ab illis desereretur, se ipse non desereret, &
in omni uita uirtutem sequeretur, & decus. Hic
uelim uos, qui ex omni senatu academiæ constitu-
endæ causa delecti estis, selectissimi uiri, indicare
cuiusmodi fuerit ius postulationis meæ, quale re-

simonium egregiae meae in rep. Venetam uolun-
 tatis. Omitto, feriantibus alijs, interpretationes
 saepe meas, non iacto duarum, & amplius hora-
 rum quotidianum prope laborem meum, qui a me
 uno suscipitur, praeterea nemine. alia non praedi-
 co, quae possent. quid autem per uos a senatu decre-
 tum sit, discernior, cum recordor. Alijs stipendij
 honor habitus: non reprehendo: commeriti sunt.
 mihi non est habitus: feramus & hoc a quo animo:
 esse enim audio, qui mirentur, aut querantur po-
 tius, tantum huic generi literarum tributum esse:
 qui iudicio fortasse, non uoluntate, falluntur. de
 me nihil dico: neque enim est, quod dicam: et, si
 esset, non dicerem. satis mihi sit quodcumque opi-
 nionis est de me, diuturnis uigilijs multoque sudore
 collectum. de ipso genere studiorum loquor, de
 quibus me nonnunquam cogitantem subit tacita
 quaedam temporum miseratio. Queruntur ne tan-
 tum tribui eloquentiae studijs? per quam populi
 Romani, atque omnium gentium nomen extat, at-
 que illustratum est: qua omnis magna, atque am-
 pla resp. recte, & ordine administrata est, Rho-
 diorum, Atheniensium, Romanorum. huius lumi-
 ne, ac splendore cunctae artes, & disciplinae &

lucent

lucent ipsae per se, & ad communis uitae usum
 transferuntur. per hanc leges latae, abrogatae aliae,
 aliae antiquatae sunt. bella è rep. suscepta, pax fa-
 cta, foedera iusta, optima quaeque constituta. quod
 si hoc, superiorique tempore suus honor ei tributus
 non est: fuerit uel iniquitas haec uel caecitas tempo-
 rum: apud ueteres certe, in illa ingeniorum, eru-
 ditionisque felicitate, tribuebatur; & hoc studium
 ceteris studijs anteponebatur. At nemo ante te eo-
 dem pretio conductus fuit. Quid? nihil noui insti-
 tuendum? nihil corrigendum, etiam ueteri consue-
 tudine usurpatum? semper temporum ratio consi-
 lia prudentum gubernauit. Hispanus philosophus
 quanto praemio accitus est Patanium a uobis? multo
 maiore quidem, quam alij ante se. si nemo ante me
 tantum praemij est consecutus: nemini ante me du-
 plex interpretandi onus impositum est. Bononiae
 unius lectionis professori tantundem fere merce-
 dis persoluitur. Florentiae, in tanta tenuitate, at-
 que oppressione ciuitatis, quantum decretum sit
 hoc anno his studijs, non ignoramus. Venetijs ue-
 ro, in tanta dignitate, atque amplitudine imperij,
 quis erit qui se ab illis laude uinci patiatur? sed sit,
 ut quisque uelit, & indicat de hoc genere studio-
 rum.

rum. in petitione honoris omnes mihi praeferrere,
 a quo, ut dixi, patiamur animo: tempus certe,
 quod liberum hactenus mihi fuit, relinquatur.
 quod cum ex illo senatus consulto, quod uobis re-
 ferentibus, proxime factum est, concessum non sit:
 quid aliud fuit, quam hoc toto triennio rationem
 sperandi aliquid a uobis mihi adimere, & omnes
 quasi nervos industriae cum dedecore, atque igno-
 minia praecidere? Vos non accuso: fortunam meam
 incuso, negligentiam condemno. sed tamen sine
 uoluntate mea nec fieri debuit illud, nec potuit.
 itaque illud decretum senatus tanquam ratum non
 agnosco: rescindo, antiquatum uolo: in quo non
 solum uoluntas mea non adfuit, sed etiam repugna-
 uit. uestrae tamen, ornatissimi uiri, senatusque au-
 ctoritati, & imperij veneti maiestati hoc dabo,
 ut sponte, non aliquo decreto, conditione ne alia
 uestra obligatus, sed omni uinculo solutus, hono-
 ris tantum atque amplitudinis reip. uestrae causa,
 quo possum studio & labore, academiae uestrae suc-
 curram, uestramque uoluntatem non solum meae, sed
 honori etiam meo anteponam. uestrum erit, pro
 prudentia, & bonitate uestra statuere, quo modo
 decreto senatus non tenear; de quo aliquid ad me
 scribere:

scribere: quo & meam hanc uoluntatem uobis gra-
 tam esse intelligam; & sperare posthac possim ma-
 gnae uobis curae fore honorem meum: quem uobis
 magnopere commendo, & trado. Patavij, VII.
 idus Nouembris, M. D. XXXVIII.

Lazarus Bonamicus Rinutio Farnesio,

Priori Veneto, S. D.

EX sermone Ioannis Cornelij, & ex literis
 multorum tardiozem reditum tuum fore cognoui,
 quam putaram. quam ob causam mihi ad te scri-
 bendum esse existimari, non tam ut te admonerem,
 (monitores enim habes domi Alexandrum Man-
 tiolum, & Galeatium, prudentissimos, & tui
 amantissimos uiros) quam ut declararem me ual-
 de sollicitum esse de tua gloria; quae tibi ex tanto
 ingenio, tantaque memoria proposita est. quam, ob-
 secreto te, mi Ranuti, ne patiare tibi eripi alicuius
 rei incuria. Magnum est, natum esse in tam nobili
 familia: maius, habere auum Pontificem, in omni
 genere Pontificij muneris excellentem: longe uero
 maximū, ingenij uirtutisque laudibus florere: quas
 tu unus facillime omnium consequeris, si eorum pa-
 trueris

rueris consilio, qui aetatem tuam docere & possunt, & uolunt: quibus te haecenus paruisse, nunquam, ut arbitror, te poenitebit. nos quidem, qui te ut filium amamus, carumq; habemus, quiq; cupimus splendore literarum per te nostra tempora illustrari; breue est, quod tibi hoc tempore suademus: ut habeas in memoria, atque in pectore illud Theophrasti, *πελοπλεῖς ἀνάλωμα βδινό χόνοσ*. uelim igitur, et, si id pateris, rogo, ut bonam partem huius temporis, quo absueris, audiendo, scribendo cōsumas. nos autem cum te alio modo inuare nunc non possimus, scribendo certe, tuis studijs non deerimus; ut hoc genere exercitationis non mediocriter proficias. neque enim dubito, quin rescribas ad me: quod mihi erit gratissimum. Vale, & Pontifici Maximo, si quando id commode fieri poterit, me etiam atque etiam commenda. Patauij, VI. idus Aprilis, M. D. XLIII.

Reginaldus Polus Iacobo Sadoletto S. D.

LEGI tuas ad Lazarum nostrum scriptas literas, nonis Iunijs abs te datas: quae me magna uoluptate affecerunt; cum quod ea, quae uolebam, de ualitudine

ualitudine imprimis tua, de dulcissimo illo, quo fruieris, & maxime delectaris, otio nunciabant; tum uero, quod ex iisdem tuum in me amorem, quem ad summum peruenire cupio, in dies augeri clarissime perspexi. idq; mihi eo iucundius fuit hoc tempore ex tuis literis intelligere, quod propter praetermissum iam diu scribendi officium, cum praesertim suauissimis & humanissimis tuis literis esse inuitatus, satis quidem habebam, si animum tuum nulla ex parte offendifsem: ut uero noua tui amoris incrementa audirem, id uero nunquam expectare sum ausus. etenim, ut uere dicam, simul ac ad eam partem epistolae tuae legendo peruenissem, in qua nominis mei mentionem facis; statim animum meum perculit recordatio negligentiae in scribendo meae; cuius ualde suppedebat, neque, quicquam quod de me scriberes, nisi ut mecum de hac scribendi tarditate expostulares, expectabam. tu uero, tantum abest, ut ulla in re me accuses, ut uultro me testimonio tuorum scriptorum, & nouo genere laudis ornes. quod quid aliud esse potest, quam abundantia quaedam tui erga me amoris? quae facit, ut uel non uideas, quae minus officiose erga te facta sunt; (sic enim amantes in erratis amicorum obcaeri

obsecari solent) uel, si uideas, ita humanitate tua
 quadam obruis, ut nusquam extare uelis. sed quo
 maior est haec tua in me humanitas, uel potius in-
 dulgentia: eo magis mihi cauendum esse uideo, ne
 quid temere, uel negligenter faciam, quod non ex
 omni parte tibi gratum futurum sit. si uero ita ne-
 gligēs hoc tempore in hoc scribendi officio uideor,
 ut etiam tui oblitus existimari possim; qui nec mea
 sponte feci, quod maxime ad officium erga te perti-
 nebat meum; nec exemplo tuorum, qui ad te sepe
 scribunt, quos hic familiares habes, admoneri po-
 tuerim, ut tuis aliquando literis responderem: hoc
 tibi primum persuadeas uelim, quod sane uerissime
 potes, me tui obliuisci non posse; quippe qui mihi
 in uisceribus, etiam antea quam de facie notus es-
 ses, haerebas, propter summam, quam de tua uir-
 tute, & doctrina ex dignissimorum hominum te-
 stimonio conceperam, opinionem. ut uero tui pro-
 pius cognoscendi facultas data est, atque ad inte-
 riora illa tua animi ornamenta penetrandi, quae par-
 tim in congressu, partim ex scriptis tuis, qualia es-
 sent, facile perspexi: tanta me tui admiratio cepit,
 ut non modo te amandum mihi, atque obseruan-
 dū, sed in omnibus & studijs, & actionibus meis,
 quasi

quasi exemplar aliquod praecclarum, mihi imitan-
 dum proposuerim. quod equidem libenter facio,
 & si minus quam cupio proficio, (nec enim me fu-
 git, quam longe ab exemplari absim) tamen, me
 non aliter sentire, sed eo maxime conari, norunt om-
 nes, qui me, & consuetudinem meam norunt, ac
 meos de te sermones, quos frequentes cum amicis
 communibus habeo, audierunt. Quae cum ita sint:
 non, quod tui sim oblitus, quae sic in oculis gero,
 quem in ore, & amore semper habeo, in hoc officio
 erga te deliqui: sed, si ueram causam exprimere de-
 beam, quod eius facultatis sum oblitus, per quam
 tibi, & meo officio satisfaciendum esset, eo factum
 est, ut nullas a me literas acciperes, cum reliqui,
 qui in hoc genere ualent, ad te sepe scriberent.
 defecit enim me iam pridem, Sadolete, haec facultas
 scribendi, tanquam aquila quaedam; quae tenui al-
 ueo fluens, si cura, & diligentia adhibeatur, cur-
 sum tenet suum; neglecta uero, euanescit. sic mea
 scribendi ratio, quam diu curae mihi fuit, etsi te-
 nuiter semper, nec satis pure fluebat, tamen secum
 quoquo modo animi mei sensa ferebat: quae nunc,
 omissa pristina diligentia, ita exaruit, ut, cum ani-
 mi cogitationes ad amicos deferre conor, sepe me
 haere

habere sentiam, plerūque uero tanquam in sicco de-
 stitui, ut ultra progredi non possim. quod quidem
 me pudet scribere. sed quid facerem? nosti genus
 studiorum meorum, quibus me ijs proximis annis
 addixi, quā imperiosa ipsa sint, quā non facile
 societatem aliorum studiorum admittant. quibus
 cum parere necesse habeam; ad illas elegantiores
 literas nix sane oculos conuertere audebam. sed ta-
 men in Italia, ubi has primum noui, sperabam me,
 etsi non plenam uacationem, (nunquam enim hoc
 postulassem) at certe tantum temporis, a seueriori-
 bus dominis impetraturum, ut cum ueteribus illis
 amicis, quasi adolescentiæ meæ socijs, & sodalibus
 iucundissimis, quos longo intervallo non inuisi-
 ram, familiaritatem renouare possem, atque hac
 spe fretus, Lazarum nostrum, quem magistrum,
 & quasi tutorem harum ingeniarum, & dulcissi-
 marum artium cognoueram, in contubernium uo-
 caui; ut, eo duce, & adiutore, facilius, quod uole-
 bam, consequi possem. tandem uero, quod impe-
 trari spatij, tantum fuit, quantum solent duriores
 magistri ad lusum, iocumq; pueris suis concedere.
 sic enim mihi, ad iuuenilia studia libenter reuertem-
 ti, subsceinas aliquas horas dabant. quibus tamen
 contentus

contentus esse potuissim, nisi has ipsas saepe inter-
 rumperent. tandem uero ita penitus præciderunt,
 ut ne punctum quidem temporis ad has artes reco-
 lendas relinquerent. quare, si ab illis relictus sum,
 quos ipse prior deserui; si ipsa fructum mihi dene-
 gent suum, qui operam ipsis prior denegauit meam:
 mirari certe non debes. cum Lazaro uero nostro sic
 iam uiuo, ut, præter suauitatem consuetudinis, in
 nulla re eius opera utar. sed mirum in modum eius
 me consuetudo delectat: a qua plane non nisi inui-
 tus discedo. cui tamen si persuadere possem, ut se
 aliquando ad studia nostra transferret: nihil æque
 absentis desiderium leniret. quanquam autem tum
 maxime iucundum esset, una cum eo in iisdem li-
 teris uersari: tamen nunquam non una esse me exi-
 stimarem, si eadem utriusque nostrum studia teneret.
 atque hoc cum eo agere. cum saepe essem conatus,
 nunquam tamen aperte eum aggredi sum ausus. so-
 lus enim non ualeo, res enim haud parua est: in
 qua persuadenda, amicis adiutoribus, & auxilia-
 toribus opus habeo. atque utinam, Sadolete, te mihi
 socium, dum hoc efficerem, adiungeres. tu certe
 unus instar multorum esses: immo tu solus, si huc
 incumberes, totum negocium, per te conficeres.

scio

scio enim quantum iudicio tuo, quantum literis, quantum amori tribuat Lazarus noster. ut uel sola auctoritas tua, quod uelles, eum adduceret. Quid ergo? si haec sic se habeant; cur optantis potius, quam rogantis personam sumo? cur non aperte in re honestissima, & mihi gratissima, in qua maxime abs te adiuari possum, opem tuam implorem? Quia deterreor plane ea particula tuarum literarum, in qua praesentem Lazari statum, & conditionem illi probare niteris. hortaris enim ut in sua statione maneat; ut, cum eam provinciam instituendi iuuenum animos in politionibus literis susceperit, eam ne relinquat, nusquam ab ea discedat: quam affirmas maximam illi gloriam, & Italicæ iuuentuti utilitatem summam allaturam. haec enim ut a te prudenter, & amice scripta sunt, sic mihi, ne quid contra istam sententiam rogem, omnem prope occasionem praeripiunt. nec tamen me contineo, quin hoc abs te petam, ut, quoniam ad communem amicum haec pertinent, liceat mihi tecum pauca quaedam quasi conferendi gratia scribere. quod diu facio, de facilitate tua nihil sane dubitabo. Principio igitur non te fugit; etsi Lazarus magnam laudem ex hac eleganti, quam nunc proficitur, doctrina

doctrina sit consecutus; quam in dies cum maiori eorum fructu, qui eum audituri sunt, augere potest; tamen, non in hac sola eius industriam esse uersatam, sed multo maiora amplexam, ex quibus non minus, quam ex ijs, eius laus enitescere potest; fructus uero. longe ampliores reportarent ij, qui fructum ex eius doctrina peterent. quis autem te melius nouit, cui, propter familiaritatem uestram, eius uitæ cursus notissimus esse debet, quantum studij, temporisq; in philosophia posuerit? quid uero iam habent oratorum, uel poetarum literæ uel dignitatis, uel utilitatis, si cum philosophorum libris comparantur? quæ, ut tu optime omnium nosti, si quid in se contineant, quod hominem studiosum uel ornare, uel inuare potest, ex horum fontibus hauserunt. atque ex horum est doctrina non minus, quam ex ea, quam proficitur, quod Lazarum præceptorum tam gratum, acceptumq; suis auditoribus reddit. sed quid eum Pomponatius, uir in philosophorum libris celeberrimus, tot annos exercuit? quid tot exhausti labores in ueterum philosophorum libris euoluendis; si tandem philosophiam in rhetoris, uel potius grāmatici officina sit conclusurus, si nihil amplius ab ea expectetur, quam ut grāmati-

ci scholæ, & puerili doctrine seruiat? Ama me, hoc non libenter uideo. et, ut nihil iam de amico loquar; hanc tantam philosophiæ illatam iniuriam reticere non possum, præsertim apud te philosophiæ ipsius patronum; neque certe iam dubitare, auxilium tuum implorare; ut una opera amici dignitati, & philosophiæ honori consulas. quod profecto facies, si a rethorum scholis abductum in philosophiæ eum gremio, unde ausugit, reponas. sed quorsum hæc iam ad ea studia, quæ paulo ante mihi tua ope communi cum amico nostro tantopere me cupere ostendo? an tam cito noti mei, & desiderij sum oblitus? minime quidem: sed, cum illud difficilius esset, quod facillimum est tibi propono. quod si perfeceris, neque uoto meo prorsus frustrabor, & meo desiderio maxime satisfiet. etsi enim illud omnino incundius esset, in iisdem studijs, quasi in iisdem adibus, cum eo uersari: tamen, quando hoc consequendi spes est tenuior, si uel ad uicina studia eum migrasse intelligam, delectatione carere non potest, præsertim etiam cum, hac migratione, eius & dignitati, & utilitati maxime consulitur. cui enim dubium esse potest, si uel ad eam partem philosophiæ se conuerteret, in qua præcepta uiræ traduntur

traduntur, & animi excolendi ratio ostenditur, quanto maiori cum fructu, et dignitate hic commoraretur, quam si apud oratores, & poetas manens, orationis formandæ præcepta ex M. Tullio, uel agricolendi ex Virgilio repeteret? in quibus totus nunc uersatur. et tamen si ad illam maxime germanam, & uere ingenuam philosophiam se conferret, ut eius etiam præceptis obediat: diutius sane a nostris studijs abesse non poterit. nec enim ab illa retinebitur: quæ se inopem, & minime dignam, quæ animi ueritatis, & uirtutis cupidum, perpetuum hospitem, & contubernalem habeat, ingenue fatebitur. ut enim Plato, quem quasi parentem huius philosophiæ dicere possumus, cum esset interrogatus, quatenus suis præceptis insistendum esset, quæ diu autem eius doctrinæ obtemperandum; respondit; eatenus dum sacrator aliquis in terris apparuerit, qui uiam ueritatis patefaceret; cui tandem deo esset credendum: sic, cum sacer ille iam pridem se ostenderit, qui stabilem, & nunquam intermorturam doctrinam reliquerit, qui se Deum declarauerit; quid putandum de eius philosophia? an non parentis sui uoci obtemperatura est? ut alumnos suos ad hunc amaret? ut se, & sua omnia illius

D fidei,

fidei, & tutelæ committat? sponte autem se suo imperio abdicet? Equidem non dubito, iam pridem amicum nostrum has uoces audiuisse; sed, ut modestum discipulum, omnia magistræ suæ tribuentem, non satis aduertisse, quæ de sua inopia, & tenuitate ipsa diceret: quam nunc interpres eius uoluntatis, si doctoris personam apud eam obtineat, melius animaduerneret, clariusq; perspiceret. quid enim, ut ueritatē querentes uere loquuntur, philosophia habet, in quo animo ueritatis studio satisfacere possit? quid illa primum nouit, nisi quod a sensibus fallacissimis magistris acceperit? qui ut nihil fallant; quantulum est, quod conferre possunt ad ueritatem ipsam perspicendam; uel quantum potius ad obscurandam ueritatem proficiunt? quid enim magis rationis lumini officit? quod ratione ipsa teste dico: quæ cum se maxime ueritatis inuestigationi dat; tum maxime dat operam, ut se quamlongissime a sensibus, tanquam maximis impedimentis, abstrahat. sed quantulum est, quod sine ijs progredi potest? quàm cito fatigatur ratio? quàm cito ipsa ad sensus redit? si redire eam dicere debeam eò, unde nunquam discesserit. ut enim paululum quasi temporis momento emineat; paululum etiam se su
pra

pra sensus, quasi supra fluctus, quibus maior pars hominum immergitur, caput exerat: nunquā tamen eos penitus relinquere, neque ita se ab ijs liberare potest, ut in ueritate contemplanda non semper aliqua a sensibus emissa species, sese ueritatis lumini, tanquam nebula è terra orta, aliquando se solis lumini interponat. ubi est ergo illa sincera, & pura ueritatis facies, in qua contemplanda ueritatis studiosus acquiescere potest? cuius clarus aspectus, non aliquando, ut solis, sed perpetuo, sensibus caliginem, & tenebras offundentibus nobis, aufertur. an hanc nobis philosophia ostendere pollicebitur? & tantam suam ignorantiam cum suorum alumnorum pernicie dissimulabit? an potius, ut ipsa ingenua est, ingenue fatebitur, se in ueritatis studio, homini eius contemplationis cupido minime satisfacere posse? at fatebitur plane, & iā pridem fassa est. neque enim unquam ulla nox notior, aut uerior est a philosophia emissa, quàm illa: animum humanum nulla arte humana, nullo studio humano ad ueritatis perfectam cognitionem perducere posse: se uero, si aliquid conducatur, si quicquam adiuuenti in ueritate indaganda præbeat, eo maxi
D 2 me;

me iuuare, si nobis persuadeat nos nihil scire posse: hoc enim solum de ueritate compertum habere: cetera etsi probabilia uideantur, & prope ad ueritatem accedere, nihil tamen certi habere, neque aliud se dicere posse. Hanc ergo tam præclaram, et ingenuam philosophiæ confessionem de ueritate, & quid ipsa præstare possit, cum habeamus; & cum iam cœlitus nobis ueritas se ostenderit; cum Deus ipse, ignorantie suæ sobolis, & erroris in ueritate inuestiganda misertus, fontem ipsum ueritatis nobis aperuerit, a quo sacræ illæ artes fluxerunt, in quibus nihil non sincerum, omnia pura, & ueritatis plena sunt: quò potius nunc philosophia alumnos suos, si suæ ingenuitati constare uelit, quã ad has sacras artes mittet? qui in ueritatis studio satis fieri cupiant, non ut ab illis scientiam ueritatis hauriant, (neque enim animus humanus, sensuum caligine circumfusis, eam aspiciere ualet) sed ut fidem ijs, quæ de ueritate dicuntur, accipiat, omni humana scientia, propter auctoris nobilitatem, qui nec fallere, nec falli potest, superiorem, & certiores. Quare, ut eò iam reuertar, nec causam meã supra neglexi, cum amici nostri studium ad philosophiam per te conuerti suadebam, quamquam nihil

hil prorsus philosophiæ causa scripsi. hoc enim per suasum habeo; qui ingenue philosophari uelit, ea, quæ humano ingenio inuenta est, philosophia diutius contentum esse non posse: quæ nec se ipsa contenta est, sed hanc cœlestem respicit, ab hac opem flagitat, sine qua nunquam consistere potest, ut nec ulla humana sine diuinis, & ad hanc alumnos suos amandat. Quare, si uel huc paululum sese dederit, eum paulo post ulro illam cœlestem philosophiam requirentem iam uidere uideor, a qua cum edoctus, & instructus erit, si postea ad philosophiam descendere, & ἀσπασθῆναι illam suam ornare placuerit, quoniam sic genus uitæ instituit, ut, humana docendo, hominibus proffit; neque hoc illi interdictum erit; quin tum maxime illi liberum, & tutum erit, per omne genus artium ire, posteaq; sacras illas artes, quæ ideo a fonte ueritatis sunt emissæ, ut quasi norma reliquis omnibus esset, terminosq; præscriberent, plene gustauerit. iam uero cerno animo, quãto omnia uberiora, & splendidiora in philosophia sint futura, si ijs sordibus, quibus a sensibus, dum ab ijs solis cognitionem trahebant, contaminari ne esse fuerat, sacris illis fontibus fuerint purgatum denique solidum, & uerum fructum suis cultoribus

ribus darent. Habes nunc sadolete quæ ad te, non tam quidem conferendi causa, quam impetrandi, scribere uolebam: ut, in ueritatis studio persequendo, amicus noster eò tuo consilio dirigatur, quò maxime dignum est animum ueritatis studiosissimum perducì. in quibus scribendis iam pridem me ineptum sentio; qui de huiusmodi rebus tam uerbose tecum disputo; a quo hæc melius doceri debeo. sed certe indulgentia tua hanc spem mihi dat, si ante ad silentium meum conuiebas, quod maxime contra officium fuit, nunc, cum officio fungor, uerborum sitati facile ueniam daturum. quanquam haud scio, an maius crimen faciliorem ueniam mereatur. illud enim te non offendere potest: hæc uero orationis prolixitas quo pacto te non offendat, etiam si patientissimas aures habeas, uix uideo, maxime si scias qua moderatione uerborum, uel potius quo silentio cum Lazaro ipso, ad quem hæc maxime pertinent, hac in re sum usus: quo cum uix unquam sum ausus ijs de rebus sermonem instituire: nulla uero re tam deterrebar, quam pudore, nec enim de eorum uidebatur, cum ad annos meos respicerem, et tenuitatem doctrinæ, atque iudicij agnoscerem, hominem id ætatis, & literatissimum de literis, prudentissimum

dentissimum autem de insituyendo uitæ genere admonere: quanquam multa me, uel potius omnia, quæ præterea in eo uidebam, me maxime, ut id facerem, inuitarent, summa uidelicet humanitas, morum, uitæq; integritas, animus ab omni libidine, & ambitione prorsus liber, nullius rei præterquam scientiæ, & uirtutis cupiditate flagrans: pro quibus adipiscendis nullos labores, nulla etiam pericula, si res ita ferret, est recusaturus. hæc uero cum maxima inuitamenta essent, ut de cælesti hac philosophia cum eo agerem: nunquam tamen pudorem meum uincere potuerunt, ut uel uerbū eū de hac re facerē, nisi forte oblique animum eius tentarem, cum doctissimorum hominum, quos in summa ueneratione habet, & maxime tui ipsius studia illi proponerem; ut exemplo eum uestro admonerem, quò tendere debet. aperte uero nunquam sum ausus: & nunc multo maiora apud te audeo. quod tamen, non audacia fretus, facio, sed libertate quadam, quam mihi dat tua indulgentia, & quòd maxime te dignum hoc munus iudico, ut amicum hominem studiosissimum ad cælestem hanc philosophiæ cohorteris, idq; illi beneficij priuatim nunc conferas, quod paulo post, edito Hortensio tuo, quem li-

bñ auide expectamus, ubi de optima philosophã-
 di ratione scribis, commune omnibus futurum spe-
 ramus: non solum quia ita res exigit; sed quia mihi
 aliquando es pollicitus. hæc uero accuratius scripsi,
 quærens consolationem aliquam digressus mei a
 Lazaro: a quo sane discedere ægro animo fero: nul-
 lam uero maiorem inuenio, quam si ad uiciniora no-
 stris studia, tua opera perduci posset: quod maxime
 in his literis ago. discedo uero Venetias cum ob
 alias causas, quæ me urgent, tum uero maxime, ut
 duorum clarissimorum hominum consuetudine
 fruamur. quorum alterum, qui est Episcopus Theati-
 nus, uir sanctissimus, & doctissimus, tibi notum
 esse non dubito; ex eius autem honorifico sepe de te
 sermone amicum tuum esse cognosco: alter uero est
 Gaspar Contarenus, patricius Venetus. quem ui-
 rum si tu nondum nosti, magna certe uoluptate ca-
 res. qui enim eorum amicitia maxime delectaris,
 in quibus uel umbram uirtutis perspexeris; quan-
 to maiorem delectationem caperes ex eius uiri ami-
 citia, qui ad præstantissimarum artium omnium,
 quæcunque uel humano ingenio inuentæ, uel diu-
 no beneficio nobis datæ sunt, perfectam cognitio-
 nem, omne uirtutis decus adiunctum habet? quem
 quidem

quidem iam pridem amatorem habes: ut uero ami-
 cum etiam habeas, in tua potestate est positum. sed
 ualebis, & nos amabis. Patuuij, XV. cal. Octob.
 M. D. XXXIIII.

Reginaldus Polus Iacobo Sadoletto S. D.

GRATIAS tibi agam prius, ita enim re-
 rum ordo, & mei officij ratio postulat; deinde ad
 mandata tua conuertar. Neque uero illa solum me
 ad agendum gratias impellunt, quæ tu in me præ-
 sentem officia contulisti, cum me domo, atque ho-
 spitio, honorifice sane, lauteq; acciperes, cum ani-
 mum meum tui congressus cupidissimum, erudito
 illo, & pleno grauitatis sermone retineres, & pla-
 ne pasceres, atque maximis de rebus quærentem,
 & hesitantem omni prorsus serupulo, & dubita-
 tione liberares, quæ quidem quoties in mentem re-
 uoco, reuoco autem sæpissime, quod de Platonis co-
 na dixit Timotheus, cum ab eo inuitatus esset, &
 eundem postero die uidisset, coenas Platonis non mo-
 do in præsentia, sed in posterum quoque diem fuisse
 incundas; idem ego multo prelixius de tuo hospitio
 dicere possum, non modo in præsentia fuisse incun-
 dum

dum, sed in aliquot menses iam fuisse, atque idem, ut spero, in multos annos futurum. At uero cum a tua consuetudine, cuius ego suauitatem tum primum quasi gustare coeperam, tam cito dirimi, atque tantorum locorum intervallo disungi animo sane moleste ferrem, cum nec mihi tum integrum esset aliter facere, rationibus meis sic ferentibus, & in hac loco pene trahentibus, ne huic quidem dolori meo defuisti: inita enim a te ratio est quemadmodum eo quo tantopere delectabar non usquequaque priuauer, sed ut absens aliqua ex parte, te quasi fruerer, adiuncto mihi eiusmodi itineris comite, qui te mihi quotidie representabat, qui iucundissimos tuos, & grauis. sermones sine intermissione referebat, nec sane intermori eam, quam ex consuetudine tua uoluptatem cepi, ullo pacto sinebat: quis enim te melius exprimere potuit quam tu ipse, quam scripta tua, quam liber ille, quem me tabelario Bembo reddi uoluisti, in quo prudentia tua, grauitas tua, doctrina tua, quibus maxime delectabar, elucent; hunc certe mihi comitis loco accepi, qui non modo mihi in breui illa, & paucorum dierum uia, quae in Italiam properanti instabat, pro uehiculo fuit, quod de facundo comite dici solet,

sed

sed in maximo illo totius uitaē cursu, quo maxime, & periculossime laboratur, & uehiculi, & ducis locum facile obtineret. Ex quo quidem hanc primo aspectu uoluptatem cepi, quod mihi cognitionem omnem de eo in quo ingressus eram itinere, impedito sane, & molesto, abstulit, ac prorsus obliuisci fecit, meq; totum in contemplationem praecleari illius itineris abduxit, quod te duce, & monstratore adulescenti ad laudem, & decus tendenti, certum, & gloriosum proponebatur. in quo quidem ualde delectabar, cum quasi oculis sic animo cernebam, & grauissimum, & prudentiss. senem, & peritum gubernatorem, expertum & locorum, & maris, atque siderum, & tempestatum omnium, sic animo prouidum, sic omnia pericula longe lateq; prospicientem, ut nihil non praedictum, quod uel impedire tam praeclearum cursum, uel in periculum adducere posset, nulli non rei abs te prospectum esset, qui non cuius adolescenti in uulgi moribus educatione, uulgaribus parentibus orto, et qui filiorum educationem in postremis haberent, te ducem profitearis, sed illi, qui ab optimis parentibus, pene antequam in lucem puer ederetur huic tam praeclearae expeditioni fuerit destinatus, cuius educationi Na

tura non obsisteret, sed suas dotes benigne largiendo se fauricem sponderet, qui ab incunabulis sic educus, sic literis, & moribus formatus fuerit, quemadmodum est a te sanctissime, & prudentiss. praescriptum. hunc uero talem cum tibi ipse oratione formasses, uel potius Natura sic formatum, & parentum uotis huic rei destinatum cum paulum tuum accepisses; quid non uoluptatis praebuit praecclarus ille, quem recenseres, in eo instituendo apparatus? Deinde cum ex puerili institutione, tanquam ex angustijs, eum eduxisses, & in latum illud quod adolescentis institutioni quasi pelagus patebat adduxisses, tum sane maxime delectabar, cum te secundiss. illo orationis cursu, plenis eloquentiae uelis, ita omnes artes, doctrinasque percurrentem uiderem, ut cum nihil tibi tum aliud propositum esset, nisi ut earum artium sedes, & loca, ubi ad tempus insistendum, atque ad maiora, & ulteriora tendenti commorandum esset, monstrares, sic ea oratione illustras, sic artium singularum uires, & uirtutes explicas, ut propè monstrando in earum iam possessionem immittere adolescentem uidearis, atque eas recensendo tradere. haec certe cum magna delectatione spectabam, sed quo magis me delectabat,

eo sane auidius expectabam, quò tandem praecclarum istum cursum, quem tantopere instituisti, dirigeres, quem tibi portum proponeres, in qua expectatione statim se mihi in conspectum obtulit philosophiae portus, quò te uelis, uentisque properare, atque illuc paulo post alumnum tuum relictum uidebam; praecclarus ille quidem, & omnibus alijs portus praefendus, si antiquis illis Aristotelis, & Platonis temporibus, uel etiam si recentioribus M. T. Ciceronis, hic cursus abs te institutus foret, aut si ipsi gubernatores adolescenti tuo dati essent, nec illi profecto alium elegissent, nec facile tum alius tutior, uel commodior reperiri potuit, sed cum ijs felicibus temporibus cursum instituisti tuum, in quibus ut multi terrarum noui tractus, insulaeque, & portus, antiquitati incogniti, inuenti sunt, pluribus eorum, qui antiquitus florebant, uel mari obrutis, uel uetustate consumptis, sic etiam animorum portus multo tutior, & tranquillior Deo ipso, & eodem Dei filio duce, & inuentore nobis apertus sit, quem antiqui ignorabant, cumque Sadoletus ipse, qui in hoc cursu gubernatoris locum obtinet, & si appulsus quidem ad antiquorum portum, tamen praeteruectus sit, nec diutius ibi commoratus quam

quàm ut necessaria sibi inde sumeret ad reliquum
 cursum perficiendum, in hunc tandem, qui a Dei
 filio monstratus sit, se receperit, ubi nunc summa
 cum animi tranquillitate, & securitate uiuit, quid
 est quod non Paulus tuus merito tecum conquera-
 tur, si in alieno, & infido iam portu eum relin-
 quas cum te ipsum in optimo, & tutissimo collocaris?
 Ego certe illius uerbis tecum expostulare non dubi-
 tabo, si iuuenem omnibus uel naturæ dotibus, uel
 doctrinæ præsijs tua opera instructissimum, &
 plane talem, qualem tu parentum uotis expeten-
 dum proponis, fluctuantem iam in philosophiæ
 portu reliqueris, qui ne portus quidem iam nomi-
 ne dignus, sed, ut de Tenedo dixit poeta, Nunc tan-
 tum sinus, & statio male fida carinis. Non certe no-
 bis tantus iste in eo educando apparatus, nec præ-
 clara ista tua institutio, talem nobis promisit, qui
 præcepta tandem uiuendi a philosophis peteret,
 aut qui animi securitatis causa in illorum portum
 confugere necesse haberet, sed qui uel principibus
 ipsis philosophorum, si iam reuiuiscerët, nouum, &
 præstantius uiuendi genus ostenderet, quò illi nun-
 quam aspirare potuerunt, sapientiam autem & ani-
 mi tranquillitatem longe aliam, & aliunde quàm
 a philo-

à philosophiæ præceptis petendam, tanto præstan-
 tiorem, & diuturniorem ea quam philosophia pro-
 mitteret, quanto præstabiliora sunt omnia diuina
 humanis. Quare age mi sadolete noli promisso tuo
 in tali iuueni instituendo satisfactum putare, si eum
 ad philosophiæ limites perduxeris, aut etiam si phi-
 losophiam ipsam integram tradideris, soluas inde
 oportet, neq; unquam defatigari, donec in sacrum
 illum portum, in quo tu ipse summa cum animi
 tranquillitate uiuis, perduxeris. nec enim conue-
 nit tam præstanti educationi, & illi quem omnium
 opinione, hæredem uirtutis, & sapientiæ tuæ es
 relicturus, in alio quàm quo ipse tabernaculum ui-
 tæ posueris, portu conuiescere. Hæc ad te uerbo-
 sus scripsi, uel tuo imperio obsecutus, qui me etiã
 de illo tuo libro, quem satis admirari non poteram,
 quid sentirem ad te scribere uoluisti, uel meo in sa-
 cras illas Musas amori satisfaciens, quas abs te il-
 laudatas, & tacitas præteriri, cum reliquas om-
 nes artes, & disciplinas dignis præconijs ornaris,
 uix æquo animo spectabam, uel etiam quod Lægeo
 nostro, cuius liberis instituendis iste abs te labor
 præcipue sumptus sit, hoc imprimis gratum fore
 non dubitabam, si quod in philosophia, & reliquis
 artibus

artibus facis, ut singularum laudes attingendo ad earum studium adolescentum animos erigas, idem in theologia facere non neglexeris, in qua reliquæ omnes, ut in oceano flumina, se immergere solent, & debent, & certe conuenit, ut quæ te ipsum maxime ornet, & in dies magis magisque ornatura sit, cum de ijs, quæ hominis animum cognitione colunt, & perficiunt, sermo sit: eius laudem haudquaquæ silentio inuoluas, præsertim etiam cum ad Lægeum scribas, quem scio, quoties negotiorum fluctibus, quibus in aula uersantem iactari necesse est, emergere datur, in nullo libentius, quam in theologiae portu conuiescere. sed tu meæ loquacitati ignoscas, qui cum sancte adiuuare possim, me a quatuor iam annis ne tantum quidem latine legisse, quantum nunc ad te scripsi Theologorum libris auocatus, quos tamen in hoc genere latinorum scriptorū non pono, in hanc insolitam latine scribendi loquacitatem grūpi; sed ut loquendi tecum, sic etiam scribēdi ad te, quo cum absente quasi loqui uideor, dulcedo quædam me longius ultra epistolæ fines prouexit, cui tu pro tua humanitate ignoscas oportet. Nunc ad tua mandata uenio, in quibus eo breuior ero, quo pauciora mihi scribenda reliquerunt eorum

rum literæ ad quos mihi mandata, & literas dedisti, quas iam spero ad tuas rescriptas te habere. omnes enim receperunt post paucos dies, quibus tuæ uoluntati satisfacere possent, se id facturos. Bembi uero literas cum his ad te mitto. quem cum uenerijs salutarem, & tuas literas una cum libro darem, quantum delectabatur de te, & de tuis studijs audire, pro uestra coniunctissima necessitudine facilius est tibi existimare, quam mihi scribere. Veronensi uero Episcopo, quem ueronæ salutauimus, etiam tuas literas tradidi, qui me unum diem apud se detinuit, cum nullus pene nobis sermo esset, nisi de te, & studijs tuis, cum sæpe se ualde dolere ostenderet suauissima consuetudine tua, quam semper expetiuit, propter locorum interuallum, quo disuncti estis, se priuari. Lazarum tuum patani offendit, cui etiam tuas literas tradidi, cum ad me salutatum humanissime ueniret. omnes uero de ista animi tui tranquillitate, & ocio gratulantur, ex quibus tam præclaros fructus oriri, & prodire uident, quæ ut tibi perpetua sint optant, ego in primis, qui non minus præclaros sciam te iam parturire, quam sunt hi, qui a te in lucem sunt editi, hoc idem optare non desinam, partumque felicissimum precari. Vale. Venerijs, cal. Nonemb. E

Iacobus Sadoletus Lazaro Bonamico S. D.

LITTERIS tuis XVIII. cal. Octobris datis, quae me summa incumditate affecerunt, nunc demum respondeo, postquam longo, ac difficili morbo, qui in his populis creber sanè est, menses quatuor fere impeditus, incipio modo conualescere, qui quidem morbus bis iam me arripuit, ex quo in his habito regionibus, uacuus ille periculo, sed refertus molestia, quae hoc mihi odiosior est, quòd cum dolore, & pruriginè corporis immunditia quoque adiuncta est, cuius morbi nomen indignum est mehercule proferre. sed siue in uinis harum regionum, quae ualentia, & ignea quodammodo sunt, siue intus in iccinore, quod est mihi præcalidum, uitium insit; bis iam sum minutis ulceribus toto corpore uexatus, quae, ut dico, nihil mihi periculi, plurimum autem attulerunt molestiae, hoc magis, quòd a suauissimis studijs nostris omni illo tempore necessario distractus fui. uerum posthac erimus in conseruanda ualitudine accuratiores. etsi enim & dilutissime bibo, & a noxijs esculentis, mihi ut uideor, admodum temperans sum, tamen in eo culpam meam agnosco:

scò, quòd principijs ire obuiam neglexi. sed de his ridiculum est. fortassis me ad te scribere. Quod de me bene atque honorifice sentis, & tua sponte, & Francisco Odrisio de me tibi indicante, alterum est tuae perpetuae erga me uoluntatis, alterum illius amoris, quo inductus, ut arbitror, plus mihi tribuit quam ego dignus sim. Amorem tuum in me nunquam diminutum esse credidi, neque est fas de tali uiro hoc suspicari. in desiderio quidem certe tuarum sui literarum: quae quotiescunque mihi redduntur, toties noua delectatione afficior, ex memoria ueteris nostrae suauissimae, & coniunctissimae familiaritatis, in qua cognoui te cum amarissimum mei, tum ipsum dignum, qui a nobis summe amare. Non enim neque in naturae simplicitate, ac ingenuitate, neque in amicitiae fide, neque in omni laude uirtutis, ac literarum habeo quemquam, quem tibi anteponi. illud mihi magno dolori est, quòd ita egit fortuna nobiscum, ut uno in loco esse non possemus, & qui est fructus uerae amicitiae potissimus, una conuiuere. sed hoc Deus aliquis aliquando uiderit. tu si me amas mi Lazare, cura obsecro, ut ualeas, & ad nos, cum erit facultas, aliquid semper des literarum. haec mihi gratius facere nil potes. Vale.

Et Petro Bembo meo plurimam die uerbis meis salutem. Carpentoracli. VI Idus Mart. M. D. XXXII.

Iacobus Sadoletus Lazaro Bonamico

AVILA ad me fuit, tuas et Bembi mihi red didit literas, de quibus omni uestro statu ipse est suo sermone subsecutus, nihil prætermisit, quod aut illi commemorare, aut mihi percontari uenerit in mentem. prorsus omnia eiusmodi, ut utriusque uestri gratuler, et pro amicitia gaudeam. Studium omne in literis, animum in quiete, nomen in honore uestrum apud omnes esse intelligo. neque hoc adeo mirum. ita instituti ambo, et meriti estis. utinam ego maioribus uinculis non detinerer, quo possem uobiscum esse tertius, fruique optatissima consuetudine, et sua uitate uestra. sed posteaquam id non licitum est, unicum mutui desiderij leuamentum sunt literæ, de quibus cognoui querelam tuam, testem illam quidem tui erga me amoris, sed tamen ego nullas tuas accepi, quin semper rescripserim, et meas mihi complures, ad quas nunquam est rescriptum. ita uicio fit eorum quibus committuntur, ut ne reddantur literæ,

teræ uia antem dandi, et accipiendi illa est tutior, ac certior, ut mittantur utrinque Romam ibi Antonius Cornazanus familiaris meus, qui apud Card. Rauennatem nunc habitat, curam capiet, fideliter eas transmittendi, quando et facultas illic paratior, et commearus literarum frequentior sane est. ad ipsum quoque Rauennatem suadeo tibi ut scribas, quem tu Romæ diu cognosse potuisti, iam tum non sine egregia laude ingenij deditum opti artibus. is post discessum nostrum tantus effectus est in omni genere doctrinæ, ac præsertim in hac ratione ornandæ, excolendæque orationis, ut illius sermone, ac stilo quicquam uix fieri possit elegantius. cum eo si te familiaritate coniunxeris, ea scilicet, quæ per epistolas contrahi potest, non dubito, quin te ille omni sua humanitate, et beneuolentia sit complexurus. Ego cum has dabam, alteras tibi iam redditas esse arbitrabar, quas his scripseram diebus, ad tuas longe ante a me acceptas literas, sero uidelicet. sed ualendo in causa fuit, qua eram incômoda per menses quinque conflictatus. atque ille ad urbem missus prius fuerunt, et inde ad te, ut ego suspicor, allatæ. quare si tibi eadem placuerit mittendi ratio, crebrius inter nos quamuis absentes colloquemur

colloquemur. Hortensium, de quo ad Paulum scribis, ante hiemem proximam attingere non possum. uerum ad id tempus, statutum mihi est librum illum absoluerem, & ad uos quamprimum mittere, ut uestro iudicio fiat melior. Vale mi Lazare, & Episc. Bononiensem, hominē dignū parente, et maioribus suis, summis uiris, quē ego ualde mehercule amo, & in honore habeo, meis uerbis saluta, dicq; me rogare, ut instituta amicitia nostra, si forte eius cogitationibus irrepserit, ne repellat memoriam. iterū Vale. Carpētoracti VI. Idus Maij. M. D. XXXII.

Iacobus Sadoletus Lazaro Bonamico S. D.

OMNEM benignitatem tuam mihi ostendis, eum non solum crebro ad me scribis, quam solebas, uerum etiam cum tantum sumis opera, ac laboris, ut in eatur ratio, qua facile inter nos commutare litera possint: quanquam ego nec de amore tuo unquam secus sensi, quam tua summa humanitate, et nostra confirmata amicitia fuit dignum, & de meo erga te mihi ipse sum testis. ijs quidem diebus, cum nulla esset causa mittendarum litterarum, nisi forte ista scribere inter nos uelimus, que

qua de bellis, & de apparatus hostium uulgo circunferuntur, quorum est communicatio inter doctos minime liberalis. Cumq; ego in studijs uehementissime essem occupatus, non tam querebam, quam expectabam tempus idoneum scribendi, cuius nunc adest occasio, cum uir clarissimus eximia uirtute, nobilitateq; praecellens Reginaldus Polus istuc ad uos reuertatur, cui ego non modo literas ad Bembum meum, et ad te, uerum dialogum etiam dedi de liberis recte instituendis, ut is uestro imprimis iudicio expenderetur. non enim ante eum missurus sum ei, cui est inscriptus, quam uobis congruero auctoribus, posse me id sine ullo periculo facere, in quo te quidem oro mi Lazare, ut operam mihi, & amicam, & fidelem, praebes, hoc est ut laborem quidem lectionis mea causa libenter suscipias, seueritatem autem in reprehendendo, & corrigendo eam adhibeas, qua & fidei tuae lectiss. & meae famae conueniat. quid enim ego sum, aut uero esse possum sine uobis? aut sine uestra ope ac consilio? in quorum praestante, eximiaq; uirtute mea spes, in amore erga me fiducia tota collocata est. sed non arbitror ista ibi opus esse, ubi est coniunctio maxima familiaritatis. illud peto ut me

primo quoque tempore de omni tuo sensu, quod ad
 lubricatiunculam meam attinet, certiolem facias.
 Ego (est enim tibi aliqua quoque studiorum meorum
 reddenda ratio,) opus habeo nunc in manibus ex eo
 genere quod est in sacris literis positum. studeo enim
 pro mea parte ferre opem christianae religioni,
 cum ea fere ubique periclitetur, quemadmodum
 imprimis quidem & debeo, & opto. illud utique
 do operam, uti totum argumentum ita tractem, ut
 uobis quoque doctiss. hominibus, qui nimium eru-
 ditas aures ad audiendum affertis, illa possit com-
 mentatio non displicere. sed hoc res ipsa postea aut
 redarguet, aut probabit. Tu mi Lazare me dilige,
 & ualeitudinem tuam cura diligenter, uirosq; do-
 ctos, quorum illic magna copia est, meis uerbis sal-
 uere omnes iube. Vale. Carpentoracti, III.
 Non. Sept. M. D. XXXII.

Iacobus Sadoletus Lazaro Bonamico S. D.

CUM essem Massiliae, quod ego per aduentum
 summi Pont. illius salutandi gratia me contule-
 ram, accepi literas tuas, quibus mihi significas, te
 cum primum ex peregrinatione quadam, qua ti-
 bi

bi necessario incidisset, domum pedem retulisses,
 continuo daturum operam, ut cum illo colloquere-
 re, qui apud Bayssium est, omniaq; ad me de eo ex-
 plorata perscriberes. quem ego iuuenem mi Lazare
 re multis de causis, ut antea ad te scripseram, expeti-
 ui; neque nunc alia sum uoluntate. sed cum ita in-
 stitutus sim, ut plures existimem partes nostrimet
 humanitati tribuendas esse, quam nostro ipsorum
 commodo et utilitati, de ea spe, quam in illo repo-
 sitam habebam, alteri concedendum duxi: cum
 praesertim is, cuius ego uoluntatem antepono meae,
 propter praestantem uirtutem, & nobilitatem di-
 gnus sit, cui a bonis omnibus omnia deferantur.
 is porro princeps est Melphitanus, homo summa
 grauitate, summaq; apud regem hunc & auctori-
 tate, & gratia, quem ego & amo mediusfidius,
 & non mediocriter colo: in quo mihi ab eo refer-
 tur gratia. non enim ipse in nostro mutuo amore
 uincitur. atque is duos habet liberos, adolescentes
 indole eximia ad uirtutem, deditos optimis literis.
 in quibus ille erudiendis, atque ornandis omne stu-
 dium suum, omnem suam cogitationem fixam ha-
 bet. neque alia re tam indiget, quam bono doctore,
 ac magistro, cuius & doctrinae, & fidei carissi-
 ma

ma pignora sui sua possit tuto committere. Eum ego esse hunc iuuenem arbitratus sum. itaque ipsum illi proposui, qui cum pergrate meum consilium accepisset, rogauit me, ut ad te darem super hac re literas, peteremq; abs te ut omnem operam tuam, diligentiamq; interponeres, quo ille libenter huc se conferret, conditionemq; acciperet. quam ipse princeps tuo arbitratu, hominis ut ipse nouit aequissimi atque doctissimi, se se illi statuturum affirmauit. res ita sese habet. homo is, qui petit, dignissimus omnino est, cui mos geratur: adolentes honestissimi, ingenue ac liberaliter imprimis educti, studiosi artium opt. nos, qui pro illis precamur, si sumus qui aliquid ponderis ac momēti apud te obtinemus. quae cum ita sint omnia, rogo te mi suauissime Lazare, hoc negocium consiciendum suscipias, ut te in ea existimes, si quid mihi aliquando gratum fecisti, ut pro me abs te optimo, & nobilissimo homini in re tali satisfiat. De Principe quidem Melphitano hoc tibi polliceor, te maiore, uirtute, dignitate, gratia, si tua beniuolentia illum complexus fueris, reperiturum esse neminem. tibi quidem eum perpetua obligatione pro tuo tali merito deuinctum futurum esse confirmo. Vale.

Iacobus

Iacobus Sadoletus Reginaldo Polo. S. D.

ACCEPI tuas plenas officij, & humanitatis literas, omnemq; in illis probi, & praestantis ingenij tui, & pristini erga me amoris imaginem penitus recognoui. Quorum utcumque quanti faciam, nihil attinet nunc me scribere. utroque quidem certe ita delector, ut nihil mihi accidere possit optatius, quam me & abs te, & tali uiro diligi. sed quae a te de praetermissione officij scripta sunt, quodq; in eo uideris uereri, ne aliqua abs te culpa suscepta fuerit, amabo mi uole sint ea ex tua nostra beniuolentia penitus sublata. non enim recipit amicitia nostra suspiciones huiusmodi, nec tu peccare praetermittendo officio potes, nec ego animum tuum, aliter, atque est, interpretari. quem cum officiosissimum, & amantissimum mei esse cognoscam, non ex euentis tua mihi uoluntas, sed ipsa per se, & sua sponte spectata est. equidem desiderauim nonnunquam tuas literas, neque id me hercule iniuria: quid enim est, illis quod me delectet magis? uerum ita desiderauim, ut ego illa uoluptate carerem, non tu ut officio, aut amicitiae des-

ses, cui tamen meae aliquando intermissae uoluptati sentio nunc à te cumulate satisfactum esse: caue enim putes quicquam mihi accidere potuisse tuis literis dulcius: quae cum totae undique, tum illa me ex parte praecipue delectarunt, qua tu, Socrate nimirum, & urbane, excusationem tibi non feribendi à stili inopia, & exilitate repetebas. qui totus elegantis ironiae locus & uultum mihi, & animum suauissima hilaritate aspersit. Obsecro hos ne tui riuulos squallentes, & aridos, aut tenui aquula interdum fluentes uocas: qui mihi ita currere uis sunt abundanter, & largiter, ut appareat non tenuem, sed uberrimum, & eundem perennem fontem illa fundere: quanquam hoc quidem de te mihi iamdudum persuasum habui, te, quae concupisisses, omnia effecturum esse. notum mihi erat ingenium tuum, nota uirtus, ardor autem ille, qui animis praestantibus ad appetendas res magnas comes adesse solet, nihil mihi non de te uel maximum pollicebatur: sperabam itaque fore, nec sum deceptus, ut tu, ad istam ipsam, in qua nunc insistis, doctrinam, & eloquentiae coniunctam laudem peruenires. Quapropter & gaudeo, pro amicitia, & tibi gratulor: illud aliquantum aegre fero, quod uidere quasi uideor,

uideor, haec à te ipso ornata contemni, quae meo quidem iudicio tanta sunt, ut sine his constare ne illa quidem recte queant, quae tu omnibus anteferenda iure optimo putas: quo de genere quoniam bis iam à te sum laceffitus, tempus non alienum uidetur meam tibi sententiam breuiter exponendi. sacrarum rerum studium, & disciplinam tibi placet rebus caeteris anteponi. quod ego quoque tecum una confiteor. cur ergo in artibus reliquis, & maxime in philosophia tempus conterimus? quia nequimus ad fastigium sine fundamento, & sine parietibus peruenire. quid? ista quandiu curanda nobis sunt, ut non in uno illo ipso, quod optimum est, omnia nostra studia ponamus? ad quod dicendum est, esse boni patris familias totius domus tutelam, & procuracionem, non unius duntaxat partis gerere, uerum ita totius, ut potissima quaeque in ea diligentius curentur partes. et quoniam de domo, & de aedificatione mentionem facimus, quis non uideat theologiam, quatenus in scientiae ratione, & genere reponatur, sine philosophia stare ipsam per se, & se sustinere non posse, utranque uero minus apte munus tueri suum, si à copia, & facultate dicendi deseratur? At enim mundana

mundana ista sunt, & celebritatem ex hominibus querunt, uulgūq; rumusculos, & laudatiunculas aucupantur. Sunt enim nonnulli usque adeo rudes, ut hoc quoque studiosis bonarum artium hominibus conentur obijcere, quasi uero merces externa ingenios moueat animos, parumq; in eo fructus, uoluptatisq; sit, cum quis quid facit, ut id apte ac uenuste, & sine labe ulla, maculaq; efficiat. Nam laus quidem aduentitia res est, & in aliorum potestate sita, ad quam qui primo, & praecipue, tendunt, ij nō uere, neque ex animo bonis artibus, sed per simulationem dant operam. omnis autem ingenij, & uirtutis actio praemium ipsa sibi in se continet, si ad perfectam speciem sui quaeque generis perducatur, ipsaq; rerum gerendarum pulchritudine contenti sumus. quod si decor ab oratione remouendus sit, cur non idem etiam a moribus? non ijs dico quibus inest uirtus, quae ipsa quoque nō alio fructu, & emolumento quam suo decore spectanda est, sed de eis loquor moribus, qui in gestu & omni motu corporis, ipsaq; uocis, atque uultus conformatione liberali bene institutos homines ab agrestibus discernunt. an est quisquam qui reprehēdere inire queat, quod seruus coram domino suo

non

non modo fidelis, atque frugi, uerum etiam sine sorde, cultu honestiore corporis studeat apparere? At iam ista ad summi boni adeptionem minus necessaria sunt. ne sint, adiuuant certe, hocq; saepe efficiūt, ut multi ad illud expetendum procedant comitiores. & sane uidendum est, si circūcidamus, amputemusq; cetera, & tantum quod summe est necessarium relinquamus, ne dum diuini uolumus plane fieri, humanitatis partem nullam reneamus. sit modo nobis hoc fixū, quod utique esse debet, ut omnia in nobis, si qua meliora sunt, accepta Deo referamus, eaq; ad eiusdem unius gloriam conferamus. Hoc animo qui fuerint, cum in ijs, quas suscipient, actionibus, rebusq; quas gerent, summam sibi dignitatem operis proponent, summamq; pulchritudinem, inq; eam amore, & studio incitati ferentur, tum non erit in his talibus pertimescendum, ne inani laudis cupiditate deducti a summo bono deficiant, itaque ego, & liberalibus artibus, quoad in illis nos quantum proficiamus non ponit, & in primis philosophiae operam dandam puto, sine qua, ut dixi, nec theologia quidē constat. in qua quod scribis te ita tempus omne consumere, ut ad ceteras artes, atque scientias nihil spatij tibi

ne

ne respiciendas quidem relinquatur, non satis plane intelligo, quid dicas. Patieris autem me pro nostra familiaritate, & meae & tuae naturae ingenuitate, libere agere tecum. Non intelligo inquam quid hoc tantum tuum sibi uelit studium. Nam si ea tantum nobis percipienda sunt, quae ad credulitatem nostram & fidem faciendam de Dei clementia, & benignitate erga nos pertinent, ea sunt nobis, non multis, nec obscuris, sed claris, & illustribus literis sat compendiose tradita, liber enim euangeliorum omnem uiam, & rationem nostrae salutis continet, si uero explicanda illa uberius sunt, & enucleatius tractanda, an tu plus in eo tibi ab infinitis uoluminibus istorum, qui aetati nostrae propinquiores omnia refererunt inconditis libris, & litigiose scriptis, quam a Paulo, & lege ueteri, & a prophetis opis latum iri existimas? pauci libri sunt, nisi forte me fallit, in hoc a nobis genere perdiscendi, sed quos magna cum cura, & attentione animi legere debeamus, si ad diuinarum rerum cognitionem cupimus aspirare, qui non modo spatium, locumque dant lectitandis aliarum artium ingenuarum auctoribus, sed ab ipsis liberalibus studiis, non exigua accipiunt suae utilitatis, & dignitatis adiui

adiumenta. nisi forte existimamus, summos illos uiros, qui primi haec christiana literis illustrarunt, sine comitatu optimarum artium tantos progressus in diuinis facere potuisse. quo in numero Basilium, Chrysostomum, Augustinum, Hieronymum fuisse cognouimus. sed de his satis uel fortasse nimis multa. Lazarum meum, tuum contubernalem factum esse, moriar, nisi mihi pergratum est. quam enim corpore a uobis absum, animo tamen uobis cum excubo, ut uidear mihi interdum quaestiuunculas uobiscum una, & familiares sermones texere. eum porro ego ad philosophiae studia animandum nunquam censui, quippe quorum ipse studio, & amore in primis teneatur. De theologia quidem tibi assentior nunquam illum ad summum perueniturum, nisi ad reliquas facultates, & disciplinas, quas multas magnasque possidet, hanc quoque primariae artis, nobilissimaeque scientiae cognitionem adiunxerit. cuius ego tibi in Hortensio atrox laudationem, utique quoad patietur ratio operis. in quo ego nunc me assidue, uehementerque exerceo, speroque propediem copiam me uobis facturum, quo meas ineptias irridere possitis. xbeatini doctrinam, sanctitatem, uirtutem necam habeo iandiu, eamque

EPISTOLAE

in oculis gero. Cōtarenū amo, colōq; nec de facie
 mihi cognitum, sed de animi uirtute, & de eximie
 cōditionis fama. tu mihi gratiss. feceris, si utrique
 salūte meis uerbis plurimā dixeris, Cōtarenū hoc am-
 plius, dictū mihi fuisse superiore anno, cum essem
 Massilia, librum consecutum ab eo, in quo de opt. ci-
 uitatis statu grauiter et docte disseratur. eum librū
 cupere uehementer me uidere, quod Sorātius Vene-
 tus præstans ingenio, & nobilitate, cum discedere-
 mus Massilia, pollicitus mihi fuit, se curaturum ut
 exemplum ad me primo quoq; tempore mitteretur.
 eum ego oblitum arbitror. tu qui auctoritate, &
 gratia plurimum polles, si effeceris hoc mihi, ut,
 quod sine onere aliquo tuo, & sine incommodo fiat,
 cupiditati in hac re mos geratur meæ, magna me
 incunctitate mediis fidiis affeceris, quod ut con-
 tendas, & enitare, magnè pere a te etiā atque etiā
 peto. Vale mi humaniss. Pole. Carpentoracli. IX.
 Cal. Decembris. M. D. XXXIII.

Iacobus Sadoletus LAZ. Bonamico S. P. D.

PVPVGERVNT me nonnihil literæ tuæ
 sept. cal. sept. Patanij datæ, meq; in eam suspicio-
 nem

CLARORVM VIROR.

42

nem adduxerunt, ut uererer ne quid a me antea im-
 prudentius fuisset scriptum, quasi tu mihi in opinio-
 nem inertie uenisses. Quod ego non modo eo ani-
 mo scripsi nunquam, sed ne cogitare quidem potui:
 Quid enim minus, quàm quod nusquam quicquam
 est, idq; ego scio nihil esse? An te ego non noui,
 tuaq; mihi uirtus, industria, nauitas parum perspe-
 cta est? aut quisquam omnium mortalium est, qui
 audeat affirmare tuos sibi sensus melius quàm mihi
 perceptos esse & cognitos? crede mihi mi LAZ are,
 memet ipsum turpissimæ inscitie accusarem si tibi
 ignauie notam ullam attribuerem. sed quod tunc
 scripsi me existimare, laborem illum docendi & ti-
 bi honestum esse, & alijs permultis fructuosum, ac
 utilem, neq; uideri mihi causam cur defugiendus es-
 set, non scripsi indicans te laborem omnem uelle fu-
 gere: sed cum te in illo munere contineri cuperem,
 iccirco illa a me tunc scripta cohortatio est: sic enim
 sentiebam, maximam laudem uirtutis esse prodesse
 quamplurimis. quod tu latius in posteritate pate-
 re putas, quàm si tantum præsent. seculo seruiat-
 ur, propterq; eam causam secreta, & libera studia
 requiris, ociumq; in illis maiorem etiā laborem,
 et maius negociū appellas, neq; arbitraris utruque

F 2 abs

abs te praestari posse, ut & priuatim tibi satisfacias, & caeteris publice, concedo: teq; ad illa alta, & magnifica philosophiae studia aspirare plane uideo. Quid ergo non ne commodissime poteris ista ipsam artem omnium nobilissimam publice profiteri? in eaq; instituere adolescentes, uel separatim, si tibi ita fuisset uisum, uel etiam cum Cicerone, & cum eloquentiae studijs coniuncte. Quam ego uiam rationemq; studendi potissimam semper sum arbitratus. hoc enim certe abs te si factum fuisset, uel etiam si nunc fiat, Diij immortales qui concursus praestantium ingeniorum, quantus amor sapientiae in animis hominum existeret? tu quoq; qui nunc te quereris distrabi, coniungeres domestica tua studia cum forensibus, & labore utcunque in eisdem operas, lucubrationesq; conferres. sed ego tibi non praescribo, satisq; in te ipso statuo esse consilij, hoc dico, quod habeo exploratum, te, utro uerteris, praclare illud, quod susceperis, esse effecturum. quae mea de tuo ingenio, & eccellente doctrina opinio, non noua, neque recens, sed iam diu ante mihi suscepta est. legi carmen tuum, idq; admodum probaui, ualde enim mihi graue, & elegans uisum est. utinam fructum eiusmodi afferat, ut quod de peri-

cle

cle scriptum est, aculeos relinquat in eorum animis, ad quos maxime ista pertinent. Tuas a Melphitano Principe literas, de quibus in quadam epistola fueras conquestus, iam pridem accepi. ille uero Bunnellus, doctus, ut ego conijcio, adolescens, scripsit ad me, se Vauensi Episc. Regio istic Legato, contubernalem factum esse: quem hominem mi Lazare rogo te ut nosse uelis. talem enim offendes, ingenio, humanitate, probitate, doctrina, ut pluris tibi propter eum Gallia futura sit. Polus ad me scribit uerberrimis, elegantissimisq; literis, multa ille quidem digna illo ingenio, & sanctiss. ipsius moribus: sed plurimum tamen, & praecipue de te, quem ipse admodum cuperet ad theologiae studia iam aliquando animum aduocare, quam ego cupiditatem eius uehementer probaui, tibiq; suadeo ut hanc diuinam imprimis facultatem, & ad salutem nostram necessariam diutius a tui ingenij thesauris ne habeas segregatam: sed de his alias, nunc tempus interpellat, luxq; & negotia instant: nam haec manu mea scripsi ante lucem. Valebis igitur, & communibus amicis, imprimisq; Bembo meo plurimum a me salutem dices. Vale. Carpentoracti, IX. Cal. Decemb. M. D. XXXIII.

Iacobus Sadoletus Reginaldo Polo S. D.

ILLVM primum cepi ex literis tuis fructum, quod cognoui ex his manu tua scriptis, te ualetudine bona iam uti, de qua fueram me hercule aliquot ante diebus nō parum sollicitus, cum Thomas tuus ad me Auenione scripsisset, te in eum morbum, quo hic laboraras, Venetijs denuo incidisse. nunc mihi tuae peroptatae literae omnem mihi huiusmodi de te metum, & sollicitudinem meam penitus absterferunt: confido enim quae tua temperantia est, hūc nunciū salutis tuae, & letitiam, quā nos ex ea capimus, diuturnam nobis fore. alter autem fructus ex tuis literis non tam fortasse necessarius, quam hic de quo dixi, sed certe ad uoluptatem animi aliquanto uberior, quod quantum tu me ames, & quam de me honorifice sentias, in eisdem plane literis perspexi, etiam me hercule cuiusmodi tu sis, quam doctus, quam humanus, quam elegans, quam omni ratione dignus, qui ab omnibus his ameris, atque colaris, qui uirtutem, & comitatem, & optimum sibi morem esse colendum putent. sed quae tu ad me de me ipso scribis, in quibus indicium tuum est

est de me cum singulari beneuolentia coniunctum, omnia sunt eiusmodi, ut cuius intuenti facile appareat, amantis illa esse hominis magis, quam indigentis: et si enim tu hac ingenij quoque, & sapientiae dote mirifice ornatus es, ut possis commode iudicare de altero, tamen id quoque tibi esse impedimento, quod plurimis officit, ut amore inductus, amici bona carius aestimes, quam quanti illa sunt, minime mirandum est, cum habeas humanitatem naturae praesertim ingenio, & prudentia non inferiorem. mihi quidem cum ea, quae mihi tribuis, non continuo agnoscenda esse uideantur, libenter illa refero, & conuerto ad amorem, quo sane, dum carus tibi, iucundusq; sim, satis tuo iudicio me ornatum esse puto: non enim mediocris est operae, neque uirtutis, tali uiro, qualis es tu, tantopere placere. De te uero mi doctiss. atque humaniss. Pole, si ea dixero, quae sentio, nunquid tu illa certo iudicio, an beneuolentiae in te meae es ascripturus? utinam quidem possem uerbis omnia complecti, quae mihi de te in animo insita, penitusq; affixa sunt, non ue reor nimium amantis suspicionem. sed si hoc non queo, quod meos eloquendi, exprimendiq; conatus tuorum ornamentorum copia obruit, illud quidem dicam,

dicam, quod in promptu est, usque eò me aspectu, sermone, sanctissimis tuis illis, & modestiss. moribus fuisse captum, ut nunquam postea mihi ex animo nostri illius congressus memoria exciderit. quamquam enim perspiciendi tui penitus, ac fruendi exigua mihi potestas fuit facta propter subitum à nobis discessum tuum, qui mihi mæroris non minus reliquit, quam tuus lætitiæ aduentus tulerat, tamen vitæ cursum tuæ mecum ipse considerans, & summorum hominum testimonia, quæ tibi sæpe egregia apud me ab illis data sunt, cogitatione mea reperens, quibus præsertim testimonijs breuis illa mecum congressio tua apprime fidem fecisset, talem te in animo gerere cœpi, qualis profecto tu es. neque aliter statuere poterā, quam eum, qui & nobilitate domi, & fortuna amplissimus, cognatos, familiares, patriamq; reliquisset, & cum flagraret studio, atque amore artium optimarum, ex ultimis oris, regionibusq; terrarum, illarum adipiscendarum causa in Italiam se contulisset, ibiq; annos cōplures commoratus, ita se dedisset familiaritatibus, amicitijsq; doctissimorum, & præstantissimorum hominum, ut illorum omnium iudicio imprimis dignus ipse haberetur, quem & propter fidem, atque

que integritatem vitæ uenerarentur omnes, & propter ingenium, doctrinamq; colerent: hūc ego inquam existimare alium non poteram quam summum, & singularem uirum, hominemq; eiusmodi, cui nos, qui ista pendimus, et iudicare aliquid possumus, non beneuolentiam modo, aut honorem tantum, sed omnia cultus, atque officij aperta, & perspicua studia deberemus. Accesserunt literæ tuæ, præclaræ testes ornamentorum tuorum, atque amoris summi erga me tui, quæ me totum tibi addixerunt. quàm illæ humaniter scriptæ, quàm elegantè, quàm argute? nihil ut ingenij luminibus ijs, quæ in eis plurima elucet, nihil ut præclara effigie pietatis tuæ, ac religionis erga summum Deum, quæ in illis expressa est, fieri possit illustrius. & tamen tu is cum sis, qui alicuius domum ingressus, intro tecum feras lætitiā hospiti tuo, atque honorem, agis mihi per literas gratias, quòd te domi meæ libenter acceperim. quasi non mihi maximo ornamento fuerit aduentus tuus, & uoluptati sermo, atque congressus: aut tu plus ex me quàm ego ex te, & ex sermonibus tuis, adeptus fueris & suauitatis, & commodi. Ast ego tuum illud consilium fidele, & sapiens nunquam è memo

ria depono, cum tu mihi hesitanti, atque cunctanti quod nam genus potissimum sequi studiorum deberem, & quorum auctoritati, atque opinionibus assentiri, quod erant qui alia mihi studia quaedam, & diuersas scribendi rationes proponerent, fidenter, & prompte consuluisti, ut ea praecipue sectarer studia, quorum fructus in hac uita non solum, sed in omni aeternitate integri manere possint. Quo ego responso maxime adductus sum, ut me literis sacris totum dedendum putarem, ad quas eram iam quidem sponte mea propensus, simulq; integritate, & uirtutem, & religionem tuam admiratus sum, qui cum inter eos homines diu uersatus esses, quibus studia ista minus probantur, atque eis artibus ipse instructus, quorum uidetur lepos, eruditio, elegantia ab his rudioribus, ut existimatur, studijs abhorre, bonitate tamen naturae, & ingenij tui, ea caeteris antepone da studia duceres, quae non praesentem modo suauitatem, sed multo magis rationem perpetuae utilitatis habeant. sed quid ago? maioris ista sunt operae & temporis longioris quam ut una epistola comprehendi possint. ueniamus ad literas, in quibus quod scribis librum meum in uia tibi pro nehiensio fuisse, ualde me diuis fidius id letor, quod
que

que eum probas, ac laudas, mihi uehementer gratum. quid enim dissimulare est opus? sed illud gratius tamen est, quod ex illo te intelligo memoriam, & cogitationem mei crebrius aliquanto, et diligentius usurpasse. quo nihil mihi quidem accidere potest optatius. Mandatae meae, quae abeunti tibi de deram, diligenter te consecisse, neq; miror, noui enim fidem, & integritatem tuam, & te de ea re plurimum deamo. Accepi iam quidem a Bembo meo literas cum uberes ad ea, quae ab eo requirebam, imprimisq; & elegantes, & eruditas, tum omnibus refertas officij, ac beneuolentiae signis. ex postulationem tuam, qua uteris mecum, quod locum theologiae in enumeratione earum artium, quibus recta institutio adolescentiae continetur, nullum dederim, sed in philosophia totum hominem constituerim, sic accipio mi uole, ut omnibus tuis dictis, atque factis tua animi uirtus, & Deo dedita uoluntas uehementer mihi probetur. sed ego primum nominatim de theologia nihil dixi, quod ea in philosophiae nomine continetur. est enim theologia, ut ipse nosti, apud quodammodo philosophiae, & fastigium, cuius tanquam magni cuiusdam corporis cum plura membra sint, ut ab Aristotele est perspicue demonstratum,

tum, illa quæ de Deo pars, & de principe causa pertractat, sola prope digna est, quæ philosophiæ nomime censeatur: quæ etsi aliter ferè tractata a nostris est, ac ueteribus fuit, eam tamen etiam nunc philosophiam appellari uideo a doctissimis, & sanctiss. uiris Chrysostomo, Basilio, cæterisque. Deinde cum adolescentem sic instituiam, ut eum duntaxat deducam ad annum ætatis quintum supra uigesimalium, post id autem suo eum arbitrio permittam, non uisum fuit mihi conuenire accuratius ad ætatem illam de theologia uerba facere, cum hæc ars una atque scientia senectuti maxime, & sedatiuibus annis apta sit. et, si præcepta suscipiendæ religionis necessaria etiam inuenti sunt, quemadmodum utique sunt, satis illa a me in eo libro, quatenus quidem ad adolescentiam pertinet, sint tradita. Postremo eum in Hortensio distinctius de philosophia acturus sim, eamque in suas partes omnes distributurus, ueluti de qua peculiaris ibi sermo habendus est, non duci eius dialogi ornamentum, quod in commendatione theologiæ uel præcipuum futurum est, in hoc prius libro delibari conuenire, cum id incundius tum futurum sit, si ad hominum aures nouum, atque integrum accedat. habes ratio

nem

nem prætermissionis meæ, quam tibi cupio probatam esse. certe enim ego quod iudicari esse congruentius, id secutus sum. et nunc quidem perdifficilis foret commutatio. plura enim mihi inuertenda in eo libro, uel totus potius liber alio ordine pertextendus esset. uerum de his satis. te amari a me mirifice, et coli, ualde tibi persuasum esse uolo, neque me magis appetere quicquam quam ut meæ erga te uoluntati tua mutuo uoluntas in me amando respondeat. Vale. Carpentoracli, III. Non. Decemb.

Iacobus Sadoletus Card. Petro Bembo S. P. D.

NIHIL hilariter possum, neque tristibus etiã uerbis ad te scribere: quod in altero mea uoluntas mihi repugnat, in altero hominum opinio, atque iudicium. quicquid sit quidem, factus sum Cardinalis. quod si letandum sit, ego adhuc ignoro. certe neque ex mea uoluntate, & præter expectationem factum est. Ac summa quidem Põtificis Max. benignitas extitit aduersum me, qui me iudicauit eo honore dignum, quo forsitan non sum dignus; uel potius plane non sum. onera autem, quæ honorem eum consequuntur, mihi ita grauiasunt, ut nõ uideam

EPISTOLAE

uideam quo pacto possim suslinere, ac ferre. te quidem rogo mi optatissime B embe, ut me amare non desinas. minor apud te sum factus, quàm essem antea, hoc enim & sufficor, & re ipsa ita est. sed noli ascribere hoc mihi: potius fortunam accusa, quæ me in ea uada compulit, ut aut fama, aut libertas mihi fuerit cõstringenda. ego uero pudore, et timiditate quadam malui constringi, quàm stultus iudicari. si iudicio lapsus sum, ignoranter feci: si uero mea ratio habet aliquam rationem, tu si eam defendendam susceperis, potero sperare me purgatum omnibus, probatumq; futurum: te quidem ego in dies magis magisq; diligo, plurimiq; facio. Iazarum meum uerbis meis saluere iube, itemq; ceteros, quos amicos ferè habemus communis. me, quo minus plura scribam, meæ molestiæ grauesq; sollicitudines, & cura rerum necessariarum auocat. V. cal. Ian. Roma.

Petrus Bembo Io. Bapt. Fideli S. D.

QVOD ad me bellam epistolam, & pereruditam dedisti, gaudeo, eoq; magis, quòd horum temporum iureconsulti bonas, hoc est latinas literas ne attingunt

CLARORVM VIROR. 48

attingunt quidem. Itaque tu, qui sermonis elegantiam cum sapientia coniunxisti, pluris unus faciens es, quàm alij sexcenti. Quod uero etiam ostrea mihi misisti: de eo tibi multis nominibus gratias ago: primum, quòd suburbana. neque enim sunt cum nostri maris ostreis, cibi, saporisq; præstantia, ullius maris ostrea conferenda: deinde, quòd tanto numero, ut non meas modo cœnas, sed amicorum etiam meorum conuiuia locupletarint, fecerintq; lætiora: Deinde quòd succo tam recenti, ut nihil potuerit esse suauius: Postremo autem, quòd quidem omnium maximum, atque opportunissimum fuit: ea ipsa ante alios deuorata cibos, tanto mihi usui, tamq; præsentis fuerunt, ut pituita, qua magnopere uexabar, me reliquerit, ac somno, quem penitus amiseram, restituerit. o te medicum mihi quidem præclarum, atque mirificum. non enim uereor, ne te pigeat medicinæ artem ad pristinam tuam legum peritiã addidisse, cum Valerius Superchius medendi disciplinæ, in qua excellit, iuris ciuili scientiam adiunxerit, collegio Medicorum a tributi collatione in senatu defenso, ipso fratre tuo, Mattheo fideli, uiro ornatissimo, reliquisq; fisci, & rei publicæ aduocatis reclamantibus. unum mallem, socium

socium me tuum in illa piscatione, de qua commemoras, habuisses: ea uoluptate, quæ tua tantum fuit, non caruisses. quanquam quidem eius etiam me uoluptatis participem eadem illæ literæ tuæ fecerunt: ita ipsam ante oculos rem mihi stili tui coloribus depinxisti: sed de his hæcenus. Altera fuit tuarum literarum pars, et quidem prior, qua me in cælum fers miris laudibus, cum te maxime delectatum fuisse meo aduentu significes ad Prioli nostri uillam, qua in uilla biduum una iocundissime fuimus: istud tu quidem more uestro, qui magni causarum patroni, paruulas sæpe res oratione facere maximas consueuisti. ego uero, qui nullam omnino rem exornare, atque comere, quiq; ad ueritatem uerbis addere nihil didici, si me dicam tuo lepidissimo sermone, iocis, serijs, omni denique consuetudine maximopere tunc delectatum, nihil unquam te uno comius, nihil amabilius uidiisse, planè non mentiar: quod mehercule toties dico, quoties in eû sermonem ingredior, ut illo de nostro eius bidui conuictu, aut certe de te ipso sit dicendum. sed hæc modo te ex alijs cognoscere, quàm ex me. Priolum, Naugerium si saluere iusseris, erit mihi pergratum. Vale. Pataniò XI. cal. Feb. M. D. XXXII.

Iacobus

Petrus Bembus Cosmo Gherio Episc. Fanen.

EX tuis literis, quæ me de tua apud Fanum mansione, reliquisq; tuis rebus erudierunt, magnâ cepi uoluptatè: propterea quòd & elegantes ipsæ sunt; neque tantum latine, sed etiam polite, atque subtiliter scriptæ, & tuam erga me beneuolentiam, quam ego semper feci plurimi, magnopere præferunt. itaque nihil mihi potuit optatius accidere, quàm tuum & in bonarum artium studia, literasq; nostras progressum, & in me amorem te scribente agnouisse. delectatus enim sum, quod addis, academiæ tuæ desiderio, sic enim appellas, quam hic prope unus constitueras, incredibiliter teneri. confido enim, si id ita sit, te ad nos aliquando reuersurum. quanquam quod postea Bononiam profectus es; uereor, ne te Romanæ reip. tibi propositæ magna cum spe actiones, & munera intercipient. sed hæc Deus aliquis gubernabit. recorder enim quæ mecum discedens amantissime his ipsis de rebus es collocutus: neque tibi ea puto excidisse: de quibus ego tûc tua captus amabilitate, humanitate, tuisq; uirtutibus incensus te de me, quid sentirem, sedula quarentem

G

querentem amice, atque fideliter monui. Reliquum est, ut, cum tibi persuaseris, me amantissimum tui esse, hoc etiam mihi des, ut in te expetendo, & tibi prospera omnia, feliciq; optando concedam nemini. Cola me us plurimam salutem impertit Ludouico tuo: item ego, tu salue, & Vale.

Petrus Bembus Hieronymo Nigro S.

QV A S scribis alteras te ad me dedisse literas, eae mihi non sunt redditae, quemadmodum te cognosce uideo, id enim ascribis, itaque carui delectatione eius partis, quam te dicis eas in literas coniecisse, qua in parte tui ad urbem aduentus, urbanarumq; rerum significatio continebatur. Non enim uereor, ne quid essem eius generis desideraturus, si tuas literas accepissem. Altera erat pars earum literarum gratulationis tuae, de imposito mihi onere ab senatu, sic enim malo dicere, quam munere, urbis nostrae res gestas conscribendi. Eam tu partem alteris tuis recentibus in literis non tam reponis, quam etiam auges, ut conuicio, exornasq; honorificentissimo de me ipso testimonio iudicij tui, accendisq; me ad eam scriptionem grauissimis amantissimisque uerbis

uerbis. Ego uero Niger, quod tu de me optime sentias, plurimum laetor. quem enim ualde amo, quae & doctrina, & prudentia excellere existimo, eundem mihi multum tribuere uehementer gaudeo. Quod caeteri: si ita est, facile angor, duramq; mihi conditionem esse propositam uideo, non solum amicis hominibus, ut tu es, sed etiam alienis, atque inuidis satisfaciendi. quod quidem quam difficile sit, praesertim in magna expectatione hominum, te laetere minime puto. Quid, quod ex summo otio in laborem plurimum, atque max. incidimus ea aetate, qua qui sapiunt, potum potius, & quietem petunt? sed dabimus certe operam, ne uel nobis ipsis, si erit in eo aliqua laus, uel omnino patriae defuisse uideamur. Nam quod Nangerium, extollis maximis, uerissimisq; laudibus, facis cum ex tuo iudicio tum ex tuis etiam moribus. quanquam quis est, qui non idem sentiat. quis, qui non eius mortem eluxerit? qui non in eo clarissimum horum temporum lumen extinctum esse, atque sublatum putet? sed haec alias. tu, quod facis, nos ama, & te a nobis amari, maximiq; fieri existima. breuitas mearum literarum iudicio tibi esse poterit me in maximis occupationibus uersari. Te baldeo, & Colotio multa salutem

EPISTOLAE

salutem. Vale. tert. Id. Ianuar. M. D. XXXI.
Venetijs.

Petrus Bembo Paulo III. Pont. Max. S. P. D.

NUNTIUS Idibus Octobrib. allatus incrediblem Cardinalium omnium consensu te Pontificem Max. esse factum, magna me letitia perfudit, cum tibi, quem quidem ego propter singularem optimarum artium doctrinam, maximas, innumerabilesq; uirtutes cū amplissima familiae dignitate coniunctas uiginti totos annos summo studio coluissim, liberalemq; in me, atque beneficium sepe uideremero essem expertus, tam latam, atque in omnibus terris patentem dititionem, tam amplum imperium delatum intelligerem: egiq; Deo opt. Max. gratias, quod & mihi, ceterisque, qui easdem bonas literas, & praelata colunt studia, eum principem, ac rerum dominum dederit, a quo sit magna nobilissimarum disciplinarum seges, & pronentus expectandus, & christiana reip. procellis temporum turbulentissimorum iactata gubernaculo eiusmodi magistrum adhibuerit, quo regente nemo non modo naufragium expauescat, sed ne ullam quidem

CLARORVM VIROR. 51

recto cursu declinationem timeat. Quae cum ita sint, de regno ac maiestate ista, qua nulla unquam maior inter homines extitit, cum mihi ex animo, atque uerissime gratulor, eoq; magis, quod ad te ornandum multo max. diuersarum partium hominum inter seq; dissidentium partium & propensio, & alacritas, atque idem plane studium accessit, ut ista declaratio Deorum immortalium uoluntate potius, quam humanis consilij suscepta fuisse uideatur: tum eiusdem reip. causa uehementer gaudeo, atque imprimis Romae ipsius patriae, atque atricis tuae, in cuius urbis ciuitatem Pontificatum Max. quo quidem illa iam annos plus cetum caruerat, tui fama nominis, & uirtutum claritate reuocasti, & Romanos ciues tuos, fortunae contumelia diu grauiusq; conflictatos, prima regni die portioris acerbioribus sublati tua liberalitate recreasti, ut sperandum plane sit, urbis uulnera his accepta temporibus, quae quidem ualde multa sunt, atque adaucta penitus, te unū breui sanaturum, damnaq; omnia, & detrimenta sarciturum. quanquam quidem multo plus est totum illud, quod de te sperant homines, quodque iam sibi ipsi pollicentur. Nam, quae tua est prudentia, constantia, grauitas,

Ex bibl. univ. Dorp.

EPISTOLAE

animi magnitudo, celeriter te intestina christiana
 societatis bella composurum, atque incendia re-
 stincturum putant; cuius rei plura iam signa, atque
 indicia tuis in actionibus publice habitis conspe-
 xerunt: atque est hoc ipsum medius fidius tam am-
 plum, tam eximium, tam laudabile, ut in hoc uno
 cuncta inesse diuini Pontificis munera sit existiman-
 dum. sed mihi tamen, & antiquorum Regum, &
 clarorum imperatorum res pace gestas considerati,
 illa pulcherrima, atque humano generi, & naturæ
 propria, maximeq; salutaris semper est uisa, qua il-
 li suum studium ad bonas artes fouendas, atque or-
 nandas transtulerunt: quo ex fonte quantæ, quãq;
 illustres in hominum conuentus utilitates, ac iocun-
 ditates permanarint, nemo te melius intelligit,
 cuius prestans, & excellens in Latinorum, & Græ-
 corum literis eruditio omnes, qui ei rei se dedide-
 runt, in eam spem adduxit, ut per te celeriter ma-
 gnum incrementum sumptura bona studia existi-
 ment. ea spes ne quenquam destituat, non postrema
 tibi cura est adhibenda: atque, ut facile coniecto,
 præclara adhibebitur. noui enim animi tui sen-
 sum ad omnem optimarum actionum laudem, &
 ueræ gloriæ cumulum undique colligendum. sed nõ
 committam

CLARORVM VIROR. 52

committam, ut qui ad hanc scribendam epistolam
 ut tibi gratularer initio me contuli, nunc te homi-
 nem omnium sapientiss. ad ea hortor, ad quæ &
 uitæ summa cum dignitate actæ institutio, & na-
 tura, & mores omni elegantia, & suauitate prædi-
 ti, ac perpoliti tui, & humanitas ipsa te incendit.
 unum addam: si per ualetudinem mihi licuerit, da-
 bo operam, ut communi hac gentium, & sæculi
 nostri lætitiæ præsens fruatur, pedesq; tuos deosculer.
 Vale. Patavij. XIII. cal. Nouemb.

M. D. XXXIII.

Petrus Bembo Iacobo Sad. Card. S. P. D.

EGO uero amo probitatem tuam, uel potius
 uerecundiam: qua te perturbari uideo uerentem,
 ne non recte feceris, qui amplissimum à Paulo Pöt-
 Max. delatum tibi munus non respueris. ostendis
 enim in eo te ijs honoris, & dignitatis insignibus
 nõ magnopere commoueri; à quibus plerique cla-
 ri, & præstantes uiri ita ducuntur, ut etiam insa-
 niant. tum autem magni antea, & erecti animi
 noua ista contractio, ac debilitas, ut uere dicam
 quod sentio, mihi non probatur. An qui omni tem-
 pore

G 4

pore nullum laborem recusaueris, ut prodesse hominibus posses, cum exemplo, & institutione eorum, quos te regere oportuit, populorum; tum lucubrationibus; & scriptis, quae plurima, longeque praestantissima confecisti. nunc cum te Deus opt. Max. ad rem suam una cum reliquis Principibus procurandam euocarit; quid te deceat facere ignorabis, aut ambiges? neque letus, atque alacer in commune bonum hoc, quod tibi oneris imponitur, sustinebis, ac perferes? omnino tanquam fabulae, sic uita posteriorem quaeque actum esse optimum, atque luculentissimum oportet. Itaque qui adolescens, qui uir semper te laudabiliter gessisti, nunc, cum aetas ingrauescat iam tua, profecto omnes uerae gloriae partes tibi sunt, cumuliq; colligendi: ut non hominum modo expectationi, quam de te recte agendo, recteq; sentiendo excitasti, sed tibi ipsi quoque ampliter, atque magnifice respondeas. etiam times, ne quid de mea pristina aestimatione tui, opinioneq; amiseris. amississes, si oblatam dignitatem reiecisses. suscepta multo te prudentissimum fuisse, & rectissime iudico, & agnosco libentissime. illud quidem quod ais, ipse si te defendendum suscepero, purgatum te omnibus hominibus fore confidere: nihil fuit

fuit necesse te adscribere. tua te antea acta uita, mores, probitas, doctrina, munus ipsum Episcopale, quo multos iam annos fungeris, te tuentur, atque ita quidem tuentur, ut aliter statuisse salua constantia non potueris. Me abs te in dies magis magisque diligere, ualde mediis fidius gaudeo: teque uidere, atque amplecti incredibiliter cupio: ut etiam hac aetate qua sum Romam cogitem. Cardinali Capuano si plurimam salutem dixeris meis uerbis, erit mihi gratum. Vale. Pridie Non. Ian. M. D. XXXVII. Patauio.

Benedictus Accoltus Cardinalis Raennae

Paulo III. Pont. Maximo S. P.

QVOD sanctitas uestra tanta me benignitate, atque humanitate complexa sit, quantam uix ausus fuisset sperare; meque suis literis, honorificentissime scriptis, una cum caeteris collegis meis absentibus ad suum sanctissimum gremium, hoc est, ad desperationem omnium rerum ad optimam spem summo beneficio reuocarit; ago illi de eo nunc gratias quas possum, relaturus in tempus sempiternum ingentes non solum illi, uerum etiam toti illius generi;

ri; si quando mihi, bono aliquo fato, per iacentes
 fortunas meas licuerit, præclarum aliquod erga il-
 lam, suosq; omnes gratissimi animi statuere docu-
 mentum. sed, ut mihi nihil sit, neque esse debeat
 optatius, quam aduolare quamprimum ad s. uo-
 stram: cum tamen hæc illius permissio nec opinan-
 ti, atque à rebus omnibus imparato incidere; mul-
 ta impediunt; mihiq; magnis adhuc, & importun-
 nis æris alieni molestijs implicato, quemadmodum
 s. uestræ facile poterit constare, plane uim afferunt:
 quæ sunt eiusmodi, ut animo meo, sine præcipiti for-
 tunarum mearum ruina, morem continuo gerere
 non possim. Quam obrem summis precibus peto à
 s. uestra, ut mihi ab illius clementia, & benigni-
 tate, quæ ego mirificam sum sæpe expertus, quæq;
 nunquam exhauritur, hoc impetrare liceat, ut ne
 discessionem prius apparare necesse sit, quam id, sã
 eultratis meis explicatis, aliquo meo commodo fa-
 cere possim. in quo si apud eandem benignitatem
 atque clementiam meæ ualebunt preces; hoc bene-
 ficium, quod a Sanctitate uestra uocatus accipio,
 quodq; maximum esse existimo, nouo atque incre-
 dibili beneficio cumulabitur. colligam interea dis-
 sipatas rationes meas, & possessionibus meis pes-
 sime

sime affectis medicinam, si non optimam, at saltem
 aliquam adhibebo: ut inde ea, quæ possint, ad hæc
 usum exprimantur. Ac mihi uehementer dolen-
 dum est, cum mea, & amplissimorum collegarum
 meorum uoluntas, ut arbitror, eadem sit, non ean-
 dem item esse rationem. qua de re uniuersa plenius
 scripsi ad illustrissimum, & honoratissimum Car-
 dinalem Farnesium, ut is, quæ summa est illius hu-
 manitas, et in me beneuolentia, hoc, quod a s. ue-
 stra suppliciter peto, quodq; ad unicum rerum mea-
 rum remedium, uel salutem potius, maxime perti-
 net, pro me ab ea deprecetur. cui, pedes sanctissi-
 mos osculatus, me humillime commendo. Prædie id.
 Ian. M. D. XLII, Venetijs.

Car. Sadoletus Car. Rauennæ.

NIMIVM iam diu est ex quo ego ad te ni-
 hil literarum dedi, eũ neque libentius faciam quic-
 quam, quam loqui tecum per literas, ubi coram nõ
 datur, & tu mihi in intimis sensibus assidue sis in-
 fixus: sed indicabo tibi quæ me ratio deterruerit.
 Venerant superioribus diebus ab urbe Roma nun-
 cii, mihi pergrauis, omnibus meis molesti, qui te
 aduersa

aduersa ualitudine uehementer laborare, nec longe abesse à periculo uitæ nunciarent; scribere ego non poteram, quàm tum mihi ea res molestia & doloris attulisset, quantoq; in metu, & quàm sollicitus per eos dies fuisset, nullum ut tempus uitæ uiderer mihi unquam expertus esse acerbius. cum iacerem totus & animo, & corpore, & ut timidus est amor, multa mihi intolerabilia proponerem, ecce tibi fortunatiores nuncij, melius iam tibi factum esse, teq; periculo uacuum à morbo pene iam conualluisse, huc ad nos perferunt. sustuli manus uidelicet, & Deo omnipotenti gratias maximas egi, quod is sua bonitate & clementia, cum tua, & omnium, qui te diligunt, uota, tum meas quoque preces exaudisset, quas ego illi obtuleram pro tua salute plurimas. Quid quæris? non minus ego, quàm tu, à morbo illo atque periculo uidebar esse releuatus, solq; mihi, quàm unquam ante, multo splendidiore illuxerat, sed cum ad te tum re recenti scribere cogitarem, ut scires quanto cum gaudio hunc posteriorem accepissem nuncium, iccirco non feci, quia ueritus sum ne rem minorem, quàm erat, facerem, cum nequirem plane tibi exponere magnitudinem lætitiæ, & sensum animi mei. in quo ipso

animo

animo meo non ego met sum, quàm tu, magis locatus & insitus: tantum potest apud me tuorum erga me meritorum, maximorum quidem illorum & creberrimorum, memoria, fidesq; ea, quàm de tua in me beneuolentia multis mihi iam signis certissimâ fecisti, ut non pluris ego partes in me ipso habeam, quàm habeat meus mihi optatissimus & carissimus Rauennas. sed hæc forsitan memoratu superuacanea nunc sunt: amoris enim potius sunt, quàm opportunitatis: cui me tamen parere amori & cedere, interdumq; me ab illo sinere arripi, quo tua maior & magis excellens est humanitas, hoc minus mihi uitio & imprudentiæ assignabis. illud, quod mihi uidetur non opportunum modo, sed etiam necessarium, nequaquam prætermittam, primum ut gratuler, neque id adeo tibi potius, quàm mihi, quod incolumis nobis seruatissis; quo munere nultum ab Deo immortalis de his, quæ infra cælum tribui nobis solent, uideor maius sperare aut expetere posse: deinde ut te rogem ac deprecer, si te ipsum & nos diligis, qui sumus profecto tui, et si rem non modo gratam, uerum etiam salutarem nobis facere cogitas, quod tamen semper fuit proprium & natura & beneficentiæ tuæ, cures, agas, enitare, ef-

ficias

EPISTOLAE

facias denique optime mi Accolte, & suauissime, recte uti ualeas. Caelum istud uereor, in quo tu uersaris, ut tibi minus salubre sit: nam ego quoque illud, eum degebam isthic, insensius mihi sentiebã. si habes facultatem commodioris loci, migrandum censerem: sin minus, potest tamen haberi ratio eius modi uictus, ut aduersus malitiam extranei aeris salus tua rura & munita esse possit. sed nimis inconsiderate prouehor, qui audeam monere hominem summi ingenij summaq; prudentiae. Ignosce obsecro amori meo: cui dum obsequor, non tam quis ego sim, aut tu qui sis, quam quid maxime optem, & cupiam, cogitauit. saluiatum collegam nostrum, summae uirtutis, summaq; amplitudinis, si isthic est, meis uerbis saluere iubeas uelim quamplurimum, simulq; ei nuncies, me secundum operis mei de aedificatione ecclesiae librum confecisse, eumq; Romam misisse, ut illic doctorum & bonorum uirorum iudicijs expendatur: nunc me uersari in elucubrando tertio. Quibus in meis uigilijs omnibus, non nomen solum & imago, sed memoria quoque ipsius erga me beneuolentiae mihi assidue ob animum praesens & proposita est. Vale mi dulcissime & desideratissime Raennas, iterumq; & sepius uale

CLARORVM VIROR. 56

uale atque salue etiam atque etiam! ex S. Felici dioc. nostrae cal. Augusti. M. D. XLI.

Car. Raennae Cardinali Sadoletto.

QUANTAM mihi doloris tui ex periculo meo significationem proximae tuae literae attulerint, uel ex eo potes cognoscere, quod ego, qui unice illis soleo delectari, perlectis tamen uarie sum affectus. nam etsi nihil potest mihi tam iucundum accidere, quam constantis, summiq; tui erga me amoris declaratio: quadam tamen quasi * est effectum, ut tua illa de mea inualitudine molestia non parum in me redundaret, rursusq; singularis de me cura, ac studium incredibiliter recrearet. itaque tibi primũ, quas hoc tempore possum, de eo gratias ago, relaturus ingentes, si quando ij fructus, qui à me tibi tuisq; omnibus maximi atque uberrimi debentur, ad suam, ut spero, maturitatem peruenient: deinde, quod tu ualde expetis, ego item tibi ualde polliceor, istam tuam tam egregiam, uereq; paternam beneuolentiae charitatem mihi posthac acris monitoris loco futuram esse, ut ualerudinem, qua satis iam firma uideor uti, omni ratione, & diligentia tuear.

tuear. ac cum mihi singulari aduersus morbum superioribus mensibus fuerit adiumento caeli mutatio, quo etiam nunc utor praesidio; cumq; iam antea decreuissem per aestatem saltem & autumnum in locum commodiorem mihi esse migrandum: tamen multo id exequar constantius, tuis prudentissimis monitis in ea sententia confirmatus. Saluiatum col legam nostrum, qui te summe diligit, summamq; tuam uirtutem plurimi facit, per literas saluere tuo nomine iubebo: quodq; & illi, & bonis omnibus magno futurum est gaudio, nunciabo, tertium librum de aedificatione ecclesiae te esse aggressum scribere, secundo iam absoluto. Vale. XV. cal. Octob. 1541. Venerijs.

Paulo I II. Pont. Max. Benedictus Accoltus
Cardinalis Rauennae S. P.

SANCTITATIS uestrae gratissimae literae ad III nonas Nouembris datae, mihi pridie idus redditae sunt, cum acerbissimo cruciatu difficilis morbi, qui renibus atque intestinis pertinaciter inhaeserat, febricq; item uehementissima non multo ante conflictatus essem. et ut uoluptatem ijs legendis

dis cepi maximam, quia me ad urbem, redeundi cupidum, uerbis honorificentissimis euocarent: sic dolorem hausi proفسus incredibilem, quod ita contigisset, ut eam uoluntatem, qua ego incitatus, ad beatissimum sanctitatis uestrae gremium, tanquam ad exoptatum nidum, reuolare statim cupissem, aduersae uoletudinis molesta difficultas impediret. Non est ignotum sanctitati uestrae, quae etiam meam uicem aliquando miserata, pro paterna quadam pietate indoluit, quam crebro, & quam grauiter, modo ex renibus, modo ex intestinis, anno superiore laboraui, cum fere quotidie, genere doloru acutissimo confixus, quos semper febris consecuta est, dubia spe uitae spiritum misere ducerem. illius periculi memoria, & impendentis timore adductus, putauit diligenter mihi esse operam dandam, ut meam uoletudinem, uehementer ex aegrotatione quatesactam, aduersus importunam atque adeo horribilem morbi tam infesti uim, aliquo remedio munirem: praesertim cum ex ijsdem doloribus quotannis solitus essem periculoſe aegrotare. itaque cum me dicos consuluissem, ijsq; mihi respondissent, plane sibi uideri, necessarium esse, ut aquis uterer Regiensibus primum, deinde Lucensibus; feci, & utrisque

utrisque sum usus. sed, ut est incertus nostrorum consiliorum euentus, accidit infeliciter. nam aquarum magna uis epota, & omnibus rebus ad praesertim medicorum prope cum religione seruatis, tamen quod maxime factum oportuit, id quidem non euenit, ut renibus necessaria refrigeratione roboretur, diuturnus, ac multiplex morbus depelleretur; quod autem minus oportuit, id est effectum, ut & in febrem assiduam, doloresque acriores inciderim; & in stomacho glacies quasi quaedam conderit. Habet sanctitas uestra, quae me causa, diutius quam uoluntas fuit, in his locis morata est. accessit etiam altera, de qua, morbo periculossimo afflatus, haecenus ad illam non scripsi; qua quidem maiorem in modum, his tantis omnium rerum perturbationibus, hoc praesertim praestantissimo Duce non leuiter aegrotante distineor, magnae scilicet curae munus mihi nuper à Caesare, singulari quadam summae uoluntatis significatione assignatum, neque solum ad priuatas illius, easque maximi ponderis rationes, uerum etiam ad summam Christianae reip. magnopere pertinens, quod omne sanctitas uestra à clarissimo uiro Caesaris legato plenius poterit cognoscere. Nunc sanctitatem uestram sup-

pliciter

pliciter rogo, ut pro ea bonitate atque clementia, qua & omnes, & me quidem semper imprimis est complexa, spatium, dum à morbo confirmor, dumque Caesari, de me optime merito, aliquam, ad ipsius uoluntatem, gratiam refero, cum profligatae & penne perditae uoletudini, tum grati hominis officio concedat. cuius pedes sanctissimos cum ueneratione humiliter osculans, ac illi perpetuam in uita felicitatem exoptans, me ex omnibus intimis animi mei sensibus commendo. Florentiae. XVII. kal. Decemb. M. D. XLIII.

Benedictus Rhambertus Philippo Gherio
fratribusque, S. D.

QUANTVM mihi mæroris attulerint Ludouici Beccatelli literae, quas de Cosmi Gherij Episcopi, diuini plane iuuenis, fratris uestri, optimi atque sanctissimi, morte ad Bembum scripserat, non commemorabo nunc pluribus uerbis. cui enim uestrum ignotum est, quam arcte inter nos singulariterque amaremus? cuius cum mihi amicitia rebus omnibus carior atque incundior esset, eò studia mea cogitationesque dirigebam, ut, quos ille maxime

H 2 amaret,

amaret, ego quoque diligere: factumque ex eo est, ut uos proxime, atque ille, semper caros habuerim, magnosque atque honestos esse concupierim. quibus nunc illius morte in lacrymis ac solitudine relictis, utinam Deus opt. max. tantam mihi facultatem daret, ut et uobis dolorem istum, squalloremque eriperet, et in eum, quo deiecti estis, locum restituere uos dignissimos possem. libenter enim utrunque efficerem: quoniam me in utroque sanctissimis illis manibus gratissimum facturum certo scirem. sed cum alterum fortuna in aliorum manu posuerit, à quibus hoc uobis expectandum est; alterum uero, ne uos consolatione aliqua iuuare possim, aegritudine ipsa mororeque mihi ademptum sit: uelim uos, optimi et concordissimi fratres, domesticum dolorem fraternumque domesticis exemplis fraternisque toleretis. quod si eam ingenij indolem, quae uestra est, ad illius imitationem contuleritis; praeclearamque morum, uirtutis, probitatis, animique caelestis plane iuuenis illius effigiem, quantum in uobis erit, expresseritis: tum sane non exiguam dolori uestro leuationem inueneritis; tum eundem ipsum, qui antea fratrem uestrum omnibus uirtutibus atque doctrinis praeditum suo beneficio au-

xerit,

xerit, ad uos eodem modo cohonestandos facile allicietis. Quae nisi uos uestra sponte facturos esse, planeque iam facere, cognoscerem; darem hoc Cosmi mei cineri atque ossibus, eique amori, qui etiam nunc uiget in me, uigebitque; tandiu, quoad uiuere desinam, ut uos in illius gratiam cohortarer ad ingenia excolenda, uirtutesque; eas toto animo capeffendas, quae tum, tranquillam ut uitam uiuamus, facile praestant, tum memoriam nostri in omne tempus omnesque gentes disseminant. uerum, ut dixi, nihil necesse est. illud autem potius agendum; ut plane intelligatis, me amorem illum eundem meum, animum, memoriam tum erga fratrem uestrum, qui mihi mortuus non est, conseruare incolumem; tum, quoniam ille frui amplius uis, quod unum mihi acerbissimum in uita contigit, minime potest, ad uos familiamque uestram libenter transferre. qui si à mea fide ac diligentia omnia expectabitis, quae uel ad pietatis in illum meae testimonium, uel ad commodum utilitatemque uestram pertinere poterunt: efficiam profecto, ut, neque me temere pollicitum, nec uos à me quicquam frustra sperasse, intelligatis. Valere unanimi ac suauissimi fratres, meisque uerbis Beccatello uestro; Coloniaeque

H 3

meo,

meo, si apud uos est, S. P. D. Venetijs, nonis
Octobris, M. D. XXXVII.

Benedictus Rhambertus paulo Manutio S.

EGO uero & co à uobis animo discessi, ut hic
non aliter uiuerem, quam in urbe consueueram:
et, quoniam idem à te probari intelligo, sequar con-
siliu tuum: quod non ab amore modo profectum
est, quo me mirifice prosequeris; sed etià ab eo usu,
qui te quondam istiusmodi pene morbo laborantem
à corporis imbecillitate ad integram ualeitudinem
perduxit. itaque inuitatu etiam tuo, consuetudi-
nem parce moderateq; uiuendi meam tenebo: quo-
sidieq; ut praecipis, exercitatione modica utar: at-
que in eo mihi satis, ut in malis est, lucri fecisse ui-
debor, quòd ex ista medicorum quasi lanionu turba,
uiuus effugerim. at, inquis, nihil agis, nisi iucunde
uiuas. omi Manuti, quam tu mihi omnium homi-
num cantilenam recinis. et quis est, oro te, qui non
idem praecipiat? facile, cum ualeamus, omnes recta
consilia aegrotis damus. equidem cum ex longa ca-
pitis imbecillitate perpetuo laborem; cumq; sem-
per aliquis in stomachum, quia languens ac puti-
dus

duis est, incurset dolor, qui possum esse non tristis?
uel quia est quod doleat, uel quia earum rerum ca-
reo delectatione, quibus abundant alij. ocio fruor
inertissimo, sine libris, ab omnibus negocijs non uo-
luntate liber, sed odiosa necessitate coactus. quin
etiam, quo homini grauius accidere nihil potest, a
mente ita deseror interdum, ut nec audire diutius
loquentem quempiam, nec ego alloqui alios pro uo-
luntate, nec plane ad ulla meas cogitationes aciem
ingenij possim intendere. quod uerum esse, si, quan-
tum hae literae hallucinētur, aduertes, facile cogno-
sces. hic tamen tu me ad animi tranquillitatem, at-
que etiam hilaritatem uocas. At uide qui sim. Ego,
si perpetuam corporis inualetudinem moderate fer-
re, quin etiam mortem ipsam, ueluti Tantalosaxu,
capiti meo semper impendentem sine ulla trepida-
tione conspicerem, non modo tranquilli, sed etiam for-
tis animi est; tranquillissime uiuo. sed istam hilari-
tatem, quae uerbo magis, quam re, percipi potest,
nunquam degustavi, neque ulla mihi spes ostendi-
tur fore, ut ad eam aliquando perueniam. non enim
ego, ut multi, uoluptatem aliquam possum à ludis,
& a lasciuia petere, quam statim poenitentiae dolor
consequitur: nec in ambitione, aut copijs iucundi-
tatem

tatem animi reponere: quas quidam ut consequantur insaniunt; & affectus ne amittant, semper re formidant. uellem ut Deus, cui uisum est in tam uiridi, planeq; florenti etate mihi corporis uires adimere, unum hoc mihi largiretur, ut animus meus ab omni alia cura solutus ac liber, in illius unius amore conquiesceret. tunc ego quidem non modo iucunde, sed plane etiam feliciter in perdita mea, propèq; desperata ualetudinem uiuerem, omniumq; fortunas facile superarem. quod mihi ut aliquando contingat, non despero. interim uiam meditor, quæ munitissima sit, & maxime certa. ad quam tu inueniendam si quod artificium tenes, doce me. dedi satis reipublicæ, dedi priuatis occupationibus, & amicorum temporibus satis. corporis quoque curationibus tantum dedi, quantum humana ratione prouideri atque consilio potuit; neque, quo minus conuenerim, ulla mea culpa contractum est. omnia sensi esse falsa in spe, atque fallaci posita, igitur à Deo petenda salus et quies est. ad quem, o mi Manuti, quid est, cur nos non omnifestinatione properemus? Vale. III. cal. Octob.
M. D. XLIII. ex Rosario meo.

Vbaldinus

Vbaldinus Bandinellus Petro Bembo S. P. D.

IACOBVS Sadoletus Cardinalis cum mihi caput quoddam literarum tuarum legisset, quo capite ad ea rescriptum erat, quæ is tecum meo rogatu, de meo non modo uirtutum tuarum honorificentiss. iudicio, uerum etiam perpetuo erga te studio egerat, etsi iisdem literis satisfactionem nostram accipere, teq; mihi placatum esse affirmabas, tamen, quod à principio altius hæsisse tibi obrectatorum meorum criminationes declarabas, quodq; eas magis amici gratiæ condonatas, quam tibi satis purgatas significabas, faciendum mihi uisum est pro animi mei conscientia, proq; eo quanti te facio, ut aliquid iisdem de rebus ad te literarum darem, quibus aut uoluntatem meam tibi uere, planeq; probarem, aut illam apud ceteros certe testatam relinquerem. et quoniam omnis offensio orta est ex epistola quadam Nigri, quæ ille cum ad te de iudicijs hominum urbanorum de tuis epistolis pontificijs perscriberet, me illas uehementer uicuperare criminatus est, quomodo omnis hæc res acta sit, breuiter simpliciterq; narrabo. Ego cum in taberna lã
brayia

braria forte adesset, adessetq; Molsa noster, alijsq; nonnulli, Niger autē, ut opinor, et certe non adesset, ortus est de his ipsis epistolis tuis sermo, quidamq; ex ijs, quid de illis sentirem, ex me quaesivit. cui ego sine ulla cunctatione respondi, satis eas sua praesertione laudatas uideri debere, quid enim inquam a Bembo proficisci nisi doctum atque elegans potest? tū hoc addidi, me illos libros tamen uendibiliores putare fuisse futuros, nisi a certis uerbis obsoletis illis quidem, sed tamen huic descriptioni pene necessarius, tantopere refugisses. cum enim tantum tuū nomen esset, nemo non solum harum liberaliorum, humanarumq; artium studijs deditus, sed ne scriba quidem ullus, aut librarius eos habere nolisset, praesertim cum eius generis epistolae sint, quae in maxima parte in caeterar. formular. libris non extant. itaque me illas arbitrari pro dictatis, atque exemplis esse potuisse: sic uero cum tantum abhorreant ab forensi uerborum consuetudine, horum dico nostratum, neminem illos nisi doctum in manus sumpturum, eosq; ipsos magis ut, quomodo ueteres illi coss. aut praet. locuti sunt, agnoscant, quam quomodo nostri Pont. loquantur, addiscant. Atque haec summa sententiae meae, siue, ut uerius dicam, sermonis

sermonis fuit. nam non tam ut de illis statuerem, quod mea nihil refereret, quam ne nihil subito interroganti responderem, ea a me instituta est oratio. quae si uere ad te perlata esset, quae tua est non solum humanitas, uerum etiam prudentia, certo scio, aequi boniq; fecisses. nam prior pars, ut mihi quidem uidetur, perhonorifica fuit, quae tantum tibi tribuerit, posterior non contumeliosa, quae nihil tibi nisi quod tu tantopere uitaras detraxerit. neque tamen te eum puto, qui, si quis in tuis scriptis aliquid reprehenderit, ei continuo inimicitias denunciandas censeas, cuius enim id intemperantiae est? aut qui obtineri potest, ut homines etiam quae non probent, laudent? quandoe hoc non licuit? nihil faciam insolenter, nec tibi, homini historiae peritissimo, cui haec domi nascuntur, commemorabo, qui uiri amicitiae, caeterorumq; officiorum obseruantissimi, necessariorum, atque familiariss. scripta reprehenderint, neque solum sine offensione, uerum etiam plerumque cum gratia. Et profecto ita se res habet. ut qui alterius librum corrigere conatur, si quid affert, quod in rem sit, gratia sit habenda: sin autem, ut sedulitatem non ames, nihil tamen ultra sit, quam ut stultitia rideatur, odio certe, aut similitate

tate nihil dignum est. uerum hæc ego ita disputo, quasi te reprehenderit. à quo quando tantum absum, ut etiam amplissime laudaxim, his missis, ad Nigrum ueniam; quem ego hominem neque uituperare debeo, cum ipse de eo male non existimem, neque laudare possum, cum ille de me bene nec existimet, nec mereatur. itaque tatum dicam: id ipsum quod in me grauius scripsit, siue odio mei, quod nullo meo merito susceptum ego mihi conscius sum, siue maleuolentia quadam, quod tamen nunquam putari, sine errore, quod potius conijcio, id eum falso scripsisse. ac ne me putes testis locupletis, ut tu appellas, inficiando eleuare fidem conari, dabo ego quoque testes, quos spero minime tibi capite censos uisum iri, atque ut sadoletum præteream, qui epistola sua grauissime obsegnatum testimonium misit, qui ita uir est non solum ampliss. uerum etiam constantiss. atque grauiss. ut nullius eum gratia de fide, et religione dimoueret, ita autem tum mei, tum tui, tum Nigri est. amans, ut, etiam si sit gratiæ locus, nunquam me unum uobis ambobus, ut leuiss. me dicam, præponeret. uerum quoniam epistola tua magis te significat huius auctoritati crimen condonare, quam testimonio fidem habere, dabo alios

homines

homines itidem tui studiosos familiariss. meos, quos neque pro cotidiana consuetudine tale quicquam celare potuissem, neque, si ijs me patefecissem, pro ea obseruantia qua te prosequuntur magis uoluntati meæ, quam existimationi tuæ consulerent: itaque tu uel Molsam, uel To. Casam, uel Carolum Gualterucium roges licet. hi tibi omnes me non modo quicquam contra dignitatem tuam locutum negabunt, sed multa etiam cum tua summa laude iuncta prædicare solitum affirmabunt. poterit etiã tibi fidem facere Flaminius Tomarotius, qui etsi mihi pro suis suauiss. moribus est cariss. tamen, quòd ita tempora eius tulerunt ut maximam partem ætatis abesset ab urbe, & in istis locis uiueret, minus mihi est quàm cuperem familiaris. is aliquotiens interfuit, cum ego cum communibus amicis de hac iniuria mihi à Nigro imposta quererem, uisusq; est, ut est uir optimus, & humaniss. uehementer æquitate expostulationis meæ commoueri. sed quid ego his utor testibus? illum ipsum, qui in hac re mihi grauiss. est aduersarius, licet rogare, ecquid ea, quæ me dixisse insinulat de me audierit? ecquid ex aliquo, qui is ex me saltem audisse diceret? utcumque neget necesse est, non solum ne mentiatur, uerum etiam

etiam ne impudenter, palam, aperte mentiatur. si quidem illi fingere iam id integrum non est, qui cōmunibus amicis, hominibus grauiſſ. atque ornatiſſ. quos ad eum allegaui, ita reſpondit; se ea coniectura duci, ut id à me crederet eſſe ortum, quòd quendam, quo ego plurimum utor, ſit naſtus, qui libros illos improbaret. quod ut uerum ſit, iam me non ſadoleti, ſed accuſatoris mei oratio, & teſtimonium omni culpa liberat. niſi ſolus ego ea condicione ſum, ut, cum cæteri uix, aut ne uix quidem ſe præſtent, ipſe tum me, tum amicos etiam meos præſtare debeam, addo in ea re, qua ne ſeruos quidem coercere poſſumus. quis enim unquam ſeruum conſtrinxit, quòd ei non placeret iſ ſcriptor, quem non probaret? & ſcilicet iſ uir eſt, quem Niger inſimulat, qui, dum ego ei præſcribam quid de quoque ſenſurus ſit, expeciet, ac non potius propter ingenium, doctrinam, nobilitatem, dignitatem, opes, quibus omnibus rebus ille abundat, me arroganter facere arbitretur, ſi quando meum iudicium à ſuo diſcrepare intellexerit. quo homine ego ita clementi, commi, benigno utor, ut tamen hiſ illius uirtutibus mihi non abutendum perſpiciam. Quare ut aliquando tam longam epiſtolam concludam, Nigrum tuum
parum

Parum amice, parumq; prudenter feciſſe dico, qui ad te rem parum compertam, planeq; falſam pro certa detulerit, ex qua præſertim tantum odij excitatum iri uideret. te autem ipſum, quòd tam cito credideris, quodq; ut tuis uerbis utar, eam opinio- nem penitus indueris, non tam miror, quàm quod, cum te iam placatum oſenderes, tibi tamen tempe- rare non potueris quin me aſperime admoneres, operam darem, ut quæ opinio de ingenio meo, doctrinaq; eſt, eadem de innocentia eſſet. ad quæ ego ita tibi reſcribo, atque reſpondeo, uitam meam actã monitiſ præceptiſq; iſtiſ, quæ per ſe fortaiſſe non inſcita ſint, apud me nullum locum reliquiſſe, ſed à prima adoleſcentia ſemper me talem præbuiſſe, ut nemo tam mihi fuerit inimicus, qui me nocentem unquam appellarit. neque ſolum me induſtriæ, morumq; meorum, uerum etiam uitæ ualde pœniteret, ſi plus in me ingenij, aut doctrinæ, quàm innocentia eſſe ſentirem. quippe, cum ingenium à natura tributum ſit, doctrina autem non ſine magnis facultatibus, quæ in fortunæ manu pleræque ſunt, cõparetur, ſola innocentia in noſtra poteſtate relinquitur. itaque illiſ impune, ac ſine uituperatione caremus, hac ſine ſcelere, ac ſine ſupplicio carere

possumus. Ego uero, qui me tecum nec ingenij magnitudine, nec doctrinae copia ne comparem quidem, idem, ut tu homo innocentiss. innocentior sis quam ego sum, tibi non concedo, mirorq; quomodo tibi istuc in mentem uenire potuerit, ut tam leui de causa homini minime malo, abs te certe non alieno tam grauius malediceres. ceterum quando ita se mores habent, quandoq; apud te hominum maleuolorum ficta crimina, quam grauius. uirorum constantiss. testimonio, plus ualent; seram id quoque. a te autem tantum petam, ut hanc totam rem inquisitam ne amittas, ut & quantum cuique posthac credendum sit discas, & me abs te immeritissimo meo accusatum reperias. Ego interea, ut ut haec sunt, nihil de mea erga te obseruantia diminuam. erit tamen sapientiae, humanitatisq; tuae, ut, quod ego mea sponte facturus utique sum, id etiam ut libenter facere possim curare. quam ad rem nulla alia opera, quam animi tui aequitate, opus est. quod si in me durior esse uoles, ego tamen hoc consequar, ut omnes intelligant me nihil maluisse, quam te mihi esse amicum, postea uero quam per te id non licuerit, nunquam tamen uoluisse me tibi esse inimicum. Vale, XIII. cal. Mart. M. D. XXXVII. Roma.

Cosmus

Cosmus Gherius Episcopus Fanensis Cardinali Contareno S. D.

LVDOVICVS Beccatellus familiaris tuus, necessarius meus, proxime ad me scripsit effectum esse tua singulari humanitate, ut quaecunque mihi opus hoc tempore esset a Pontifice Maximo obtinere, ea nobis omnia per te unum cumulatissime impetrarentur, itaq; mihi pro certo significauit breui se tria diligentissime scripta diplomata mihi missurum, unum, quo res mea familiaris ualde inuabitur, cum grauissimus portorij oneribus uectigalia nostra subleuentur: altera duo quorum auctoritate Christi rem, & causam in hac ciuitate maxime defendemus: unum enim ad foederationis turpissimum crimen comprimendum pertinet, alterum ualeat ad instituentam rationem quem admodum egentes, & mendici facultatibus ijs non fruantur, quae bonorum hominum testamentis ad eorum sustentationem sunt relictae. ignosce mihi, quae tibi notissima sunt nihilominus tamen referenti. Primum enim quorum beneficiorum impetratio magno opere me adiuuat, eorum etiam commemoratio

I plurimum

plurimum delectat. Deinde uideor mihi, singulis eorum diplomatum causis enumerandis, satis etiam de ijs causis dixisse: quamobrem magnæ tibi gratiæ sint à nobis agenda. agam autem paucis, & cum res ipsæ per sese copiosissime loquantur, ego tantum breui dicam: quæ mihi obtinuisti, cū propter cæteras causas grata mihi optataq; accidisse, tum etiam eo nomine fuisse maxime iucunda, quod à te proficiscerentur: multum enim interest à quo beneficium accipias. ego uero non intelligo à quo magis defendi, et adiuuari uelle, quàm à te, debeã. itaque quod non uno nomine, sed tribus, ijsq; grauissimis, uno, eodemq; tempore tibi potissimum obligatus sim: sane uehementer cum mea, tum ecclesiæ meæ causa gaudeo. sed ad alia tria nomina mihi ueniendum est, multo grauiora, multoq; clariora, quæ Ludouici epistola legenda mihi dedit, quibus non modo me, sed uniuersam ecclesiam maiorem in modum tibi deuinxisti, eiq; iustissimam latitiæ causam attulisti: quis enim recte sentiens ex Theatini, Sadoleti, Poli summa dignitate summe non lætetur? ego uero non dubitabam, neque dubitari intelligebam, quin tuo maxime auxilio, ac studio, florentissimi, ac sanctissimi ætatis nostræ homines in amplis-

simum

simum collegium cooptati essent. Quamobrem gratulor tibi, primum quod ex Cardinalatus tui, quasi semente, eam Cardinalium tui similiū frugem Deus colligere uelle uideatur, quæ sit in ueterem suam dignitatem Christianam Remp. tristissimis temporibus uindicatura: deinde pro meo Episcopi, & Christiani officio, qui Remp. rectissime, ut debeo, constitui desidero, gratias tibi immortales ago, quod eius rei spem quotidie nobis uirtus tua magis augeat: uerum quoniam neque gratulationem, neque gratiarum actionem te ab hominibus ex benefactis tuis expectare certo scimus, qui non his præmijs, sed Christi caritate ad bene faciendum moueare: non est ea mihi pluribus rebus utendum. sat erit officio & ueritati datum esse, quod ei liquido debebatur. De reliquo Deus orandus uehementer est, ut te in primis conseruet, amplificetq; , quo tanquam architecto pulcherrimam, & firmissimam ecclesiæ fabricam ædificatum iri speramus. ego, quod episcopatus mei patrociniū susceptum habes, operam dabo, ut hæc clientela uoluptati tibi sit: cum intelliges huius diocæseos rationes fideliter, & studiose à nobis administrari. Tibi quidem ex Ludouici literis, cum publico nomine, tum meo ipsius priuato-

debere uideor, ut quicquid ualeam, totum illud in
 ere tuo ponendum sit. sed in eo tamen nullum sa-
 cis quaesum. hādudum enim propter multas cau-
 sas omnia me tibi debere existimo: una uero cum
 Ludouico meo in familia tua me numeratum puto.
 idq; ut ita esse existimes, uehementer uelim. Vale.

Cosmus Gherius, Episcopus Fanensis, Cardi-
 nali Theatino S. D.

CVM est ad nos allatum de Cardinalatus di-
 gnitate, ulro tibi sancte q; delata, existimauit eam
 letitiam & communem, & singularem omnibus
 bonis esse debere. tecum autem propterea liberius
 gratulari ausus sum, quod animi mei obseruantia,
 quam in te iam pridem contuleram, talis erat, ut,
 quanquam non accidisset, ut eam tibi quotidianam
 consuetudine declarare possem, nihilominus tamen
 me tibi familiarem factum existimarem, praesertim
 eum amoris, & beneuolentiae causa non tam usu,
 & consuetudine, teneri mihi uideantur, quam ani-
 mo quidem certe, & uoluntate. sed nescio an de
 ista amplissima dignitate gratulandum tibi sit nec
 ne, qui pro tua singulari sapientia, in istis honoris
 insignibus, ornamenti nihil ponas. ecclesiae quide
 Christi

Christi uniuersae etia atque etiam magnopere gra-
 tulandum non dubito. Quae cum a te praeter ceteros
 tanquam carissima, ac sanctissima mater obser-
 uetur: hoc certe nomine gratulari tibi quoque de-
 betur: hoc certe nomine gratulari tibi quoque de-
 betur, quod ostendenda in eam pietatis tuae facul-
 tas tibi tanto maior est data, quanto gradus iste
 maior, & illustrior illo est, in quo eras. quod si, te
 nullum magistratum gerente, sed a Christianae rei
 publicae administratione longissima absente, eius
 tamen confirmanda, & constituenda maximam
 in te uno spem omnes boni positam habebant: quid
 nunc eos facere putas, cum ad eius gubernaculum
 diuino quodam auxilio te in primis uocatum esse,
 sentiant? Profecto nihil est tantum, quod a uirtu-
 te, sanctitateq; tua non expectetur. Quod uel sum-
 ma grauitas tua pateretur, uel adolecentiae meae
 conueniret, non commissem, ut in tam amplo, &
 excellenti argumento tam pauca scriberem: sed ne-
 que multis apud te uerbis opus est: & ego, multa
 potius silendo, quam scribendo, modestiam eam tue-
 bor, quam habere semper opto. quare, rjs praeter-
 missis praeclearissimis maximisq; rebus, quae a te
 Cardinali iure optima expectantur, hoc dixit at
 ascribam: mihi quidem Cardinalatum tuum, mirifi

EPISTOLÆ

eam ac singularem lætitiã attulisse . quæ lætitiã cum ad omnes bonos pertinere mihi communiter uideatur, quemadmodum initio scripsi, ego, qui esse in eorum numero uehementer uelim, teneri non potui, quin absens eius rei signum aliquod ac testimonium his literis, pro mea parte tibi mitterem. Deus modo faxit, ut gaudium, quod in Cardinalatu tuo nobis attulit, id ipsum in tua dignitate quotidie amplificanda magis cumulet. Vale.

Cosmus Gherius, Episcopus Fanensis, Petro Carnesiccio Protonotario Apost. S. D.

ETSI contra iudicium, uoluntatemq; meam factum est, ut hanc epistolam, quam multis ante diebus ad te dare decreueram, in hunc usque diem scribere distulerim, quia, ubi constitisses, nondum audiebamus: tamen sic accidisse non permolestie fero. neque enim dubito, quin meæ literæ si primis illis diebus ad te allatæ fuissent, quibus recens grauissimus dolor in animo tuo uersabatur, ita te affectum, atque commotum offendissent, ut amore, & consilio suo leuare, ac sedare perparum possent. nunc uero, cum summus animi tui dolor partim prudentia,

quæ

CLARORVM VIROR.

67

quæ singularis in te est; partim die ipsa magna ex parte diminutus esse debeat; sperandum est, quicquid etiam lenioris medicinæ adhibeatur, id ualde profecturum. quanquã ego non medicus, sed a gritudinis tuæ socius, & particeps potius sum: existimauiq; diem illum, in quo Clementem VII. Pontificem Maximum, decessisse audiui, mihi quoque lætuosissimum, atque acerbissimum accidisse. interrupit enim ille non solum ueterum consiliorum, & cogitationum mearum cursum; sed omnes meas nouas spes, quarum tu fautor adiutorq; esse solebas, intercidit, atque extinxit. sed tamen, cum nullum ex dolore fructum, nisi amarum, atque acerbum, colligi uiderem; frustra q; de ijs rebus homines queri intelligere, quæ aliter sese habere non possunt; faciedum mihi existimaui, ut non modo dolori meo non cederem, uerum, quoad possem, acriter illi ac fortiter repugnarem. est uero id multo magis laborandum tibi. nam præter illa, quæ afferri ad consolationem communiter solent, uerissima q; sunt, est tibi uni præcipue cauendum, ne dolore grauius affligare, quam summa hominis uirtus, & constantia patiat. iudicium enim illud, quod idem ille Clementis in te contulit, quo grauius aut honorificen-

tius esse nihil potuit, cum te unum delegisset, quem maxime intimum, omniumq; suorum consiliorum conscium haberet; iudicium, inquam, illud magna cura, ac diligentia tibi tuendum est. tueberis autem egregie, si omnibus in rebus talem te praestiteris, ut nihil in te uulgare, nihil nisi excellens appareat, nihil nisi summa laude dignum. quare magna tibi praeter caeteros dolori moderatio adhibenda est: minimeq; committendum, ut in isto grauisimo naufragio, animo fracto, & imbecillo, sed erecto & firmissimo esse uideare. sed haec cum te ipsum perbelle facere mihi persuadeam, plura mihi in hanc sententiam scribenda non duxi. Reliquum est, ut, si in isto uitae genere tibi permanendum fuerit, de quo nescio quid hinc usque subodorari coeperamus, ego nauis tuae secundissimos uentos semper optem: sin plagae illius memoriam refugeris, uel potius, quod te facturum sperabamus, Patani tranquillitatem, ac literarum studia istis rebus anteposueris; mihi uehementer gaudeam, qui amicitiae nostrae, & suauitatis tuae uberrimos fructus, hic cum aderis, percepturus sim. caput illud est, quidquid feceris, dii approbent uelim. ego, qui te non ex fortuna, sed ex uirtute bonitateq; tua pendo, idem,

idem, qui semel esse coepi, in te semper ero, hoc est, tui amantissimus, atque obseruantissimus: idq; ut tibi persuadeas, uehementer uelim. Vale.

Cosmus Gherius, Episcopus Fanensis, Giberto
Episcopo Veronensi S. D.

DE quibus rebus, si praesens essem, te adire, tibiq; pro mea in te obseruantia gratulari maxime pere conueniret, de ijs, ut opinor, minime abhorret ab officio meo, si tecum absens per literas agam. nam cum est ad nos allatum magnos illos amicos tuos, (tuos autem, cum dico, uirtutis & pietatis, & religionis intelligo) in Cardinalium collegium cooptatos esse, existimauit tantam letitiam te ex eo cepisse, ut non magis illis, quam tibi, gratulandum esset. Primum enim Reipublicae Christianae caritas uehementer te comouisse debet. s. ut gauderes, ad eam gubernandam illos accedere, in quorum sapientissimis integerrimisq; consilijs, non solum spes, sed etiam salus, & incolumitas constituta sit. Deinde propria quaedam ratio letitiam tuam iure optimo cumulare potuit, quod eos, quos omni necessitudinis uinculo coniunctissimos habes, non solum Cardinales

dinales factos nides, sed ipse quodammodo Romam ad Cardinalatum deduxisti. Quare cum Reip. causa tibi gratulor, tum etiam tua: & ut ecclesiae salutaris, tibiq; quotidie magis iucundus accidat summorum uirorum honor, uehemēter opto. sed altera noua res, iisdem nuntijs ad nos perlata fuit, de qua minime silendum uidetur: te scilicet iterum esse Datarium creatum. ego quidem in hoc uno nuntio tantam uim esse existimaui, ut magnam propterea & certam spem caperem, serio iam & uere de Christi ecclesia confirmanda tractari, et, ea re audita, Pauli III. Pontificis Maximi sanctitatem, & prudentiam plurimum amaui, qui uacillanti ecclesiae talium uirorum adminicula offerat. Facilitatem uero tuam, & pietatem incredibilem sane sum admiratus, qui magistratum laboriosissimum, & dignitate tua multo minorem, olim etiam à te reiectum, nunc tamen, ecclesiae causa, tibi suscipiendum, & sustinendum duxeris. Quod si gratulatio, quae uirtuti et pietati debetur, multo maior ea est, quam quae honoris, & dignitatis causa fit, certe nō dubito, quin tibi sit hoc nomine uehementissime gratulandum, neque uero gratulandum solum, sed etiam ab omnibus ecclesiae ordinibus gratiae singulares agende.

de: Haecenus officium illud his literis praestitum esse iudico, quod ego pro mea in te obseruantia tibi debebam. Quod superest, Deum quaeso, ut optimis, ac plane diuinis principijs exitus consentiant: id est, ut te, tuiq; similes quam amplissima semper auctoritate in Rep. Christiana saxit esse. Vale.

Cosmus Gherius, Episcopus Fanensis, Bernardino Masseo S. D.

NAE istud silentij genus amabile, & perelouens est: ad amicorum scilicet literas, & postulata, non literas, sed res ipsas studio & amore confectas remittere: quemadmodum nuper mecum fecisti: cum onere illius tributi, quod à Clemente superioribus annis impositum sacerdotibus fuerat, me patroni tui liberalitate leuari curasti. ego uero te ita facientem, cum nihil rescribis, non modo non tacere iudico, sed etiam elegantissime & significantissime loqui mihi persuadeo, laudōq; iudicium tuū, qui te à Lampridio Romam ad Alexandrū Cardinalem, alterius, & solidioris eloquentiae magistrum, contuleris. nunquam enim istos habuisses Patruij progressus, qui non solum laudi tibi, sed etiam tuis amicis

amicis usui, & emolumento essent. Quare cum tibi gratulor, tum, ut in ista praestantissima quidem arte quotidie magis excellas, uehementer opto. sed quas Cardinali gratias agam? Cuius singularis humanitas fecit, ut, non magna re, magnum tamen, & singulare beneficium erga me constaret suum. Amabo te, suscipe paulisper parteis meas, neque illum ignorare patiaris, quam me sibi eo, ut mihi uideretur, pulcherrimo facto deuinxerit, in quo cum excellentem benignitatem praese tulit, tum excelsi cuiusdam ingenij omnino perillustre signum dedit. Haec ad silentium tuum. Lampridius, pridie quam haec scriberem, profectus erat Mantuam, ut eius oppidi principem saluaret, & quae necessaria sibi ad hanc migrationem essent, praesens uideret, & constitueret. nam illuc ad Aprilem cum familia cogitat. ego tanquam de re tibi nota loquor tecum. puto enim te audisse, quemadmodum is honorificentissimis conditionibus Mantuam ad instituendum Principis filium uocatus sit. omnino magnum ornamentum Patauii detrahetur. Priolum, si me amas, Roma extrudito: ego enim omnibus meis amicis diutius carere non facile possum. Orationes tuas uehementer laudare debeo, in quibus nihil, quod

vicius

ant

aut addi aut detrabi possit, uideatur, quippe qui eas nondum uidi, & tu fortasse in eo prudens, quod non misisti. sed haec iocari sumus. à te nihil nisi elegans, et limatum expectari debet. Vale.

Simon Villanouanus Hieronymo Sauorniano S. D.

VELLEM ut quo animo in te, ac liberos & sui semper, & nunc quidem sum, aut ego declarare, aut tu certo aliquo signo colligere posses. gratum tibi, opinor, esset studium meum. nempe intelligeres non mihi uoluntatem obsequendi tibi deesse, sed facultatem. in quo equidem mihi fortunam inuidere arbitror, nec sinere, ut praestanti natura adulescentes perpolire, atque omnibus artis coloribus ornare possim, ut ne uidelicet sit id uinculum amoris inter nos perpetui, & monumentum industriae meae sempiternum. Itaque quemadmodum, si Apelles, aut si Protogenes, uel quiuis, eximia pulchritudinis speciem animo complexus, cum ad eam exprimendam, artem manumq; dirigeret, subito casu prohiberetur, magnam credo molestiam traheret; sic ego qui ad singularem adolescentiae formam, iam mente, & cogitatione designatam, pararam

ram omnes meas arculas, ut sum impeditus, non potui non uehementer dolere. Huic acerbitati accedit & illa, quod uereor inconstantiae, ac inhumanitatis nomine suspectus tibi sum, qui operam meam sponte oblata anteā quidem non praestiterim, hoc uero tempore denegare cogar. mihi in tanta sollicitudine ad leuandum animum meum uehementer opus est sapientia, & aequitate tua. Quam ob rem peto a te bonae de me opinionis usuram tantisper, dum utriusque temporis rationem paucis apud te explico, ut illam, si me culpa uacare ostendero, perpetuo retineas, sin minus, deponas confestim, atque abijcias. Ego, quo die primum sum a te accersitus, complexus sum libenter conditionem, quod de tuis, ac liberorum laudibus saepe audieram: cumque grauis febre tum opprimerer, statim, ut per uale tudinem potui, contuli me Venetias, ea mente, ut te isthuc prosequerer, quo quidem animi causa excurrisse putabam. Illic ut fui, mihi narratum est de consilio tuo & protectionis, & remansionis. ego qui in luce hominum, & uixeram anteā, & uiuendum esse statueram, deterritus sum cum solitudine loci, quae dicebatur, tum aeris insolentia. Itaque mihi meum consilium distlicere cepit, nec putauit proficiscendum

Proficiscendum ad te, cuius uoluntati obsequi posse desperabam, praesertim qui intelligerem quam molestus foret aduentus hospitis adhuc languentis & morbo. Vides sauornianae nihil dum a me factum esse, quod animum tuum offendere debeat, aut in quo tu officium meum iure accusare possis. Mea in te uoluntas clara extitit, & consilium errore captum non sine causa mutatum est. alterum sequitur, in quo si est crimen, profecto necessitatis est. Nam cum statutum haberem quaerendum omnino mihi aliquid, in quo certum esset fortunae meae praesidium, Ventidius bibliopola, homo singulari & fide, & pietate erga te, multis uerbis cohortatus est, ut ad te irem. respondi me uelle omnia tua causa, sed esse opus festinatione: nam eum, quo cum uiuebam, ita mihi molestum, ut ipsius fastidium non modo praecceptorum, sed ne libero homini ferendum esse putarem. Postridie Idus Nouemb. aut ab eo discedendum, aut, quod nollem, prorogandum molestiae tempus. Ille recepit se scripturum hac de re, ego me expectaturum ad praestitutum diem, quo animo esset. Interea relicto praeclearo hospite, pactus sum cum familiarum meo de uictu certo pretio in dies singulos, ut mihi integrum esset, si annuisses, proficisci ad uos.

nōs. praeerit dies de quo cum ventidio conuenerat
 item unus, & alter. Tum mihi magna, & difficilis
 ad statuendum res proponitur. nam multis mensi-
 bus ante egregius ille, & hospes, & discipulus
 meus, primum sua sponte, ut est ingenio malo, dein
 de ab inimicis meis incitatus perfecerat, partim
 precibus, partim minis, denique etiā maledictis in
 meam uitam, ac mores meos, ne quisquam aut uel-
 let, aut auderet recipere me tecto, ne dum opibus in-
 uare: atque hęc iccirco, ut cum omnia mihi obstru-
 cta essent, coniectum in angustiis, quibus uellet
 conditionibus astringeret, extorqueretq; ab inuito,
 quod & praeiis, & beneuolentia eliciendum est.
 ac mihi discedenti nimis importune id quidem, &
 ualde insolenter, tamen ausus est nim denūciare,
 & adijcere illud, dum se ad ulciscendi tempus re-
 seruaret, pronisurum, ut quaecumque mihi domus
 patuisset, excluderet ea. quid quaeris? in eo metu
 biduum fui, ut quoties hisceret nouus hospes, di-
 cturum putarem, migrandum mihi esse. Dum hęc
 aguntur, ecce narratur mihi familiaritas uetusta,
 ac magna, quae tibi, & Theopolo genero est cum
 Tito Mænio, & P. Druso perēnibus inimicis meis,
 uel potius inuidis, qui quia exorientis meae laudis
 splendorem

splendorem ferre non possunt, cum obscurare, adhi-
 bitisq; omnibus machinis oclum meum oppugnare
 conantur. horum ego inuidiam facile, opinor, uir-
 tute superabo. tamen ueritus sum ne impedimento
 essent ad copulandas uoluntates nostras. itaque spē
 omnem abduxi à te, cui non modo non probatus,
 sed nec cognitus adhuc sum: in tanta perturbatione
 rerum tantisq; tenebris, nactus sum casu adolescen-
 te nobilem, & percupidum mei Andrea Pescalien-
 te, qui etsi Mænius ciues suos magnificeret, & P.
 Druso philosophiae laudem non adimeret, ingenua-
 rum tamen artium spem suam praeferreret alienae cu-
 piditati. Lux quaedam mihi oblata esse uisa est: ita-
 que cum omnia & benigna, & copiosa osten-
 disse, nullam moram interponendam putauit, quin
 me ad eum conferrem. Non defuerunt facti ab ob-
 trectatoribus testes, qui iniquius de me loqueren-
 tur. ipse egregius adolescens, aureis quidem deditur
 sed uicit & fides & optimarum artium studium.
 ergo ut pridem errore, sic modo necessitate sum pro-
 hibitus, ne tibi, eum cuperem ipse, obsequerem. ha-
 bes fauorū meorum consilium. Nunc quod reli-
 quum est, postulo te mihi æquum praebes. & quo-
 niam auaritia tua ampla mihi semper uisa est, te
 K rogo,

EPISTOLAE

rogo, atque obsecro, patiare, si minus, ut in eam me penitus insinuem, tamen inniti in ipsa, & acquiescere possim. De me autem sic habeas, eximia in te pietate futurum, liberis uero tuis singularem memoriam, beneuolentiamq. praestitutum. quos etiam crebris literis ad scribendum, & excolendam utriusque orationis facultatem excitabo, si sensero gratum tibi ea in re officium meum. Vale, Patavij, ad X. cal. Decemb.

P. Danesius Ia. Colino S. P. D.

TERTIVS hic iam fere agitur annus, cum ego omni qua potui contentione abs te petij, ut ad eam incredibilem uisendam Italiae cupiditatem, quam flagrare uerius quam teneri mihi uidebar, tua tu quoque uoluntatem accommodares. existimabam enim id quod res erat, si illud impetrauissem, me Regis etiam uoluntate, qua non fere solita esset a tua discrepare, suscipere eam peregrinationem posse. Ac tu quidem, qui mihi a primo mirifice aduersatus esses, credo quia id nascenti tum pene gymnasio regio damnosum fore arbitraberis, tamen perleeta mea quadam ad te scripta epistola, cum, quanto

CLARORVM VIROR. 74

perere id uellem, cognouisses, ita te facilem, atque equum praebuisti, ut confirmares, si tibi non esset indecorum quam causam paulo ante, non tu quidem oppugnauisses, sed certe non probauisses, ei patrum repente existere, libenter id pro me esse facturum: sed tibi scilicet, posteaquam ita coepisses, seruiendum esse constantiae: mihiq. omnino uidentium, ne id a te petere perseverarem, quod tuae dignitati labem aliquam aspersurum uideretur. Nimirum tamen in me cupiditatis esse tibi tum uisa est, quae se illis literis plane ostenderat, ut, quod nullae neque meae, neque eorum, quos ad te sane multos allegauerat, honestissimorum hominum preces auferre poterunt, id sola impetraret epistola, ut te, qui flecli antea nequisses, totum iam nobis remitteres, ac si non suffragaturum, (id enim ne posses, iustissima causa impediti) certe non aduersaturum pollicereris. quod quidem procul dubio ita est a te, ut promiseras, factum. sed uidelicet uicta semel apud Regem te agente causa nostra, obtineri ne tum quidem, cum tu contra agere desitisti, potuit. itaque fregi me ipse, & qua potui ratione, a summo dolore, quem e a re ceperam, ad aequitatem animum reuocaui, sed ita tamen, ut semper in eo resideret eadem illa

K 2 uoluntas,

noluntas, cum primum possem Italiam adire, et quasi ex eo caelo, ubi Cicero parens, & auctor eloquentiae spirauisset animam ducendi. Haec omnis antea tui temporis recordatio quod pertineat, etiam antequam id dicam, intelligere te spero. Neque enim tu nescis Georgium Seluam meum, posteaquam a te discessi, patronum, Venetijs in illa grauissimi senatus luce legationis amplissimo munere nunc fungi, cum illi ad eam rem tua & multa, & praecleara testimonia, quae tu eius uirtuti apud Principem uerissime tribuisti, adiumento fuerint. Ab illo igitur cum semper alias a gerrime pati soleo me disungi, tum hoc tempore abesse, cum est ibi, ubi uel sine eo non illibenter esse possim, plane mihi ferendum non uidetur. et certe non mediocriter iudico ad rationes meas pertinere, me aliquando tade domo exire, in Italiam praesertim, ubi tam multi sint doctissimi homines, tanta librorum omnis generis, graecorumque in primis copia, tot denique, ac tam illustria antiquitatis uestigia, ut nullo pene in loco possis pedem ponere, ubi non in aliquod incurras uetustatis monumentum. Eo etiam accedit, quod ego, Venetijs otium nactus, quod hic quidem propter docendi occupationes perexiguum mihi est, ea potero literis

mandare,

mandare, quae & tibi, in cuius nomine apparebunt, incunditatem, & studiosis philosophiae nonnullam fortasse utilitatem, & mihi denique ipsi aliquem laboris, & industriae fructum allatura esse non desperem. Haec namque una in re totum illud tempus, quo ero Venetijs, neque id quidem plus erit inueni, ponere constitui: quo illis satisfiat, qui me crebro inertiae insulant, ijsque probem, si quo modo id assequi possim, me non omnino sine fructu tot annos, quot pene natus sum, in literarum studijs esse uersatum. Huic tu rei Coline per immortalem Deum auctori, adiutorique sis. fueris autem, tantum si osienderis principi te consilium nostrum non improbare. Haec uero a te postulo, ut illum, nisi is ultro sententiam tuam exquisierit, de ea re appelles. Id enim iam ante menses aliquot, tum cum inde abesses, a Theocreno est factum, cuius ad Budaeum literarum exemplum una cum his ad te misi, quibus literis princeps Budaeo mandabat, uti de eo, qui mihi, dum abessem, sufficeretur, ex re ac commodo studiosorum statueret. Neque hic porro in danda uenia difficilem se princeps praebuit, sed ultro etiam consilium, & propositum nostrum amplissimis uerbis collaudauit. tantum excepit, ut ego missionem hanc, non

commeatum

comeatum interpretarer: & simul uti Budæus,
 cuius arbitrio rem permittebat, existimaret, an is,
 quem ipse muneri meo fungendo uicarium relin-
 querem, idoneus, cui res committi posset, uideretur.
 Quæ cum ita se habeant, eumq; hoc quod tanto tem-
 pore, & tam ardentem concupierim, ab ipso rege
 mihi constet esse permissum; tu unus Coline reliquus
 esse uideris, cuius de uoluntate laborare, & sollici-
 tus esse debeam. Certum est enim, idq; adhuc ex
 quo me tibi totum addixi, obseruauisse uideo, nihil
 aggredi unquam, nõ modo quod nolle, sed nec quod
 non ualde etiam probare te cognouero. Quæ autem
 ratione hoc assequar, te ut ad partes meas adiun-
 gam? nempe una, si ex eodem tempore, cuius an-
 tea feci mentionem, quædam attulero, quæ mihi be-
 nignissime tum, & amantissime promissisti. Non
 enim is es profecto, qui, quæ semel pollicitus fueris
 te facturum, ea possis, cum dies promissorum uene-
 rit, non præstare. Amabo igitur recordare, cum
 multa alia, quæ mihi, cū desperata re tristis, ac mor-
 rens ad te adissem, perhumaniter cõsolandi mei cau-
 sa commemorasti, tum illud in primis, cuius si for-
 te oblitus es, memoriam tibi nunc remouabo: fore
 aliquando, neque id quidem ita multo post, ut Geor-
 gius

gius Selua, cuius tum desiderio non minus quàm Ita-
 lie me moueri scires, aut Romam ad Pontificem,
 aut Venetias legatus mitteretur: quo tempore datu-
 rum te operam, uel perfecturum potius, ut mihi
 quoque proficiscendi eodem potestas fieret. Crede
 mihi, uno illo uerbo, ne plane animo conciderem,
 steti. tantum enim in summa mea desperatione adi-
 piscendi eius, quod unum uolebam, pusillum id
 spei, quod tu mihi tua oratione aspereras, apud me
 ad minuendum dolorem ualuit, ut reliquo omni po-
 stea consecuto tempore æquo animo essem, nec ma-
 gnopere iam quererem tam opportunam, quàm illa
 tum uisa erat, Italianam adeundi occasionem mihi ere-
 ptam esse. en igitur hoc iam illud Coline tempus est,
 quod tu mihi pro tua summa, ac prope diuina pru-
 dentia futurum tanto ante prædixeras, in quo pos-
 ses de me, ita ut maxime optarem, mereri. Quare
 æquum est patiaris iisdem te uerbis compelliari nunc
 a me, quibus est Terentianus ille amore, ac deside-
 rio perditus adolescens usus, in suo tam, ut ipsi tum
 uidebatur, necessario tempore. Fac sis nunc pro-
 missa appareant. Quem locum, ut te promissi ad-
 moncam, non urgebo equidem diutius; ne, quod
 sine scelere haud possem, tuæ uidear constantiæ gra-
 uitariq;

uitatiq; diffidere. tantum autem te cogabo, quod ego scilicet in tuis plurimis, ac maximis, erga me beneficij, primum ponam, ut ad meam infinitam cupiditatem, cum ea praesertim reprehendenda non sit, tuam etiam uoluntatem accommodes, mihiq; ignoscas, qui, ut animo obsequer in hanc nouam spem erecto, & tanquam imminente, nec ueritus sim tibi fieri molestior, nec satis tuarum occupationum, quae & multae, & grauissimae sunt, ratione habuerim. Quod cum facies, non nouum aliquod, sed saepe alias a te usurpatum, teq; certe dignissimum officij facies. Vale. V. cal. Aprilis, 1534.

Iouita Rapietis magistratibus ciuibusq;

Brixianis S. D.

VETUSTISSIMA & praecleara urbs uestra tum inexpugnabili isto moenium ambitu, & publicorum ac priuatorum aedificiorum magnificentia, ac mira circumiacentis agri hubertate, tum multo magis ipso loci situ & caliteperie, & quod omnium longe maximum est, ciuium humanitate ac uirtute nulli non admirabilis uideri merito debet, mihi uero etiam amabilis, & perpetua quadam ueneratione

ueneratione digna uideatur, necesse est: tum quod maiores mei, tenues quidem, sed innocentes uiri, an nos iam ab hinc ducentos & amplius in agro uestro suarum sibi fortunarum sedem delegeret: tum quod ipse quoque istuc natus sum, & bonis artibus institutus. Itaque etsi per omne tempus, quo iam inde ab extrema adolescentia patrio solo absui, nullas peregrinationis sordes, nullam obscuritatem passus sum, benigna quadam hominum de me opinione semper honestatus, & publica ab honestissimis ciuitatibus mercede conductus, a vicetinis etiam, cum nihil tale peterem, aut expectarem, ciuitate donatus, ac non ita multo post ab illustrissimo decemuirali consilio uenetas accitus; urbis tamen uestrae mihi desiderium adeo non excidit, ut in dies atque horas magis magisque crescat: nam ut olim iuuenis amoenitatem locorum, & agri hubertatem admirabar: ita nunc in senium uergens, uel potius iam plane senex, urbem ipsam mirabiliter expeta, & ab ea tanquam a carissima parente in gremium, in quo & dum uiuam, & post obitum perpetuo conquiescam, recipi desidero. peto igitur a uobis summi uiri, ut me in ciuitatem uestram, si nulla alia re, studio tamen erga uos incredibili dignissimum

gnissimum asciscatis. quo ego beneficio atque honore si afficiar, uel potius affectus cum ero: non enim dubito quin meae cupiditati uestra benignitas respondet: præstabo patriæ, quod debeo, pietatem sempiternâ; uos autem ea, quæ uita annos æquet, obseruantia ita colam, ut nullum à me grati ciuis officium, nullum plane studium prætermittatur. Valete. IIII nonas Maias, M. D. XXXVIII, Venetijs.

Io uita Rapicius Ioanni Baptiste Rhamnuso S. D.

AMO animum, & curam tuam, quod filium optimæ spei uice diligas, quod illius educationem tam sancte procures. quod uero me potissimum delegeris, cui illum instituendum commendares; etiâ gratias ago. magnum enim, ut ille ait, hoc ego dico, quod placui tibi, qui turpi fecernis honestum atque adeo male peream, nisi uel hoc uno nomine etiam mihi placere iam possum. Paulum uero tuum, cum per meam & illius ualitudinem licuerit, ita tractabo, ut, non præceptorem modo, sed custodem etiam rectoremq; illi me fuisse, plane intelligas. nihil sane ex me audiet, nisi profuturum: nihil dimissum

scet, quod nescisse præset. admonebo illum sæpe, quibus patris & maiorum uirtutibus tanquam onere grauissimo urgeatur; quanto illi labore opus sit, ut patri similis adolescat; quanta diligentia, ne à maioribus degenerasse uideatur. adnitatur denique, ne præclara ista spes tuate fallat. te autem non tantum, ut iubes, redamabo, sed obseruabo etiam, ac ue rebor. Viue, ualeq;. Brixia, VIII. cal. Sept. M. D. XLIII.

Io uita Rapicius magistratibus ciuibusq;
Brixianis S. D.

TANTO me ordinum omnium consensu, quod à uobis absens proxime petiueram, uestra ciuitate donastis, ut nihil aut humanius, aut amantius fieri potuisse uideatur. quod ego factum uestrum nisi leto & grato animo excipiam, & uoluptatis sensu proorsus carere, & omnium plane ingrattissimus esse merito existimarer. siue enim rem ipsam, siue animum uestrum considero, tantum me uobis debere facile intelligo, quantum persoluere nullo pacto possum. id enim munus dedistis, quod uel im mortale, uel certe diu mansurum putastis, quodq; ante

ante oculos semper positum omnem ingratae obli-
uionis ignauiam discutiatur. extat enim, atque emi-
net, & haeret animo beneficij uestri magnitudo, nec
mecum modo, sed cum posteris etiam meis uiuet.
mibi enim praestitistis, ut post diurnam peregrina-
tionem multo iam letiore animo ad uos tandem
non hospes, sed cinis reuerti queam. illis autem uia
aperuistis, qua facilius per honestas artes in claram
lucem prodire audeant. quod genus beneficij et si in
alios quoque plurimos contulistis: mihi tamen mul-
tis modis maius, quod in me collatum est, uidetur.
nam cum nec a maioribus meis fortiter adita pro
uobis pericula ostentare, nec census magnitudine
& publicorum numerum participatione ciuitatem
leuare possem; uos pro ijs omnibus, quibus alij fa-
uorem promerentur, innocentiam meam, & medio-
crem in bonorum literarum studijs doctrinam, at-
que industriam ita amplexi estis, ut nec professio-
nis meae immunitas, nec peculij tenuitas, nec Cla-
rensium iniqua obtrectatio & pertinax contentio
uos detertere poterit, quo minus, quod me uehe-
menter optare intelligebatis, libenter concederetis.
Quale uero quantumq; illud existimari oportet,
quod totum hoc negotium ita temperastis, ut nec
gratae

gratae mox longior quidquam demeret, nec consi-
lij maturitatem celeritas impediret. atque, ut mihi
uideretur, illud quaesiuistis, ut non beneficium solum,
sed iudicij etiam uestri honorem praestaretis. quoru
alterum si optandum sit, iudicium equidem malim,
quam beneficium. nam, ut in quam uellem cisalpi-
nae Galliae aut Venetiae ciuitatem adsciscerer, non
magno, opinor, negotio impetrassem: talium autem
uirorum, quales uos estis, iudicia assequi difficilli-
me potuissem. quamobrem id longe gratissimum
mibi sit necesse est, in quo ita beneuolentiae uestrae
liberalitas elucet, ut iudicij quoque aequitas adhi-
bita fuisse intelligatur: qua in re quia neque refer-
re, neque agere, quas debeo, gratias possum, habeo
saltem; et, ne uos aut iudicij de me uestri pudeat,
aut collati beneficij unquam pigeat, operam dabo.
Valete. Venetijs, M. D. XXXVIII.
V. cal. Iun.

Ionita Rapicius Paulo Rhamnusio S. D.

GRATIAM mihi ac iucundam aui tui memo-
riam literis tuis Paule renouasti. amati hominem
multis magnisq; de causis. fuit enim prudens in-
risconsultus

risconsultus; iudex integer, bonus plane uir, atque officij plenus, ideoq; carus omnibus; sed Venetiis principibus longe acceptissimus. quibus & in iure dicundo, et magnis praeterea in rebus maximo usus fuit. uerum ego illud in eo maxime mirabar, quod grauitatem personae, quam sustinebat, tanta ingenij suauitate temperabat, ut dubium omnibus reliqueret, maior ne in illo grauitas esset, an comitas. scribebat uersus ingeniose, et plurimos quidem, ac pene omnes ex tempore, ubi grauiora negocia uacuum curis animum reliquerant. et, quod alijs labor ac studium esse consuevit, hoc illi lusus fuit, & incunda animi remissio. is nullas delicias humanioribus literis anteponebat: & homines nostri ordinis ac loci mire diligebat. me certe ita complectebatur, ut nihil esset, quod de illius mihi beneuolentia polliceri non auderem. uerum, ut defuncti quoque memoriam post tot annos uenerer, illud uel in primis me impellit, quod patrem tuum, unum omnium hominum animo meo longe carissimum, genuit. itaque non possum non laudare tuam istam in seruandis tam rari atque excellentis aui monumētis pietatem, & diligentiam. rem laude dignam, & mihi sane admodum gratam facis, quod lucubrations

brationes illius perire non pateris, sed summa diligentia collectas, ad liberos ac nepotes & posteros tuos peruenire desideras. quamobrem, quidquid istud est oneris, quod imponis, libenter suscipio; et, si quid uacui tēporis nancisci potuero, totum istud uolumen, collatis, ut optas, archetypis diligenter perlegam, & quantum licuerit, emendare tentabo. quod autem huius beneficij memorem te fore & gratum polliceris: nihil est, quod hoc nomine sollicitus sis. in promptu tibi est, unde mihi facillime possis satisfacere. nullam enim aliam gratiae relationem abs te uel peto, uel expecto, quam ut assiduo studio illi te similem prestare contendas; & cuius nomen refers, eiusdem sis uirtutibus insignis. Vale, & in aui ac patris tui uitam, quasi in speculum, oculos mentis diligenter intende. Venetijs, cal. Augusti, M. D. XLVII.

Iouita Rapicius Hieronymo Montio S. D.

NISI, uiri optimi, patris tui obitu uehementer doleam, me nec hominem arbitrer, quanquam enim aliquanto serius, quam decernerat, id accepi; nihilo secius tamen sum perturbatus. diligebam enim

enim ex animo illum absentem absens: nec amicitiam, iustissimis de causis cum eo semel inuitam, aut studiorum dissimilitudo, aut locorum interualla diuellere unquam potuerunt. ita hærebant, et adhuc hærent animo multæ illius, magnæq; uirtutes; quæ hominem reip. utilem, omnibus, qui uel leniter norant, amabilem, mihi uero etiam dignum rara quadam ueneratione reddebant. gratulabar illi tacitus, quod senex in optimorum liberorum amore conuiesceret: & uiuere illum diutissime optabam, atque eos ex tua ista excellenti uirtute ac dignitate fructus capere, quos illius in te honestis artibus insituyendo diligens cura postulabat. Verum, quando necessitati ne dii quidem possunt obistere, mo ipsum, si non plane consolor, certe colligo & quæcunque accidunt, ferenda censeo. quod te quoque, quæ tua prudentia est, et animi uigor, facere certo scio, neque hæc in re ullius consilio indigere. ideoq; nihil eorum dicam, quæ in huiusmodi casu dici consueverunt: sed amobus potius gratulabor; illi, quod non prius uita excessit, quam te eximia ista doctrina excellentem, & multis alijs bene constituti animi dotibus florentem, non principibus modo uiris placere, sed uniuersæ ciuitatis, quod maxime optauerat

uerat, esse carissimum perspexit. tibi uero, quod diuino quodam dono datum sit patris prudentissimi consilij incuntis pueritiæ inscitiam regere, & lubricum illud adolescentiæ tempus stabilire, & bonam iuuentæ partem ita ducere, ut iam non patriæ modo, sed uniuerso hominum generi prodesse possis. itaque arbitror illum, si quis eorum, quæ hic sunt, mortuis sensus est, gaudere, quod in te filio multo iam uiuat illustris, quam in se ipso unquam uixerit. sed hæc tu pro tua eruditione, ac prudentia multo melius. ego, quod te scire uelle desidero, uiuo adhuc, & ualeo; si modo senes ualere possunt. addo illud, me adhuc amicis carum esse, & operam meam illustris huic ciuitati non esse ingratham. Paulus noster non sine integritate, & iuris prudentiæ fama apud Maternenses, qui Benacū accolunt, ius dicit, & te unice diligit. Vale. Venerijs, cal. Sept. M. D. XLVIII.

Stanislaus Orichonius Ruthenus Paulo
Rhamnusi S. D.

NON puto id sine numine diuum euenisse,
Paulo Rhamnusi, ut ego, qui præceptis, institutisq;
L Italiae

Italiae incuntem aetatem meam transmiserim, uobis nunc studia mea probem, qui in Italia doctrina antecellitis: ut, si quid dignum uestra cogitatione ac approbatione in nostris studijs uideatur esse, id uos ametis, expetatis, et, quasi debitum uobis à me minus, flagitetis. utinam uero id ego ingenio possem assequi, ut uos, communis orbis terræ magistrōs, huius quoque discipuli non paniteret. efficerem profecto, ut hoc ipsum, quod iam diu probauistis, cumulatim reponerem; et, quod à me expectatis, omni mea opera uobis aliquando emetirer. quod cum nondum posse uidear; quantum potero contentam, ne hanc spem de me uestram, tuam autem in primis, fallam: qui in me suauissime effusus, tantum amori indulxisti tuo, ut non solum Thomæ Iuntae, uiri praeclari, opera nos eruditus hominibus Italis commendaueris; uerum etiam literis tuis me, ignotum hominem, ac toto caelo abs te disinctum, ultero humanissime expetiueris. quod mihi ipsius felicitatis instar est. quid enim in hac nostra mortali uita optandum magis est, quam aliquo loco, ac numero à uobis Italis censei, quorum de rebus ipsis grauissimum semper iudicium fuit? itaque tuas literas legens, uidere uidebar diuino animi tui mo-

tu admoneri me, ut, non tam ubi natus, quam à quibus sim institutus, memor essem: ut uidelicet uestris praeceptis, atque disciplinis fretus, non putarem mihi aliquid obstare, ad speratam gloriam, rudem patriam, ac barbaram, quae Martem semper, Mineruam autem nuper coepit colere. fuit enim Russia Scythiae antea, cui finitima est, non multum sane genere, ac moribus dissimilis: quae tamen ipsa consuetudine Graecorum hominum, quorum sectam religionemque; sequitur, inhumanitatem illam feritatemque; Scythicam deposuit. mitis enim iam est, mansueta, ac benigna: literis etiam uestris latinis, atque graecis plurimum delectatur. quorum beneficio est assecuta, ut apud finitimos Scythas nihil iam uehementer probet praeter Toxarim, & Anacharsim illum ueterem. horum enim exemplis admonita, multos existimationis bonae cupidos adolescentes istuc ad uos Patauium in Italiam quotannis mittit. quorum sint apud uos ciues, ac necessarii mei, Stanislaus Vapouius, & Stanislaus Drohoionius, adolescentes nobiles, ac summa spe, atque expectatione praediti. quos tibi notissimos esse uel ob id cupio, ut ex horum duorum moribus & ingenio de tota gente nostra coniecturam facias. qui, quod

Italiae incuntem aetatem meam transmiserim, uobis nunc studia mea probem, qui in Italia doctrina antecellitis: ut, si quid dignum uestra cogitatione ac approbatione in nostris studijs uideatur esse, id uos ametis, expetatis, et, quasi debitum uobis a me munus, flagitetis. utinam uero id ego ingenio possem assequi, ut uos, communis orbis terrae magistros, huius quoque discipuli non paeniteret. efficerem profecto, ut hoc ipsum, quod iam diu probauistis, cumulatam reponerem; et, quod a me expectatis, omni mea opera uobis aliquando emetirer. quod eum nondum posse uidear; quantum potero contentam, ne hanc spem de me uestram, tuam autem in primis, fallam: qui in me suauissime effusus, tantum amori indulgisti tuo, ut non solum Thomae Iuntae, uiri praecleari, opera nos eruditus hominibus Italis commendaueris; uerum etiam literis tuis me, ignotum hominem, ac toto caelo abs te disinctum, ultro humanissime expetiueris. quod mihi ipsius felicitatis instar est. quid enim in hac nostra mortali uita optandum magis est, quam aliquo loco, ac numero a uobis Italis censeris, quorum de rebus ipsis grauissimum semper iudicium fuit? itaque tuas literas legens, uidere uidebar diuino animi tui mo-

tu

tu admoneri me, ut, non tam ubi natus, quam a quibus sim institutus, memor essem: ut uidelicet uestris praecceptis, atque disciplinis fretus, non putarem mihi aliquid ob stare, ad speratam gloriam, rudem patriam, ac barbaram, quae Martem semper, Mineruam autem nuper cepit colere. fuit enim Russia Scythiae antea, cui finitima est, non multum sane genere, ac moribus dissimilis: quae tamen ipsa consuetudine Graecorum hominum, quorum sectam, religionemque sequitur, inhumanitatem illam feritatemque Scythicam deposuit. mitis enim iam est, mansueta, ac benigna: literis etiam uestris latinis, atque graecis plurimum delectatur. quorum beneficio est affecuta, ut apud finitimos Scythas nihil iam uehementer probet praeter Toxarim, & Anacharsim illum ueterem. horum enim exemplis admonita, multos existimationis bonae cupidos adolescentes istuc ad uos Pataniuum in Italiam quotannis mittit. quorum sunt apud uos ciues, ac necessarii mei, Stanislaus Vapouius, & Stanislaus Drohoionius, adolescentes nobiles, ac summa spe, atque expectatione praediti. quos tibi notissimos esse uel ob id cupio, ut ex horum duorum moribus & ingenio de tota gente nostra coniecturam facias. qui, quod

l 2 Russia

Russia prouincia Polonorum ditionis sit, uno quoque nomine cum reliquis Polonis Patavi nunc censentur. Sed iam ad me redeo. Velim existimes meis literis confirmatum esse uehementer in ea studiorum ratione, quae tu, in ista principe Venetiarum urbe, commendatione tua ornasti, Thomae uero iuntae, optimi uiri, praelis illustrasti, ac publice legenda omnibus praebuisti. quare nihil mihi ad conatum deesse patiar, ut tibi operam meam probem fideliter. cuius iudicio quantum sit tribuendum, cum ex tua ad me epistola, tum uero ex his eclogis, quibus Petri Bembi Cardinalis desles mortem, sciri potest. in quo tamen ipso admiratus sum modestiam tuam, italo homine dignam. quum enim lectu illu carmine ita exquisito prosequaris, ut nescias, carmen ne tuum an mors Bembi maiorem doctorem legentibus faciat: in summa tamen tua laude nullum tuum nomen ponis. ita tuum illud excellens ingenium, Italica modestia temperatum, laudem fugiens, ueram gloriam apud nos est consecutum. Dabis tamen hanc mihi ueniam, si ego correxero modestiam hanc tuam; idemque in tuo Bembo fecero, quod tu in Sigismundo meo cumulate fecisti. nam eclogas tuas Cracouiam ad impressores misi, cum praefatione

praefatione ac mentione nominis tui honorifica. neque enim tam praeposteram (ignosce, quaeso) modestiam ferre potui, qua tu te iusta ac debita laude tua priuasti. idem usum est ijs quoque, quibuscum eclogas tuas communicauim. nam cum eclogae ipsae, tum uero humanitas haec tua, quam summam esse multis argumentis perspicio, digna cognitione nostrorum quoque mihi uisa est. Caue autem putes literas ipsas, tam graecas quam latinas, maiori auctoritate, ac gratia usquam esse, quam sunt in Polonia; quae ipsius Sarmatiae caput est, ac regina. quare, nostris ego te hominibus quamnotissimum esse cum cupiam, nolo te priuare debita laude tua: neque committam, ut carmen tuum, uenustum, ac lepidum, circumferatur in Polonia incerti auctoris nomine. cum auctor ipse praesto adsit certissimus, idemque locupletissimus. id ergo mihi curae erit. tum etiam abs te peto, ut, si quid postea edes, ad nos quoque mittas. mittes autem commode, si Cracouia in manum dari iusseris * is ad me premissiam, quod oppidum Russiae est non ignobile, perferri curabit, si quid miseris. qui si quo casu Cracouia absuerit, ut eius fratri detur, iubebis. Quod autem a me petis, ut tibi aliquid mittam denuo:

EPISTOLAE

etsi ego nihil habeam, quod dignum sit oculis, ac auribus tuis eruditis; tamen, ne quid tibi à me negetur, misi nuper Pataviū Stanislaō Drohoioui, cuius supra mentionem feci, nonnullas orationes meas, unam de lege calibatus contra Siriciū Romanum, alteram uero de bello Turcis inferendo, tum etiam Diatribam: ex qua discēs omnem uitae meae statum. hęc opuscula ut tibi reddātur quamprimum, egi per literas cum Stanislaō Drohoioui diligenter. uelim uero has orationes euestigio ipso tibi reddi. quidquid enim habui de rebus ipsis aut iudiciū, aut facultatis, id totum in illas contuli: in quibus quantum profecerim, nullius iudicio certius id examinabo, quam tuo. Quod reliquum est, abs te peto, ut, quoniam me dignum beneuolentia tua esse semel iudicasti, hanc eandem mentem retineas: tibiq; persuadeas, me curaturum diligenter, ut id nonnullo etiā merito nostro facere uideare. Bene uale. Thomam Iuntam, humanissimum uirum, atque optimum, saluere iubebis meis uerbis plurimum; meq; illi commendabis diligenter: eiq; has literas reddes: quibus illi pro nauata opera gratias egi. gratum, & memorem huius uestri diuini in me beneficiū ut me esse tu, & ille iudicetis, curabo sedulo, iterum bene uale

CLARORVM VIROR. 84

uale. Datæ Premislia, oppido Russiæ, die assumptionis beatæ uirginis, anno Christi, dei nostri, M. D. XLIX.

Reginaldus Polus Cardinalis Paulo

Rhamusio S. D.

CUM Iouitæ Rapicij librorum proœmium libeter legi, tu me epistola tua delectauit, quam mihi una cum eo proœmio misisti; non tam quidem, quia pure & eleganter scripta est, quanquam ob eam quoque causam delectauit, quam quod gratum animum, & pietatem, qua doctorem tuum et uiuū profecutus es, & mortuum adhuc prosequeris, facile declarat. quo te non modo ex Rulli, familiaris mei, testimonio, sed ex ipsis etiam literis tuis dignum esse intelligo, qui à me, atque omnibus diligere. Quod uero ad Iouitam attinet, quem ex illo proœmio tam honorifice de me sensisse uideo: ut laudes eas, quas mihi tribuit, minime possum agnoscere; ita hęc amoris eius erga me significatio grata sane, ut debuit, mihi, & incunda fuit. cui quod uiuo studiū ac beneuolentiæ debui, neque mortuo iam præstare possum; id in ipsius liberos, atque in

M 4 te

te, qui ab eo institutus es, & in filij loco habitus, libentissime conferam. Vale, & honestissimum uirum, patrem tuum meis uerbis saluta. Bruxellis, V. cal. Iunij, M. D. LIII.

Petrus Bunellus Iosepho Magetano S. D.

ITA esse ut tu scribis, prorsus mihi persuades suauissime Iosephe, me de Reuerē. Episcopi immutata uolūtate temere suspicatum. Tibi sane in hac parte maiorem quam mihi ipsi fidem habere uolo. neque enim, nisi ita res haberet, tu, quem mei amatissimum esse cognoui, tam ualde affirmares, & ego uirum nobiliss. ac inter suos facile principem, semper de studijs meis non male existimasse mihi persuaderi cupio. quibus tamē rebus, ut plane à me abalienatum existimarem, adductus fuerim, quanquam in ea epistola, quam ad Cornelium scripsi, satis aperui, tibi tamen familiarius exponam. Audieram Patranij esse qui Iulio Camillo partim obscure inuiderent, partim aperte eius existimationem oppugnare non poterent. quorum institutum equidem laudare non poteram, quod homini, ut ego sentio, optimo, ac eloquentissimo, qui nihil de eorum lau-

de,

de, aut quaestu detrahere uellet, nulla praesertim ab eo iniuria laceffiti, nocere cogitarent. Nam, ut largiar illis, quo maxime nituntur, artificium istud, nunc primum ab eo excogitatum, & inuentum, omnem fidem excedere, fauere tamen pulcherri-
mis conatibus, non obsistere debuerunt. Gallorum fortasse partes istae fuerint, ei, qui per fraudem, ut quidem isti putant, aliquid à Rege auferre uelit, aditus omneis praeccludere: ab Italis quidem certe homo Italus in re tam honesta adiuuandus fuit. sed hoc ipsi uiderint. redeo ad id quod coeperam. Intellexeram Iulium Camillum flagrare inuidia: cuius commendationem, ut apud Cornelium gratiosam, sic apud nonnullos inuidiosam fore, ubi primum res agi coepit, praedixi. hanc meam praedictionem non nonnulla, quae ab episcopo in eo congressu, unde nata est suspicio, dicta sunt, uehementer sane confirmarunt, uultus tristis, oratio seuera, incerta quidem signa, signa tamen animi non satis beneuoli. quid illa? cum ego dicerem me daturum operam, ut expectationem, quam de me Iulius Camillus excitasset, aliqua ex parte sustinere possem: respondit, commoto, ut mihi uisus est, animo, incredibile quiddam sibi uideri. quis has uoces maleuol-

rum esse non crederet? praesertim cui nota essent, quae Iulius Camillus de me scripisset? ad extremum adiecit, se, genus scriptorum meorum quale esset, ignorare: redirem quo die uellem, unam de meis epistolis afferrem: sibi quoniam aliquod proficiscendum esset, pluribus mecum agere non posse. respondi, me omnia, quae uellet, esse facturum. ita discessimus. Non longe abieram, cum ego extrema ista cum superioribus contexens, rem totam attentius coepi perpendere. ne multa, hanc feci summam cogitationum mearum: eos, qui Iulium Camillum odissent, mihi quoque inuidisse: ex illo fonte procul dubio fluere uoces illas: me uix praestare posse, ut is essem, quem Iulius Camillus fore recepisset: eodem illa de meis epistolis pertinere: quod tanti uiri testimonium, quod ille multo amplius, quam uolebam, dederat, in dubium uocaretur, id quorundam minime amicorum artibus effectum esse: neque uero tam accurate quicquam me unquam scripturum, quod animos istorum ipsa maleuolentia ieiunos satiare posset: mihi iam non cum Cornelio, sed cum Iulij Camilli aemulis rem esse: cum illis, se Patavium irem, suscipiendam necessario dimicationem. itaque deliberationem conclusi: e re mea nequaquam

nequaquam fore, si in has turbas conijcerer, a quibus & natura, & uita meae ratio penitus abhorreret. ueni domum, non iam dubitans, quid mihi faciendum esset: ualde tamen iratus ijs, qui & talem patronum, & tuam, & Bernardini consuetudinem mihi eripuissent. Incensus dolore ea ad Cornelium scripsi, quibus maleuolos accusans, quid facere decreuissem, non aspere, sed aperte, sine ulla circuitione explicabam. Hic tu me rogas, in quo amicitiae nostrae iniuriam facis, ut me totum uobis remittam, & placabilem praebam: quae bono animo dicta sunt, ne durius accipia. tu ergo alicui me iratum putas? uehementer erras mi Iosephe, si hoc de me tibi persuades. An ignorare me credis, quod ridiculum fuerit, me hominem transalpinum in Italia Italo uel ignobili irasci? ueni igitur, si praeteritis nihil offensus es. amabo, mi Iosephe, sustine te parumper, et, ubi rem omnem audieris, consilio me iuuua. ego simul ac mea uobis exclusum credidi, dixi oratori, de Patavina illa conditione quod sperabam mihi non successisse. In quem sermonem cum ingressi essemus, multa mecum ille humanissime, ut solet, disseruit. De discessu nihil certi se ante constitueri posse quam literas e Gallia accepisset: & quoniam

quoniam à uoluntate Regis hæc penderent, fieri posse ut hic quartus annus quintum adduceret: se in utrâque partem æquissimo animo esse: optimum sibi uideri, si non prius me commouerem quàm de uoluntate regia certior fieret. siue enim manendum, nihil esse, quod laborarem: siue decedendum, tunc quoque satis maturum, ut meis rationibus prospicerem, fore. Dixi mihi uehementer consilium probari, & in utranque partem uideri tutissimum: itaque me eo usurum. in quo sine maxima leuitatis suspitione non perseverare non possum. hoc loco non urgeo, ut mihi consilium des, & sententiam de his rebus exponas tuam. mihi certum est quiduis potius perpeti, quàm constantiam non retinere. Duo modo abs te peto: unum, ne me iracundia, aut arrogantia, sed iustissimis causis, quo minus ad uos hoc tempore ueniam, prohiberi putes: alterum, Episcopo Cornelio ut istud ipsum persuadeas: cui quidem propter eam uoluntatem, quam erga me declarauit, tantum debere me existimo, quantum si me omni beneficiorum genere cumulasset. Bene vale, et Bernardinum, si placet, meis uerbis plurimum saluere iube. Venetijs.

PETRUS

Petrus Bunellus And. Cornelio Episc. Brixiensi S.

IULIUS Camillus, uir summa eruditione, & rara probitate, ita mecum discedens egerat, quasi de re mea amplius deliberandum non esset. Cuius ego promissis impulsus statim à discessu. illius Patanium sum profectus, tum ut fidem, quam is tibi de me dederat, liberarem, tum ut, si uelles, eruditionis meæ, si modo ulla est, periculum facere posses. Itaque domum tuam ueni: cum Iosepho primum, deinde cum Bernardino, optimis sane uiris, sum collocutus: hoc responsum tuli, eo die te minus recte ualere, de medicorum sententia, ne quid ad morbum accederet, a rerum grauiorum administratione in totum abstinere decreuisse: neque uero dubitandum, quin tibi ratum, gratumq; esset, quicquid Iulius Camillus de mercede mecum tuo iussu confecisset, redirem modo Venetias, ab oratore, cuius uoluntatem semper excipiebam, de habitu impetrarem: tibi quidem certe meum aduentum expectatissimum esse, ut illi te uelle confirmarunt, ita feci: & iam libros meos in nauem imponere cogitabam, cum te Venetias, quasi colligendi tui causâ, uenisse

de

de nonnullis audierā, Ne multa, nihil mihi prius faciendum putavi, quā ut te primo quoque tempore quam honorificentissime salutarem. Ex eo congressu cœpi suspicari, dicam aperte, ut mea fert natura, te maleuolorum quorundam obtreptionibus immutatum esse. ita enim mecum locutus es, quasi dubia, & incerta plane adhuc essent omnia. te scriptorum meorum nihil legisse: quā longe per linguæ Græcæ studia processissem, nescire. uehementer sane admiratus sum hæc tum demum abs te dici, cum integra mihi non essent omnia, & cum iam in eum locum me demissem, unde non facile exitum reperire possem. quod cum neque familia Corneliorum, neque prudentia, neque uero fide tua mihi dignum uideretur, totum hoc ab inuidis hominibus manasse, me hercule non dubitavi: facileq; intellexi, quam rem apud te mihi adiumentum allaturam sperarem, eam uel maxime contra me facere. commendatio non uulgaris Iulij Camilli, quæ me apud te in gratia ponere debuit, magnas inuidiæ procellas, quæ nullo negotio hominem Gallum in Italia obruere possent, excitauit. et quidem uir mei amantissimus nihil prætermisit, quod meis rationibus conducere existimaret. uerum ut nunc re ipsa

sa ex perior, abundantia quadam amoris lapsus est, ea enim me inuito ac reclamante scripsit, quæ maxime inuidiam, ut temporibus istis, ad constandam inuidiam, multorumq; odia concitanda uim habent. Quod igitur mihi plurimum prodesse debuit, id quorundam iniquitate in perniciem meam conuersum est totum. illud tamen in hac mea infelicitate percommode cecidit, quod priusquam penitus in familiam receptus essem tuam, cognoui tum ex uultu, tum ex sermone, me occulte, & per cuniculos à nescio quibus oppugnari. semel enim admissus in tuorum numerum, sine summo animi dolore eijci non potuissem. nunc autem excludi me tum facile patior, tum etiam gaudeo. quid enim miserius me dici, aut fingi potuisset, si in domum quidem tuam essem ingressus, ex qua aut statim cum ignominia exeundū, aut, si in ea permanere uellem, perpetuo animi dolore contabescendum esset? tanti, Deum obtestans iuro, apud me non sunt omnes omnium diuitiæ. equidem animi tranquillitatem mihi eripi nolo: quam ut retineam, cedam inuidiæ, cedam maleuolentiæ, neque de hac re posthac me tibi offerā. quanquam enim tibi homini doctissimo, & humanissimo. satis facere, nisi fallor, possum: Cornelio tamē, id est

ideft homini locupletiffi tam multis literarum nomine aliquid expectantibus obfelfo, fatisfacere non poffum. Hæc fcripsi ad te fuma libertate, ut ingenium meum, & ftudia noftra, a quibus omnis fimulatio abeffe debet, poflulant, quæ fi tu non aliter accipies, atque à me fcripta funt, meam hanc querelam ad alios quofdam, ad te nulla ex parte pertinere iudicabis; Ego cæteris in rebus meum officium, operam, diligentiam, obferuantiam ad te defero, tu, fi placet, non eo minus, quod apud te nõ uiuam me tuũ effe exiftimabis. Equidem quecumq; tum fanctiffimo religionis Antiftite, tum benigniffimo literarum patrono digna erunt femper dete, & fentiam, & prædicabo libenter. Venetijs.

Petrus Bunellus Carolo * S. D.

NISI Petrus à Monte aureo te ualde amaret, & nifi falus tua mihi curæ effet, nunquam aut ego illi id oneris impofuiffem, aut ille tam duram tui admonendi prouinciam fufcepiffet. officium noftrũ ab optimo animo, tuiq; amantiſſimo profectum eft. quod tu aliter fi accipis, non facis ut te dignum eft. nos quidem certe, ut pro utroque tibi pollicear, freti

freti confcientia, in quam partem accipias minus laboramus. Nam quod tibi Petrus nofter durior uiſus eft, ita comparatum natura effe certo ſcio, ut qui grauiffime ægrotant, facere medicinam uolentibus irafcantur. fed rurfus ydem morbo depulfo, recuperataq; priſtina ualetudine, fe, quid ualeant, quod diuunt, illis ipſis, quibus antea succenfebant, debere præferunt, & prædicant. Quod te aliquando facturum non dubitamus. Nunc quidem fi tibi acerbi ſumus, illud uiciffim tibi fac in mentem ueniat, nos longe maiorem ex hac tua morum intemperantia traxiſſe dolorem. te ne iuuenem Galium, honeſto inter tuos loco natum, literis tinctũ, & nunc non optima inter Italos conditione uiuentem, addo etiam, quod caput eſt, chriſtianum, meritico amori deditum eſſe? Quid attinet tam multis de pietate chriſtiana diſputare? & ea, quæ à primis illis noſtræ religionis antiftitibus de bene uiuendi inſtituto tradita funt, legere: niſi uita, & actionibus illorum præcepta coneris exprimere? Quod fi tu dum Italis quodammodo ſeruis, inops a pecunia, ad has res turpes animum adijcis: cum te aliquando in libertatem aſſerueris, in magna rerum abundantia quid te facturum credibile eſt? An re

M lieta

licta patria, tot periculis aditis in Italiam uenien-
 dum tibi putasti, ut istis pulcherrimis uirtutibus
 ornatus, domum aliquando redires? Nisi forte fla-
 gitiosis istis illecebris delinitus adeo, & captus es,
 ut patriæ, & tuorum charitatem ex animo deleue-
 ris. Recordare quæso, quæ tibi Raynerius, adole-
 scens sane ut nobilissimus, ita omnium quos ego in
 uita unquam uidi optimus, dixerit, cum domi no-
 stræ in horti deambularem. Iam tum illi pru-
 dentissimo iuueni uitæ tuæ ratio suspecta erat: &
 tu quasi male tibi conscius hæsitantibus uerbis re-
 spondere uisus es. habeo alia multa minime dubia
 argumenta, & non nullorum firma testimonia,
 quibus sane uter si necesse esse ducerem. sed ne-
 que te ego reum peragere in animum induxi, ne-
 que tu ea, quæ comperta sunt (ut puto) negare au-
 debis, ne ad priorem culpam impudentiæ crimen
 adiunxisse uideare. tu quidem ut pulchre tibi con-
 sulueris, ita abunde nobis satisfeceris si, animum
 tuum in cogitationibus impudicis occupatum ad
 studia bona, & pietatem colendam totum traduces.
 hoc à te omnes tui expectant, hoc religio christiana,
 in quam tu non ut uulgus solet, sed præcipua qua-
 dam ratione ingressus es, hoc inquam à te requi-
 rit.

rit. Nos qui tibi bene cupimus, qui te honestissimū
 esse uellemus, monemus, hortamur, obsecramus de-
 nique, ut fidelissimis amicorum consilijs pareas,
 & ne potius hanc atatem teterrimis uitij impro-
 borum exemplo prouocatus corrumpti patiare. Be-
 ne uale. Venetijs.

P. Bunellus Paulo Manutio S. D.

EGO mi Paule Patauij in præsentia ita liben-
 ter uiuo, ut præter tuam, & Rhamberti nostri sua-
 uissimam consuetudinem nihil admodum desiderē,
 simulq; interdum mihi succenseam, quod non reli-
 ctis uestris paludibus, in quibus ocio, & desidia
 marcebam, citius huc aduolarim, ubi paucis hisce
 diebus plane totus recreatus, & in antiquum sta-
 tum pene restitutus mihi uideo. itaque totam hyc
 mem, nisi quis casus mea consilia perturbabit, cum
 libris meis hic incundissime traducere deliberatum
 est. ineunte uere, si ita rationes nostræ postulare
 uidebuntur, aliud consilium capiemus. Interim quo-
 niam ego domum tuam uentitare, & pomeridia-
 nas horas, quemadmodum Venetijs solebam,ambu-
 lando, & colloquendo consumere non licet, literis
 crebro mittendis hoc incommodum sarcire uolo,
 M 2 si

si modo, ut mihi in nostris sermonibus quicquid in buccam uenerat impune effutire licebat, ita tu epistolas nostra garrere, & interdum uel potius semper hallucinari a quo animo patiere. nam si tu me aliquid industriæ in scribendo ponere uoles, quod nihil nisi elaboratum, & tuorum scriptorum simile tibi legendum putes, prædico tibi, raras, aut etiam nullas a me posthac literas accipies. Quare si officium hoc literarum uulgare quidem, sed amicitia nostra minime indignum non aspernaris, noli plus, quam aut ingenium meum, aut studia patiantur, a me exigere. sic igitur tecum agam ac si præsens essem. quicquid in mentem ueniet, in epistolam cõiiciam: neque, quam inter se cohæreant, mihi curæ erit. et quidem occurrit primum illud: me plurimum tibi debere: a te in me beneficia profecta innumerabilia, gratiam hoc tempore a me haberi posse, referri non posse. Quod si tu memoria sola contentus es, nemo omnium qui uiuant me in ea præstanda superabit. Nolo pluribus tua merita erga me commemorare, ne aut ego blandus a te existimer, aut amicitia nostra, quæ per se firma est, huiusmodi ineptijs egeere uideatur. Tantum hæc attingere uolui, ne tu officia, quibus me obstrinxisti, ma

le

le posita aliquando existimare posses. uerum de his hæcenus. sequitur illud. Quod tu mihi discedenti in mandatis de Osio dederas, curauim diligenter. conueni hominem, sed is iam, ut mihi dixit, epistolas fa. ad Anianum miserat. hortatus sum ut non nihil literarum ad te daret. negauit a se quicquam latine, & eleganter scribi posse. ut uideo nemo in hoc genere me uno est facilior, aut, ut uerius dicam, stultior. cæteri sua scripta premunt, a nemine legi patiuntur, quod lente, fastidioseq; ab eis elimatum est, rude, & impolitum sibi excidisse queruntur. neque uero hæc a me ideo dicuntur, quasi Osium in eo hominum genere ponam, quem ego et probum, & doctum esse cognoui. sed sunt alij ad quos magis hæc pertinent, quorum exemplo in hoc artificij genere ego quoque fortasse aliquando non nihil proficiam: tecum tamen, & cum amicis, ingenue, candidè, simpliciter agam. habes epistolam, quæ ut diligentia parum, ita beneuolentia plurimum præse ferat. ad quam tu, si uidebitur, & cum per ocium licebit, rescribes. et siquid rerum nouarum habebis certiores nos facies. Vale. Honorato, & Magnulo tuo, uel si pateris nostro, ex me salutem plurimam dicito. Patanij. XIII. Cal. Dec. M. D. XXXIII.

EPISTOLAE

Victor Faustus Marino Bezichemo S. D.

QVAE tecum acturus eram Patavij coram, si per negocia licuisset; ut in pauca conferam, haec sunt. Si gravius quid Rāfaeli Regio, affecto iam seni, acciderit; scias te vocatum iri in certamen certe periculosum, & in quo dubium sit utrum uirtus an fortuna plus possit: cum amici iam eo temporis uictori potius ornamento accedere soleant, quam periclitanti subsidio, amici, inquam, nostrates. haec à me ut experto, tibiq; ut prudenti satis: proinde id agas, ut non modo fortissimum quenque, sed etiā quamplurimos tibi adiungas. quippe, quod multorum est, difficile obtinetur à paucis. si ego bene te noui, rem omnem ante capies, neque in tempus certaminis quidquam differes, praeter occasionem. memineras item nullum manus hac tempestate praesidium homini esse pesse, quàm quod in animi fortitudine positum est, propriaq; uirtute. De Viduis, Rhamnusiōq; meo, tibi omnia promitto, qui uirtuti plurimum tribuunt: de reliquis autem, quantum poterō. partim enim gratia mouentur; partim cæca animi libidine uagi trahuntur. sunt etiam multi,

qui

CLARORVM VIROR.

92

qui, ut officium deserant, facile spe aut metu cogi posse uideantur. illud tamen persuasum habeas uelim, utcunque fors cadat, me tibi strenuam operam esse nauaturum. Apud omnes, de quibus scribis, te commendabo non leuiter, sed quantum ponderis sermoni opportuno addere poterō. quod iam multo antehac feci, nec, si admonitus non essem, facere destitissem. in summa illud contendam, ut nulli unquam occasione in te ornando uidear defuisse. Vale. Venetijs, IIII. cal. Maias, 1519.

Victor Faustus Ioanni Baptistæ Rhamnusiō S. D.

LIBET hoc mearum literarum initio, suauissime Rhamnusi, tecum ita praefari: Adsum atque aduenio Acheronte uix uia alta atque ardua, per speluncas saxis structas asperis, pendentibus, maximis, ubi rigida constat crassa caligo inferum, ut ait poeta. haec enim, paucis immutatis, Veneto nauali conueniunt; ubi anno superiori, magno meo cum labore, talem sum denique uisus gloriam assequi, qualem, si prisca licet nostra componere, & Hercules olim ab inferis reportauit. siquidem ille, non tamen sine Theseo, Cerberum, ab orchi fauci-

M 4 bus

bus abstractum, caelo atque huic luci ostendit, unus ego, nemine adiuuante, immo utinam non multis eorum, qui minime debuissent, contra nitentibus, tot ab inuitis, ut ita dicam, Cerberis ignorationem quandam cum malignitate coniunctam auulsi, ueramq; graeci, hoc est antiqui remigij rationem, tot annos iam sepultam, quae cum diu olim ubique gentium uiguisset, post Augusti monarchiam pacato mari, ac demum scythicis armis omnia uastantibus, una cum imperio Romano conciderat, amota barbarie, unum e ueteribus nauigijs maxime habile, quod quinis agitur remis, aedificando ita, ut uetusta illa mensura ad praesentem usum accommodaretur, mundo iterum & huic nostrae aetati, magno cum decore ac emolumento urbis huius, si sua bona nouerit, ostendi. nam quid, per deos immortales, in hominibus eruditis literae disciplinaeque laudentur, si nihil ex ijs, quod patriae, aut amicis prodesse possit, eruatur? quid autem aut inuentu difficilium, aut factu laboriosius a quoquam, nostra saltem aetate, editum est, quam quod ipse nulla medijs fidius alia de causa magis, quam ut hanc doctrinarum professionem ornarem, doctorumque hominum dignitatem augerem, nuper effeci? sed nescio quo fato fiat, ut nihil

nihil usque adeo egregium, atque ab omni parte politum reperiatur, quin id multi usquequaque non probent; uelut in me nonnullos fuisse audio, & quos mehercule rerum aestimatores, qui interim, dum nauem aedifico, meae, qualescumque sunt, literae, tibi certe et uniuersae ciuitati decennium iam & amplius cognitae, ne picis credo forte maculam aliquam contraherent, uererentur: quasi uero aut in Alcae carminibus, quae dura nauis dura belli inter pericula scripta sunt, nauticum quippiam sit, quod ipsi possint agnoscere, aut in Xenophotis, philosophiae praesertim, libris quidquam, quod uel castresem fremitum, uel classicum etiam ipsum referre uideatur, ipsi forte animaduertant, quoniam eorum alter in mari pugnando, alter, ductando exercitu, in ultimo pene oriente maiorem aetatis suae partem contriuerit. an fortasse, quia graece nesciunt, hoc est, ut puto, recte eruditi non sunt, in Tibullo, atque Catullo aliquid, quod militia ipsis detraxerit, oculatissimi homines uident, propterea quod alter diu in Messallae, alter in Pisonis cohorte fuerit ignauiae, mihi crede, potius est, quam ullius sapientiae, sese perpetuo in restudinem quampiam abdere, aut cancellis concludere, nec quicquam toto uitae spatio,

tio, quod intra parietes domesticos trāfigi nequeat,
 uelle meditari. nanque ingenium homini est, si ex-
 citetur industria, polypo aut chameleonti simile:
 quæ duo animalia alterum aquis latitans, alterum
 frondibus inuolutum facile se in omnem coloris spe-
 ciem eius rei, cui adhaerint, induunt. sed pericu-
 lum est forsitan, ne uile aliquid & minime dignū
 his literis me peragendum suscepisse ostendant. im-
 mo uero nihil usquam est, quod maiorem literarum
 pene omnium cognitionem requirat, quàm archi-
 tecturæ professio: quippe cuius minimam partem,
 quæ fabrili peritia continentur, Vitruuius esse con-
 tendat; Archimedes autem, tam multiplicis esse
 solertiæ, ut ne scribi quidem de ea ad plenum posse
 existimet. ac, si terrestrium ædificiorum difficilis ad-
 modum est architecturæ cognitio; quid de marina
 illa dicam, ubi non rectis lineis, quæ facilis fere ra-
 tio est, sed curuis, atque ijs subinde uariantibus, ex-
 truenda sunt omnia? tantum igitur abest, ut à lite-
 ris sit hæc auersa professio, ut sine illis, ijsq; multis,
 omnino stare non possit. ea autem semper apud om-
 nes bene institutas nationes fuit, ut Rex ille Deme-
 trius, cognomento Poliorcites, nauigia suo ingenio
 tum forma, tum magnitudine admiranda faciendo,
 maiorem

maiorem sibi laudem acquisuerit, quàm quantum
 infamiæ fidibus publice canēdo, quod munus alio-
 qui libenter literati homines ad se trahunt, sibi ue-
 ro princeps pepererit. Verum quid tibi ego Reges
 tantum architectos nominem? cū Deum ipsum opti-
 mum maximum ea potissimum de causa suspicia-
 mus, quod machinæ huius tantæ, quæ mundus ap-
 pellatur, olim artifex fuerit, ac, si usquā alibi per se
 huiusmodi architecturæ professio possit antiquam il-
 li retinere dignitatem, profecto hæc in urbe, quæ
 medijs in undis posita, maris imperium sibi iam tot
 annos uendicare contendit, magno in honore habea-
 tur, necesse est. nisi quis forte usque adeo necors sit,
 ut, dum ipsam uituperet, se præcipuū simul patriæ
 suæ studium damnare non uideat. At, inquit ille
 nescio quis, sit quantum libet nobilis tua ista indu-
 stria; te distrahit tamen, totumq; literis uacare non
 sinit. quid rogo istuc ad te pertinet? num tua res agē-
 tur, si ego propterea uel poema nullum componam;
 uel meorum temporum historiam non scribam; uel
 aliud nihil literarum monumentis, quod mei nomi-
 nis posteritati consulat, tradam? quid autem, quod
 & hæc simul fortasse facio? atque, ut non faciam,
 satis certe literati uiri fungor officio, si tantum quo
 tidie

tidie literis impendo, quantum ijs, qui græce multa nesciunt, atque adhuc indigēt præceptore, satis faciat. quid igitur modū alienæ ponis industriæ? memini equidem superioribus annis, quod te quoque memoria tenere certo scio; me diu nihil, nisi quod eloquentiam aleret, fuisse meditatū; sepiusq; frequētissimæ concionis tanto plausu crasse, quanto uix alius. at cum ad rauim usque desudassem, ne obolo quidem benignitate cuiusquam auctior factus sum, sed nihilo secius, quam pridie, olusculum fuit in cœna, qui, malum, ergo inuidiosum usque adeo sit, si, iam uergēs in senium, maiorem mihi pecuniam mea non nisi honestissima industria parare decreuerim? Caterum, ut mei semper instituti fuit, parum quid pessimus quisque de me sentiret curare; iam missa hæc faciam: quid tibi cum quartana, nimum tua familiari, negocij sit, quo studiorum, quò ue rustica uoluptatis genere diem traducas, quando ad nos cogites, ad me si scripseris, magna ex parte, quo pene conficior, meum tui desiderium lenies. sed heus: quid: si ego, quando tu à Rhamnusia tua uilla ægre auelleris, naualis rei paulum intermissa cura, ad te, ut tecum per aliquot dies, hoc est, ut ipse mihi uinam, excurre?

non

non ita, inquires, nostri amans, non ita strenuus es, ut eripere te tuis occupationibus, tanquam compedibus, & ergastulis, possis. uix equidem potero: sed tua me tamen suauitas, omnium suauissime Rhamnusi, allicit, tua uirtus trahit. quanquam uolens libensq; à me ipso ducar: ut in Marsangi uiridi ripa, solutus omni cura, tecum ad lenē undæ sussurram canam: O fortunati nimum. Vale: & aut te nobis redde quamprimum, aut me magno cum comitatu: ne timeas: me, inquam, unum expecta. Vale, Venetijs, M. D. XXX. Idibus sept.

Paulus Sadoletus Lazaro Bonamico S. D.

IN omnibus tuis ad patrum literis amabilis quædam est accessio mentionis de me tuæ, itaque ex earum lectione duplici uoluptate semper affici soleo, & ea quam ex tuorum scriptorum humanitate atque elegancia capio, & ea quæ propria est amoris erga me tui. postremæ uero tuæ hoc amplius suauitatis habuerunt, quòd una uenustissimū carmen tuum ad Hipp. Medicem cum eis fuit, & quòd de eo iudicium meum requisisti. quorū mihi utrunque ualde gratum fuit, & legere amicissimi hominis,

hominis, magno ingenio, magno iudicio, summa uerborum subtilitate, & copia elaboratam lucubrationem, & tantum in eo à te mihi tributum fuisse, ut quod opus exactiss. esset, & usquequaque politiss. id si ego probassem, tibi gratius, atque probatius esset futurum. Illud uero mi Lazare & à me uehemèter probatur (non enim id iudicium, quod facis de me, uerbis extenuare conabor, ne itè de tua uoluptate, quam ex approbatione mea expectas, de trahatur) & te ualde miror, qui in tanto legendi, & docendi negocio, in tam occupata uita, & multorum uoluntati addicta, cum Phæbo tamen, & Musis ita rationem habeas, ac si in summo ocio esses, quod sane magnum est iudicium ingenij excellentis tui; cum quæ res omnem hominis curam, & cogitationem desiderat, eam rem tu quotidianis, ac singularum prope horarum occupationibus distractus, nihilominus præstes omnibus numeris absolutam: quo fit, ut quod dubitare te ostendis, utrum tibi expediat magis, in eo ne, quo cœpisti, publice profutendi instituto perseuerare, an illo abiecto te ad maximarum rerum inuestigationem, ac descriptionem conferre, ei meo iudicio dubitationi nihil uideatur relinqui loci, cum tu utrunque simul munus naua-

re,

re, & in utroque huberes ingenij tui fructus præstare nobis queas. uerū habes ad ea patrui literas. Nos in Aristotelis Politicis uersamur hoc tempore, magna quidem spe, sed maiore delectatione. caue enim putes quicquā me antea auidius legisse, quā hos maximi illius philosophi libros. in quo studio te aliquando, ac tuam opportunam mihi operam desidero, ut quo auctore huius philosophiæ, quæ ad mores pertinet initia attigi, quandoquidem tu me ad libros τῶν ἡθικῶν omnium princeps admonisti, eodem hæc adiutore extrema persequerer. sed hæc optari melius, quā sperari possunt. Tu quod me multum amas, idq; iustis de causis te facere existimas, facis quod tua uirtute, & bonitate dignum est. sed est eiusdè bonitatis, atque humanitatis tuæ, cogitare, me, cum non pauciores causas habeam diligendi tui, ne in amore quidem, ac beneuolentia tibi concedere. Vale, & meis uerbis Bembo, & Polo summis uiris, quorum ego uirtutem magna obseruantia, atque admiratione prosequor, plurimam dic salutem. Carpentoracti, VIII. cal. Decemb. M. D. XXXIIII.

Bernard-

Bernardinus Maffeus Lud. Casteluitro S.

ACCEPI ex amantissimi, & suauissimi fratris literis, quas ad me proxime dedit, te Romæ esse; quod quidem me summa uoluptate affecit, cum te inde inuitissimum superiore anno discessisse recorderar. Nunc uero ita te in urbem uenuisse mihi persuadeo, ut diutius istic tranquillo, pacatoque animo esse possis, longe à domesticorum tuorum acerbitate seiunctus, à quibus quidem honeste dissentire non poteras, teque ad eorum uoluntatem accommodare animi tui altitudo minime patiebatur. quam ob rem quieta esse omnia, ex isto tuo reditu coniectura assequi mihi uideor, ex quo non solum tibi, sed mihi ipsi gratulor. Illud uero hæc me minus æquo animo ferre cogit, hoc est mirificum tui desiderium, quod quomodo tanto temporis intervallo ferendum mihi sit, profecto nescio, nisi id crebra literarum missione leniatur. quid enim dicam de incundissima illa nostra consuetudine? deque familiarissima sermonis communiōne? quid de studiorum similitudine? qua superioribus temporibus coniunctissimi uiximus: quibus omnibus cum me priuatum intelligā,
quo

quo me animo esse censes? ueruntamen mi Ludouice tu hæc omnia mihi ex quadam quasi tristitia in gaudium poteris conuertere. neque enim tam acerba hæc mihi accidisse existimauero, quam illud gratum, si fratrem meum, tui studiosissimum, completaris; ames, foueas, eumque minime firmata uirtutis stirpe, de uia decedere nullatenus patiare. nostri enim quam lubricas uias adolescentiæ urbs nostra ostendat, iucundissimarum rerum uarietate, ac tot tantisque uitiorum blandimentis referta, quibus facile illa ætas capitur, sopitaque conninet uirtus. Quamobrem te oratum uelim, ut eum cunctantem, ac sibi quodam modo diffidentem excites, tuamque uirtute, ac prudentia à lapsu sustentens, eumque ad incepra studia cohorteris, ut dignus parentibus, ac maioribus suis appareat. Sed hæc tu melius. Iulius Arcanus nonis Sept. Patanium uenit, sequitur ad Riccij nostri amicitiam adiunxit, nobiscumque paucis diebus commoratus Venetias nauigauit, in Carnos profecturus. at Riccius X. cal. in patriam excurreret, ut cal. Dec. reuertatur: postque eius reditum familiarissime uicturi sumus dum hic erimus. Arcanus uero domesticorum iniurijs agitato, simul ac ex meis literis te istic esse cognouerit, in urbem ad
N uolabi,

uolabit, cum ad summū, atque incredibilē in ipso
in ista loca profici se di cupiditatem tui desiderium
acceserit. De Cataneo nostro, noui quid ad scribam
nihil habeo, nisi me ad eum literas saepius misisse,
quibus me totum patefeci, nec ullum adhuc respon-
sum accepisse. quare illas interijisse puto: durius e-
nim aliquid de illius uoluntate dubitare, necessitu-
do, quae iam pridem mihi cum illo intercessit, mu-
tuis firmata officijs, minime patitur. Tu si quid ha-
bes quod nostris dignum literis iudices, me quam-
primum facias certiore. Vale.

Io. Baptista Egnatius Matthæo Aduocato S. D.

NON licuit mihi, id quod uehementer opta-
bam, aut celerius, aut uberius ad te scribere; quod
aduersa ualitudine mens amplius afflictatus, in
hunc usque diem conualescere adhuc omnino non
potui. quae enim quotidie morbi tentationes acce-
dunt, eae etsi permoestae ita non sunt, ut eas facile
robustiores ferre non possint; mihi tamen uel leuio-
res quae accidunt, et corpus, et animum sic exer-
cent, ut literis operam dare, à quibus auelli gra-
uissimum per se est, corpore affecto, animoq; exerci
to

to non detur. Accipies tamen interim à me, si non
rerum omnium copiam, quod et pro tua erga me
uoluntate, et pro publica utilitate cupiebam, sal-
tem, quod ad rem praesentem attinet, tantū, quan-
tum tibi uiro doctiss. et ueneri nominis studiosis-
simo satis esse possit. Iam primum, quod de Timauo,
queris fluuius, tamen si accurate tu quidem, et co-
piose multa tuis literis, id tamen scias uelim; nun-
quam à ueteribus addubitatum, quin ad extremam
Carnorum oram, è septem fontibus labens, inter
Carnos, et lapides limes esset, ab eoque Carniae orae
auspiciū sumeretur. Atque, ut Plinium, Strabo-
nem, quos tu testes adductis, omittam; (nam de poe-
tis mox) Mela certe noster, solertia, et eloquentiae
in eo genere scribendi non uulgaris, in ora à Ter-
geste proximam esse Concordiam fatetur: apud quā
Timauus, nouem capitibus exurgens, uno postea
ostio in mare emittitur: deinde Natissam non lon-
ge à mari ditē attingere Aquileiam. sed sicut hoc
in genere credas, Antonino principi, qui uniuersum
imperium Romanum peragravit, dimensusq;
est suis spatijs, certisq; interuallis, fidem praecipuā
tribuas. ille igitur in suo itineraio non modo Ti-
mauum Carnis uendicat, sed, dum eam describit

oram, à Timauo semper aspiciatur. primum enim sic per Liburnicam scelsam M. pass. CCXIII. à fonte Timauo, & iterum ab Aquileia per Histriam extra mare Solonas M. pass. CIC. sic fonte Timauo. quo plane principis alioqui magni testimonio nihil certius, nihil luculentius esse potest. nò solum enim inter Liburnos eum locat, sed principium in de semper ducit. iam nec Vibij sequestri iudicium contemneri haudquaquam debeant, qui aduersantur publico nostrati iuri. sequester igitur Timauum Aquileiae Gallicae astruit. Quid, quod sontium amnem ueterum agnoscunt nulli, sed tantum recentiores? ut, nisi me memoria fallat, sontij amnis nomen primum legatur sub aduentum in Italiam Theodorici Gothorum regis, prodentibus certatim scriptoribus, ad sontium uictum Odoacem memorabili praelio à Gothis. qui alioquin, ut inter Carnicos fluuios, minime contemni à ueteribus debuisset. is iuxta Iapidiam, quae hodie magna sui parte in Caruiolam, & Carinthiam abiit, ex alpihus fluens, septentrionem primum, mox brumalem occasum petens, inter saxa, montesq; praecipit fertur. iam Plytiana insinuatus ualli satis placidus, iterum uiolentus inter saxa, rupesq; deprehensus occurrit rursus pro-

pe

pe Caporetum, (id loci est nomen) ponte sexagenum pedum longitudine; unaq; fornice utranque ripam complexus, mitior labitur; Tulminiamq; arcem praeteregressus, Hydriamq; amne auctus, in sontiacam uallem (Runcinam accole uocant) apertis campis liber, Vipano amne ditior, & iuxta Aquileiam Natifone leui aluco in mare erumpit. ut credere possis Natifonem tantum à ueteribus cognitum. quo fit, ut minime ueterum scriptorum auctoritas suffragari his possit, cum sontium limitem fori Iulij indicant, cuius ne meminerunt quidem. quid, quod recentiorum nulli calculum pro his ferant? an Aeneam Silium testem laudent? qui stirpis Italicae suum in Germanos studium ubique testetur? quod in posteros etiam transmiserit, quis igitur eius testimonio aut derogat, aut abroget? audi igitur, quae uir sane in multis diligens in sua Europa prodiderit. Carni, inter quos lapides enumerantur, Histros sequuntur. Sclani tamen, quorum sermo in terris uiget, Carnos bifariam diuidunt, Caruiolam duplicem fatentes, alteram siccam, aquarumq; egentem, in qua Histros collocant, et Chersos, qui medios inter Labacum, & Tergestum incolunt montes, & ad Timauum usque proferuntur: alteram irriguam,

N 3

aquisq;

aquisq; abundantem, in qua sanus ortum habet,
 & Nauportus, qui Labacus dicitur. hodie uero flu-
 uium, & oppidum in eo tractu Lubianam accolæ
 uocant. sed ille idem, dum Histria paulo ante me-
 minit, hæc uerba subtexit. Histri hodie Sclauii sunt:
 quamuis maritimæ urbes Italico sermone fere utan-
 tur. prouinciæ huius pars maritima longe melior
 Venetis paret: mediterraneam Austria principes
 obtinent. Et paulo post. In hac terra nihil memo-
 rabile inuenias, præterquam quod Australes, &
 Venetos magna de finibus cõtentio agitet: ad quas
 lites componendas sepe à Cæsare arbitri dati, in-
 ducias quidem dedimus, summam rei amputare nõ
 potuimus. Hæc Pius. cuius scriptis quis hodie
 Germaniei nominis non tantum tribuat, quantum
 Palladis, ut aiunt, suffragio? nam Senis Etruscis or-
 tus, à secretis Friderico Cæsari fuit, summa cum au-
 ctoritate, & gratia, cuius principis fauore digni-
 tatibus amplissimis ornatus ita est, ut pontificatiõ
 adeptus, omnem eam dignitatem ad Friderici nu-
 tum rexerit. De Histriæ igitur finibus ille dubita-
 tum, atque disceptatum se arbitro est auctor. De
 Carnorum finibus ne uerbum quidem unquam fa-
 ctum. Quid quod proferre habeant, ni fallor, nul-
 lam

lam unquam contentionem de finibus Carnorũ in-
 ter Cæsarem, & Venetos fuisse, nisi post Gradiscam
 ab his receptam, & bellum postremo gestum? Cæ-
 terum quando huc ventum est, non possum, in hac
 præsertim causa, non omnia colligere, quæ omnem
 tibi scrupulum ad præsens eximent, reliquis postea
 doctis ingrata nõ sint. futura: Hanc Carnorũ oram
 Venetiæ finibus à ueteribus inclusam: quod Linius
 sit auctor, qui Aquileiam in Venetia deductam co-
 loniam prodat, pulsus inde Gallis, et iterum A qui-
 leensem agrum Gallorum appeller: quæ res Mar-
 tianalem ab errore uindictet, qui Euganeum Timanũ
 appeller, id est Venetum, cuius alueo felicem A qui-
 leiam mox carat. nam Lucanum ab errore, in quẽ
 satis apertum atque insignem lapsus est, id asserat,
 quod suam Pharsalidem incmendatam reliquit, Vi-
 sonianæ coniurationis pœnas morte immatura lu-
 ens. satis enim constat, præter tres primos libros,
 quos cum Argætaria Polla uxore diligentius emen-
 darit, reliquos informes, ursinæ carnis in morem,
 esse editos. Nec sane est, cur quis miretur Blondum,
 alioqui non pessime meritum, illustrandis Italicis
 rebus falsum: qui sane multo iocundus est lapsus in
 multis. sed & ea ætas hominem tulit, ut magis

mirari possis hominis per ea tempora solertiam, et
 industriam, quàm accusare aut ignauiam, aut ne-
 gligentiam, præsertim cum poeta prudentiss. igno-
 scat facile ips, quibus magno in opere somnus obre-
 pat. Omitto igitur Sabellicum tibi notum, omitto
 Volaterranum abs te citatum, adde huc Ioannem
 candidum Foroiulensem, qui & ipse patriæ suæ
 corographiam aggressus, quæ uulgo excusa legi-
 tur, à Timauo exordium sumit. ille igitur in hæc
 fere uerba. Timauus ex Iapidia finibus ortus, non
 longe à suis fontibus progressus, in cuniculū quasi
 manu factū præcipitatur, atque ita absorptus diu
 per subterraneos meatus haud procul à mari, plu-
 ribus fontibus erumpens, statim uno nauigabili al-
 ueo mare ingreditur. ut intelligere iam possis, un-
 de eminentiss. uates Iapidis arua Timauī dixerit.
 sed & statim à principio operis: Portus habet præ-
 cipuos, Timauum, antiquum Italiæ terminū, (Fon-
 tanellas accolæ uocant) ex Timauo Pontianum, ex
 fontibus Montis Falconi Sdobium; quem Sdoba
 amnis efficit. ij tres Tergestinum sinum prospiciūt.
 Hæc sunt, uir ampliss. quæ ad præsens responde-
 re ad tuas potui literas. non dubito, quin tibi me-
 liora multo domi nasci possint, si modo incumbere
 huc

huc uolueris. quod te facturum, & præstans erga
 Venetam temp. studium, & spectata in omnibus
 negocijs probitas tua facile persuadeant. Vale.
 Venetijs, VII. cal. Dec.

10. Baptista Egnatius Romulo Amaseo S. D.

ET amo te mi Romule plurimū, quod tibi per-
 spectum plane non dubito; & amare te prius non
 desinam, quàm uiuere desiero. quod si etiam apud
 inferos erit nobis superstes sensus, illuc quoque sen-
 sum summi amoris, & beneuolentiæ mecum dese-
 ram. quod si quid liberius Lazarus meo nomine
 tecū ager; id ipsum à summa mea in te animi pro-
 pensione profectū, dubitare haud sane debes. quis
 enim saltem in sinu, quod aiunt, querelas non dese-
 rat? o securum te hominem, ne beatū dixerim, hæc
 de fortuna, cum tu in patriâ inter tuos, uxore, &
 liberis, multorumq; gratia sis flores, ut inuidere ti-
 bi multi, nullis inuidere ipse possis. ceterū, ut quā-
 secundiss. tibi res sint, fluantq; ex animi sententiâ;
 quod perpetuum deos immortales precor: meminisse
 tamen amicorū etiam in magna fortuna debes, et
 eorum præsertim, qui non minus te diligunt, quàm
 admi-

admirantur. potuisti, amabo, citra piaculum huius
tam amplae, tam magnificae interesse laetitiae, ut
Egnatius interdum non occurrerit tuus? An sine
amicis dulce aliquid esse, aut iucundum potest? Di
immortales opulentiores tibi amicos propter egre-
giam uirtutem tribuere potuerunt, amantiores non
potuerunt. sed, quocumque eris in nos animo; ego
numquam esse desinam, qui erga te tuosque omnes esse
debeo. quod ut re intelligas ipsa, conditionem tibi
honestissimam, et quam optare uotis etiam debeas,
offeram. in Thilesii nostri locum, uiri sane et egre-
gie literati, et certe plus boni, quam ut haec ferant
te parat, cupio te adsciscere: capies ex industria tua
centena quinquagena annua: idque *δύο ἑξήκοντα*.
nam pomeridianis horis duabus ad summum praele-
gendum tibi nostris scribis, bonarum artium ut nec
ignaris, sic plane sitientibus, sentientibusque fru-
ctum in his maximum esse repositum: quod ad pro-
fectum mirum in modum facit. Thilesius cente-
na tamen meruit. tu quinquagena insuper refe-
res, mea commendatione. quam honestum, et tu-
tum tibi Venetiarum perfugium sit, familiarique
rei tuae commodum, facilius tu multo tecum, quam
me consiliario, statues. fac saltem, per ueterem ami-
citiā

citiā nostram, animum intelligam tuū. Procura-
toribus cleri nostri, qui tibi hasce reddent, uiris
haud improbandis, meo nomine, quantum poteris,
ut commodos uelim. quicquid in hosce contuleris be-
neficii, in me collatum existimabis. fac quaeso intel-
ligant, Romulum non minus esse bonum uirum,
quam gratum. tametsi qui gratus est, non potest non
bonus esse. Vale. Venetijs, calendis Ianuarij,
M. D. XXX.

Romulus Amasæus Io. Bapt. Egnatio S. D.

ACCEPI abs te literas X. cal. Ianuarij, in
quibus tuum in me amorem, tam multis in rebus
mihi cognitum, et perspectum, tuam etiam pristi-
nam iocandi consuetudinem, atque urbanitatis ple-
nissimum leporem agnoui. respondebo prius ei par-
ti, in qua cupere uideris, mihi testatam esse tuae in
me beneuolentiae constantiam, ac perpetuitatem.
me tibi deinde, uel per iocum subaccusanti, quod
fecit et ante Lazarus noster tuis uerbis, purgabo:
ut, si qua forte alienior ab amicitiae nostrae sancti-
tate, ut ita dicam, suspicio in eo ioco latet, osten-
dam, causam certe non fuisse, cur quidquam de mea

in te observantia, ac fide dubitares. Ac primum, quod affirmas te, quo ante erga me animo, & voluntate fueris, eadem nunc esse, ac semper futurum, fuit mihi incundissima hæc amoris tui in tuis literis tam expressa testificatio. etsi eam pro eo iudicio, quod de gravitate tua semper habui, proq; mea officij, ac pietatis verius erga te conscientia, minime necessariam fuisse iudico. Quod vero, secundis me rebus elatum, putarete dicis & nihil ad te iam pridem literarum dedisse, & nuper, cum pontifex maximus, & Cæsar ad hanc urbem aduenerent, te nõ inuitasse: primum ita uelim existimes, ea uitæ honestius paulo, & commodius agendæ adiumenta, quæ summis contentionibus comparata, quotidianis, ac magnis laboribus tueor, non interpretari me adeo secundas res esse, ut uel leuissimi hominis animum fastidiosorem, atque insolentiorum reddere debuerint: sed, ut mihi omnia ex noto, & ex animi sententia euenerint, tu quidem, si tuam me dignum amicitia, id est uirum bonum esse putas, ab ingrati, & immemoris animi uitio longissime abesse existimare debes: aut, si tam longe tibi uideor ab humanitatis officio discessisse, quid est, quod me tantum diligas, quantum & ipse prædicar,

cas, & mihi ipse persuadeo? sed iocaris tu scilicet, ut soles, & me inuat id tibi per secundissimam, & certissimam fortunam licere. me uero plurimum doleo esse adhuc iniquiore, ac duriore fortuna constitutum, quàm ut referenda gratia uel minimam tuorum erga me meritorum partem consequi possem. At, inquires, in qua uis fortuna ad me scribere potuisti. Ego medijsfidius toties scripsi, quoties scribendi se mihi argumentum obtulit, neque tu, opinor, sæpius. inanium autem, & ambitiosarum quoddam literarum genus à tam confirmata, & inueterata amicitia abesse oportere semper duxi: præsertim cum, ut mihi non desuerunt, à quibus de ualitudine, rebusq; tuis prope quotidie certior fierem, ita tu istic habueris Virgilium affinem meum, ex quo de me, quicquid quaesisses, facile posses cognoscere. Atque ego ei quoties per literas mandauim, ut tibi à me salutem diceret, deq; statu meo te diligentissime doceret? quod uero ad illum potius quàm ad te scripserim: ad ipsum certe, ac multos eius ordinis, cum res cogeret, scripsi, & populari sum scribendi genere usus: ad te uero neque ualde fuit quod scriberem; & qui semper non modo negocijs distractus, sed maximis etiam molestijs obrutus fuerim,

cum

cum quales uellem non possem, malui nullas, quam indignas, quas legeres, ad te literas dare. At non inuitaui te: ne patrem quidem meum: nam quid ego eos inuitem, in quorum officio ac potestate & domum totam, & mea omnia magis, quam in mea ipsius, & esse uelim, & uelle debeam? & certe ἀγαθὸν ἢ δεινὸν ἴσθαι αὐτῶν ἀγαθὸν ἢ κακόν. neque uero ut te non inuitaui, ita non expectaui, qui adduci poteram, te quamprimum ad nos non aduolaturum. et quoties intuebar tempus illud cogitatione, quo te cōplecterer, tecum loquerer, tecum ambularem. tu uero non meam modo, sed meorum omnium, quibus aduentus tuus optatiss. contigisset, expectationem sefellisti. quare non ego, qui te ad communes penates, & ad nos, qui tui sumus omnes, non inuitaui, inhumanior, sed ipse durior, ut agam tecum familiaris, quem neque pulcherrimi spectaculi, & tanta celebritatis fama, neque nostri uisendi studium ab ocio tuo, ac tuo isto Gelarini secessu potuerit dimouere. Hæc, quæ mei purgandi causa primis literarum tuarum partibus responderem, habui. Illud, si non est omnino superuacaneum, addam: neminem esse, quem quanti te faciam, cuiusque tam & frequens mihi, & incunda sit recordatio.

no. Erat in externa pagina tua de Thilestiana conditione, in quo tuam de me benemerendi pristinam curam agnoui: meo tamen causa, in hoc genere quod labores, nihil est. nam Bononiensium me senatus amauit, atque honestauit. accumulatissime, & se quidiuis potius, quam me a se diuelli passurum praesefert. ei ego abhinc annum fere tertium in quinquennium operam locaui meam. capio s. C. annua certissima HS. XL. siue malis aureas coronatos C. C. C. et est cum auditoribus mihi negocium per temporum interualla horis singulis, non plusquam nonagies toto anno. Quæ quoniam mihi conditio turbulentissimis temporibus in officio mansit, non dubito quin iam tranquillis, & pacatis firmior, ac prolixior etiam futura sit, cum praesertim ad eam tuendam, atque etiam augendam, neque optimorum ciuium uoluntas, neque summorum hominum studia, nec Clementis pont. max. ac, si quid ad rem attinet, Cæsaris etiam ipsius imperatoris gratia defutura uideatur. Quare nisi eiusmodi quid hinc me exturbarit, qualia praeter spem, atque opinionem multa possunt accidere, unum id mihi certe cogitandum est, ut his, qui de me quamoptime meriti sunt, cum nullis fere alijs facultatibus possim,

sim, officij saltem, atque operæ perseuerantia satisfaciam. De cleri procuratoribus, quos mihi commendas, scito redditas mihi tuas fuisse literas à tonfore meo, qui sibi eas ab homine plane ignoto dastas esse dixit. illi me si conuenissent, ac si qua in re opera mea uti uoluissent, tuæ commendationi studium, officiumq; meum non defuisset. respondi epistola tuæ tardius, quòd aliquot dies orationis de pace, quam nominatim mihi pontifex maximus decreuerat, me detinuit meditatio. eam cum cal. ipsis Ian. habuissem, Pont. max. ac Cæsare sacris præsidente, in plenissimo flaminum, minorum pontificum, legatorum, & principum consessu, successerunt aliæ nihilo leuiores occupationes: à quibus quod primum ad rescribendum tempus datum est, eo sum usus. te obsecro, ut, qua in te sum fide, non scribendi minus pleyunque necessario hoc officio, sed moribus, naturaq; mea, quæ si tibi non esset probata, me tu certe non diligeres, metiare. Vale.
Bononia, X. cal. Febr. M. D. XXX.

Georgius

Georgius Selua Petro Bembo S. P. D.

CVM singularis tua uirtus, qua nihil amabilius esse potest, multis rebus mihi perspecta, me totum ad amorem atque cultum tui iam pridem conuertisset, effecit hæc proxima amoris significatio, quæ sese ostendit in ijs literis, quas ad me perhumaniter scriptas dedisti, non ego quidem ut te plus amarem, (nec enim poteram) sed ut tua facilitate fretus, aliquando tandem meum erga te studium tibi per literas declarare audeam. quod equidem coram facere decreueram, eoq; consilio me Patanium contuleram. sed cum mihi tum tui conueniendi potestas facta non esset, quòd tu eo ipso die, quo illuc adueneram, rus discessisses, petij ab ijs, quos tecum familiaritate & amicitia ualde coniunctos, à me autem pro sua humanitate non alienos esse scirem, ut te uerbis meis plurimum saluere iuberent, tibiq; de mea uoluntate prolixè pollicerentur. nunc autem animaduerto illos, intra fines mādatorū haudquaquam constitisse, cum ea tibi de me, quæ scribis, prædicarint. quibus si te fidem habere, uirum summi iudicij, ac non potius ita ea interpretari, quasi

O ab

ab amicis benevole & indulgenter dicta, existimarem; hunc ex animo tuo errorem euellere conarer. sed ne ipse mihi nimium fauere uidear, si aliud facile adducar ut credam sibi quicquam magnum de me persuasisse; nihil de hac re addam. vnum illud est, quod & tum eorum sermone significari tibi uolueram, & nunc meis literis confirmari oportere indico; cum ab omnibus certatim ameris propter diuinas tuas uirtutes, nulli tamen me concedere, qui tui sit amantior, ac studiosior, quam ego sum. Quod autem spem mihi affers aduentus tui, simul ac negotia tua isthic explicaris: est id quidem eiusmodi, ut me in aliquod tempus sustinere possit; sed si tuae occupationes diutius te retinebunt, ego uel reclamantibus publicis negotijs, in quibus me nunc uersari oportet, accurram ad complexum tuum: quo mihi caue putes quicquam posse esse optatius. cum enim ex scriptis tuis grauissimis & elegantissimis, in quibus, ut breuiter dicam, ipsius antiquitatis uerissime mihi expressa imago uidetur, animum tuum quasi intueri nobis saepius contigerit: hoc unum ad summam nostram felicitatem deesse uidentur, ut uultu quoque ipso & conspectu tuo aliquando perfruarer. quod quoniam cito fore ostendi, reliqua

liqua in nostrum congressum reseruabo. Literas, quas ad Bollinum dedisti una cum posside, cum primum fieri poterit, ad eum perferendas curabo. Dantesius, cui ego ex tuis literis salutem dixi, in magni beneficij loco habuit memoriam sui tuam: meq; rogauit, ut tibi uicissim suo nomine salutem plurimam ascriberem. Vale. IIII. idus septemb. M. D. XXXIIII. Venetijs.

Cosmus Gherius Paulo III. Pont. Max. S. D.

CVM expectatissimus, atque optatissimus nuncius in haec loca uenisset, sanctitatem tuam mirifico omnium Cardinalium consensu, ac incredibili totius urbis letitia Pontificem Max. esse declarata tam; ego quidem pro ea, quam sustineo Christiani hominis, & Episcopi persona, duo munera mihi obeunda esse quamprimum duxi: unum ut Deo Opt. Max. gratias agerem, qui tali quidem tempore eum nobis Pontificem benignitate sua quasi de coelo demisisset, quo neque meliorem, neque sanctiorem, aut reip. Christianae rationibus accommodatiorem optare potuissemus: alterum ut in sanctissimis pedibus tuis deosculandis, beatitudineq; tua ueneranda,

O 2 atque

atque adoranda partes meas desiderari ne paterer. horum ego duorum munerum, primo quidem ut Deo gratias agerem, diligenter sum persunctus. alterum uero etsi praesens iam iam istuc persolvere ardebam, tamen eo iudicio usus sum, ut cum Patavii iustissima de causa nunc adessem, scilicet, ut literarum, bonarumque artium praesidijs instruerer: maturitatem quandam eius rei mihi expectandam existimarem: quae cum uenisset, tum illud officium meum opportunius, sanctitatique tuae gratius fore arbitrabar. haec me ratio Patavii tenuit: eadem uero ardorem illum extinguere non potuit, quin quoquo interim possem modo ad sanctitatis tuae pedes Romam usque deuolarem. quod cum alia ratione absens, quam scribendo, facere non possem, ad has literas accessi, quibus non secus ac si istuc adessem beatiss. pedibus tuis oscula darem, omnesque meas industriae, uitaeque partes sanctitati tuae, quam aliquot iam annos summa fide coluissem, nunc certe in perpetuum dicarem, atque consecrarem. haec literarum mearum fuit causa, quibus scriptis sanctitatem tuam mihi ueniam facile daturam sperabam, si, ut officio, pietatiq; meae satisfacerem, grauissimas occupationes suas interpellauissem. ego uero Deo supplicare

care non desinam, ut quae letitia prius urbem Romanam, paulo post Italiam totam, iam iam uero omnes, ut credo, Christianae reip. partes, ac regiones peruagata est, eam orbi quamdiutissimam, tibiq; pontificatum istum quamfelicissimum, ac faustissimum uelit esse. Vale. Patauio, XV. cal. Nouemb. M. D. XXXIIII.

Cosmus Gherius Episc. Fanifortunae

Benedicto Rhamb. S. D.

DE literis, quas mihi obtinuisti, multum te amo. quod autem rem istam leuem, ac reuem appellas; eo sum magnopere delectatus: amoris enim uim in ijs uerbis maxime perspexi: qui facile facit, ut nihil, quod amicorum causa suscipias, graue tibi, aut difficile uideatur; omnesque, ut etiam de honore scribit Xenophon, ἐπινοουμένη ἴσθι νέουσι. Maffei oratiunculam uideo abs te probari; cum scribas summa cum uoluptate legisse; letorque amici nostri causa. Ego in dies melius habeo: ita ut medicos omnes imitatione tui contemnere incipiam: sed a me tamen excipiuntur ij, qui nimiam librorum consuetudinem tanquam νερόχουον ualde accusant. hos enim

enim libenter audio, qui mihi ueram tenere medicinae rationem uidentur. tu nescio quantum ijs credas. sed certe, quanto maiore ijs fidem habebis, tanto melius ualitudini tuae consules. Ottoboni salus mihi carissima, tua Ludouico, & Nicolao perit cumda fuit: quare cum ego illum, tum ij te amatissime resalutant. Vale mi carissime Rhamberte. Patauio, XI. cal. Quintil. M. D. XXXVI.

Cosmus Gherius Benedicto Rhamberto S. D.

QUANTVM & humanitatis, & beneuolentiae duae illae causae praeseferunt, quibus, ut scribis, commotus es, quo multo maturius, quam expectabam, mandatum curares meum. una est, (delector enim eorum commemoratione,) ut ex hac celeritate intelligam eam rem non habuisse difficultatem: altera ut siquid aliud interea mihi abs te opus esset, ne forte petere uererer, cum intelligerem adhuc te in altero meo negotio laborare. Itaque ut uideo neque tibi graue quicquam ducis, quod mea causa facias, et, ut aliquid imperet quotidie tibi, minime recusas. Nae ista tua singularis humanitas est: & quae te mihi amandum, et iucundum, et suauem facile

facile praestet. sed de hoc haecenus. Quod literas meas praesertim latine scriptas tantopere a te desiderari significes, an tu id facis quia me usum eius lingua tenere putes, et Romane loqui? at ego quidem longe aliter sentiebam. sin tu aliter existimas, malo in sententiam tuam uenire, quam meum iudicium limatissimo tuo antepone: sed tamen extra iocum, neque literas meas dignas esse, quae tanto studio a te expectatur, certo scio, & tamen, te falli cum eas desideres, uehementer gaudeo: nam id quoque tuae in me beneuolentiae tribuo. aduentus tuus longe abesse non potest, si quidem, ut scripsisti, non plus decem diebus opus erat, ut quod reliqui est ex Bembi libro imprimeretur. sed amabo te, non ne iam illi pauculi lapsi sunt dies a mihi quidem, qui te uidere ualde cupio, praeteruisse uidebantur. Ego tibi Ludouici nomine, tu meo Barocio, & Ottobono sal. pl. dices. Vale. Patauio VI. id. Quintil. M. D. XXXVI.

Cosmus Gherius Benedicto Rhamberto S. D.

VTA MVR literarum sermone mi Rhamberte, qui nos quodammodo copulet, quando loco-

rum intervallo nunc disjungimur, & si ne antea quidem simul unquam fuisse mihi uidemur, ita ut ex istis ego locis, uetus meum tui aliquando fruendi desiderium mecum deportauerim. Ego Fanum fortunæ ante diem cal. Nouemb. saluus ueni: quo in loco multa habeo, quæ me delectent, in primis autem, quod non parum dicepsi meæ rationibus interest me hic adesse. In quo si mihi assentarer, mirandum non esset, cum omnino causas aliquas quærere debeam, quamobrem Bembi primum, deinde optimorum amicorum desiderium patientius feram. nam quid dicam tui? quem nunquam didici non desiderare, cum tui præsentis quidem facultas data mihi nunquam sit. de quo paulo ante querebar tecum. Nicolaus noster, non inuitus, ut mihi uideatur, in hoc uitæ genere, mecum, & in his locis uersatur, in discipulis suis recte instituendis magna diligentia utitur. Mihi quidem & satisfacit, et probatur, & carissimus est. literas à te non postulo, quia non dubito te non missurum esse. de quo si quid uererer, magnum efflagitatorem haberes, & quidem iure. nam minime mihi probare debebas, me abs te unice, ac singulariter amari, nisi omnibus officijs mutuo mihi respondere paratus esses. sed hoc

hoc genere tecum nihil opus est. De communibus amicis nostris non nihil ad me scribas oro, non solum de meo Barbara, de Barocio, deq; ijs, qui istic sunt, sed etiam, si quid ex Aegypto de Contareno afferatur, fac ut sciam. Dominico Mauroceno, excellentissimo uiro, mihiq; amicissimo, meo nomine salutem dicito, item Orto bono tuo. Fasciculum Bembo inscriptum ualde tibi commendo. Vale, et me, ut facis, ama. VI. cal. Dec. M. D. XXXVI. Fano Fortunæ.

Iannus Parrhasius A. Manutio S. D.

NON stetit, nec unquam stabit per uanum Ligurem, quin aliquid de beneuolentia erga me tua decedat. ita nihil omittit, quod offendere possit alterutrius animum. non dicam quid ad aures multorum quotidie garrat. indignissime te ferre, quod eum dimiserim, quod ea de causa non integra mihi gratia tecum sit. et insulsi nugatoris alia multa. cum satis constet eum non modo nihil habere, quod ingenuos adolescentes doceat, præter inalpinam strebliginem, sed esse prorsus indocilem. quo nomine & pristinus herus eum non retinuit, & alium sibi

sibi, uel minimi, uel etiam gratis ad hanc diem parare non potuit. At hæc in eo lenia, sed audi quid in amicitiam nostram patrauit: auctoratus ad describenda nostri laboris monumenta, quas scis obseruatiunculas in quatrimum sustulit, in causâq; fuit, ne tibi, sicut scribebam, mitterentur. demum mentitus habere se certum hominem, cui recte ad te darem, per aliquot dies penes se retinuit, ad describendum credo. nudius tamen quartus, an quintus est? ad multam noctem, cum forte sacerdos opt. & ætatis suæ cantorū peritissimus Francinus Gaphorus apud me cœnatus esset, ecce tibi nescio quid frigidi causatus, illum cui dederat in aliud tempus distulisse profectionem suam Venetias, epistolam, quam tibi iam redditam cum codicibus arbitrabar, mihi retulit. Ego tum stomachabundus ad te Francino hospiti dedi, nec dubito quin acceperis. Aliud insuper, & atrocius attentauit. Heri sui. F. nomine Lysiam finxit apud patrem de nobis obloquitū, quo me cum Capris (ita familia Vincentiæ primaria dicitur) aliquo pacto committeret. Ego, qui delatoris ingenium noram, statim per literas accersitui Lysiam. Ligur ait, se nunquam, quæ mihi, Lysie confessurum. quid tum? multis ultro, citroq; iactatis,

tis, ex conscientia solum uertit: quod se receperit ignoratur. isthuc auguramur: habes historiam Liguris olim tui, meiq; nunc, ut puto, neutrius. nã quem non caperet inducta illa persona? quem uero deprehensa non moueat? caue putes esse quenquam aut ita uersipellem, aut bilinguem. sed uirū gentis est, ideoq; non adeo culpandum, quàm fugiendum. Vale. Ego adhuc ex acerbissimo morbo iaceo. Vicentiæ.

Nicolaus Draco Baptista Egnatio S. D.

CUM tertio abhinc mense istic tibi occurrissem in ea urbis uia, quæ ab arca Martiana ad Riuū altum ducit, quæsissesq; à me, nunquid Vincentinā conditionem, quæ in tua esset manu, accipere uellem; scis me tibi nulla interposita mora respondisse; * quotidie mihi nouas honestissime apud se uiuendi spes, rationesq; ostentare, quas si temere deseruissem, omnium fortunarum mearum naufragiū uidebar esse facturus: propterea nihil noui esse mihi in animo moliri, dum expectarem, quorsum tot, tantæq; eius hominis, quibus me semper obrueret, pollicitationes tenderent. Tali itaque animo præ-

ditus

ditus oblatam à te celeberrimæ illius ciuitatis conditionem, è manibus dimisi, nihil unquam fore suspiciens ut splendida illa, ac magnifica uerba, tories ab eo passim iactata, tam breui temporis spatio me deficerent, ad nihilumq; reciderent. ex illo tempore, quo huiusmodi sermonem inter nos instituimus, ad hanc diem, nihil, quod ad eorum rem, dignitatemq; pertineret, quod equidem sciam, prætermisit inamq; tibi per pudorem meum, qua innocentia, atque animi moderatione apud hosce iam per biennium uixerim, commemorare possem. nam si cætera iam me defecissent omnia, sperarem ita rem, causamq; meam tibi sapientissimo uiro probaturum, ut uel magnam ex eo apud æquitatem tuam patientiæ meæ commendationem ferrem. uerum hæc te malim ab alijs, quàm à me, cognoscere. Cum ergo ita uiuerem, atque meum animum totum ad eorum uoluntatem, nutumq; conuerterem, nihilq; quod aliqua ex parte poenitendum foret, id quod uere, & sancte affirmare possum, committerem, ecce mihi Venetijs ab * fulmina afferuntur, quibus mecum grauiter exposulabat, quod suorum iuuenum in perdiscendo negligentiam, apud se, quam ab alijs compertam habere diceret, neque literis, neque

neque sermone, ex quo hic habitare capimus, unquam condemnauerim: aliq; præterea multa in eam ratione, quæ sciens prætereo. quasi uero quid illi pueriliter deliquerint, ego, qui semper ad bene agendum paratus sum, præstare debuerim. quod quàm iniq; statuatur, ipse, qui omnem eorum superioris temporis uiuendi rationem omnium optimè percalluisti, iudices uelim. Quandiu mi Egnati istorum ineptias per meam existimationem, quantulacūque ea de me habetur, tolerare potui, eas uirtute plus quàm herculea pertuli. nunc uero cum iam meus honos, non dico apud pueyos, qui leui quadam ratione repelluntur, sed apud talem uirum, qui nihil iam per imprudentiam peccat, haud ullo meo hercle merito, in periculum ueniat; nolimq; inter malleum, & incudem, quod aiunt, assidue uersari; constitutum, atque iam plane mihi animo affirmatum est, quàm maturrime id fieri possit, per te potissimum, quem multos iam annos parentis optimi loco habendum, colendumq; duxerim, rationibus meis mederi. Quæ in re tibi etiam atque etiam mi pater uidentum est, ut me eo constituas loco, unde tibi aliquando totius ocij mei rationes reddam. Circumspice ergo per totam Italiae longitudinem, atque

atque exquire mihi non onerosam aliquam provin-
ciam potius, quæ lucrum mihi afferat, quam hone-
stam, ac leuem, cum minori emolumento, conditio-
nè, qua mea literarum studia tueri, atque alere pos-
sim: ipse ex animi tui sententia mihi locum statue-
scis tu, quid meæ postulent rationes, neq; ego etiã
quantum mea causa uelis dubito. interim, quod mi-
hi edideris oraculum, hic, uel in patria mea expe-
ctabo: cuius ad normam totius nauigationis meæ
cursum dirigam: proq; uirili mea parte enixe ope-
ram dabo, ut de officio erga te meo nunquam in-
his præsertim, quæ ad diuinam uirtutum tua-
rum admirationem spectent, iure conqueri possis.
Vale. Lampridius per me salutem non uulga-
rem tibi ascribi uoluit. Patani, I I I. Idus
Ianuarij.

Ant. Thilesius Benedicto Rham-
berto. S. D.

ME uero ad reditum ultro paratum nonnihil
incitauit epistola tua. sed quis homini iam senescen-
ti, ac naturæ præterea imbecillis, si se per hyemem
itineri longinquo metueret committere, ueniam

1070

non daret? quare Martio mense, qui proximus est,
statui, rebus omnibus posthabitis, me accingere. at
que eo animo reuertar, ut Venetys tecum, ac cum
ceteris, quos mihi communia literarum studia con-
ciliarunt, reliquum omne ætatis meæ tempus tran-
quille ducam. E quidem mi Rhamberte nisi in tot,
tantisq; rerum fluctibus, quibus sciebam meos fuis-
se uexatos, non accurrissem, præter quàm quod sem-
per uersatus essem in metu, iure poteram grauiter
accusari. quam meam causam, etsi nunquam du-
bitauit, gaudeo tamen Decemuiris summa humani-
tate præditis fuisse comprobata. quibus quoniam
placuit, ut scribis, neminem prorsus substituere,
priusquam de meo reditu certiores fiant; agnosco
amplissimi ordinis grauitatem, æquitatemq; atque
in me, qui illum semper suspexi, & sum ueneratus,
non leuem beneuolentiam. unde debeo ei immorta-
liter, teq; unice rogo, ut, quàm memori, ac grato ani-
mò, beneficium hoc insederit, apud eundem ordinem
pro illius amplitudine, ac maiestate uerbis ostendas
honorificentissimis, meq; breui affuturum meo no-
mine pollicearis. Cur autem reditum non matura-
uerim, ex alteris literis, multo quàm hæc prolixiori-
bus, quas arbitror tibi iam esse redditas, facile potes
intelligere,

intelligere. illud tamen in praesentia scias, & nauigandi tarditate, uix enim quadragesimo, postquã conscendi die, domum perueni fere naufragus, & rerum mearum statu, quas longe aliter, atque opinabar, offendi, fuisse deceptum, quo minus eodem, quo discessi, nauigio recurrerem ante dies, ut constitueram, brumales. spero tamen, uestro omnium ingenio, ac studio fretus, meaq; item solertia, nulum querelis futurum esse locum, ac neminem uestrum doliturum ex hac paucorum mensium intermissione. dabitur mi Rhamberte reditus ad literas, idq; fiet alacrius. quanquam (de te loquor uno) damni ne aliquid tu è meo discessu? quid si, ut uide re uideor, quæstum potius fecisti, Tripbonem nauis præceptorem, patricium uirũ, uaria doctrina expolitum, ac summa (utruque omnes una uoce, eũ istic effem, prædicabant) probitate ornatum? quin tibi, quem alioqui summe amo, pene inuideo, doleoq; ante me discessisse, quàm aliquid ex eius lepore degustassem. sed liceat redire: non committã, ut solus uiro fruaris tam egregio, quem quoniam totum habes, quid petis quippiam aliunde? amabote excipe omnia, quo possis, ubi affuero, benigne amicum impertire. sed cupio tecum, quamuis serio

hæc

hæc scribam, coram iocari, & cum Mario meo, elegantissimo, ac modestiss. adolescente, cuius quoniam consuetudine careo, uiuo, uelim crederet, acerbe. unice dicerem à me illum amari, nisi esses tu, quo nemo unquam fuit, aut futurus est mihi ca rior. Vale: parentibus tuis opt. fratriq; plurimam salutem. Cosentia. XII. Feb. M. D. XXX.

Ant. Thilesius Andreae Franciscio scribarum Principi S. D.

NUMQUAM ex quo à uobis discessi fui non miser. nam principio cum necessitate coactus domum festinarem, quæ ego non pertuli aduersa, ac diuturna tempestate fatigatus? unde pene naufragus, uix tandem ad meos peruectus, nihil inueni, quod auribus non esset, atque oculis iniucundum. Ad extremum omnia paraueram ut reuererer, iamq; ante eriduum discessurus, ecce, nescio quonã meo fato è duobus tantum scalarum gradibus, recenti pluuia lubricis, delapsus, utriusque pedis talos ita intorsi, ut aliquot dies ex eo casu decubuerim, dolore affectus acerrimo. quo iam medicamentis, ac die ipsa sedato, ulcus infra genu in interior

P parte

parte sinistri cruris enatū domi me aliquandiu con-
tinuit, et adhuc retinet inuitum, ac stomachatē,
non posse ad nos, quemadmodum coram, & per
epistolam sepe fui pollicitus, reuerti. Obsecro te,
atque obtestor, per maiestatem, fortunamq; ac ge-
nium reip. uestrae, ne me mutatae uoluntatis ar-
guas. quod ipsum esset non modo leue, sed turpe,
ac dignum graui reprehensione, atque etiam ani-
maduersione. enimuero tantum à priori sententia
absūm, ut, ubi fuero paulo firmior, quod breui, ut
puto, futurum est, locatis in multos annos rebus
meis, ut iam institueram, aut diuenditis, eo animo
Venetias remigrem, ut uel diu, uel ad ipsius uitae
excessum sim apud uos permansurus. interea pote-
rit, si Decemuiris, quorum consilio, & auctoritate
res geritur, uisum fuerit, aut uicarius mihi in pau-
cos dies substitui: aut certus homo praeficiatur scri-
bis iunioribus erudiendis, exacto tamē (hoc autem
uos etiam atque etiam oro) mense Octobri: quo tem-
pore noua sunt professorum auspicia: quando spe-
rem ante eam diem, nisi me pedum imbecillitas im-
pedierit, urbem istam amplissimam uidere. Vale.
Cosentiae, XIII. cal. Oct. M. D. XXX.

Ant.

Ant. Thilesius Benedicto Rhamberto S. D.

O mi Rhamberte, quam suauis est sermo litera-
rum tuarum: non caret tamen aculeis, quibus par-
tim me stimulas, ad uos ut redeam, partim subac-
cusas, quod tandiu reditum distulerim. utinā meo
modo liceret uiuere. essem non inuitus quod me reuo-
cas. sed non tantum aetas, atque imbecillitas, cor-
pusq; ualetudine aduersa affectum, ab itinere, &
profitendi labore me deterrent, sed multa me impe-
diunt, quae non est hic scribendi locus. aliae sem-
per ex alijs me premūt molestiae, quibus uideo iam
praeccludi profectionem. quos meos labores futuros
cum uelut è specula prospicerem, scripsi non semel
ad scribarum maximum, uel uicariū substitueret,
uel certum hominem sibi pararet, quo iuuenes ue-
stri erudirentur. quod si apud alios, à quibus sepe
fui honestissima conditione ulro inuitatus, literas
profiterer, (quāuis cui non permittitur uiuere, ut
uult?) haberes cur posses si nō merito, saltem ratio-
nem inuenire, cur me quasi uelleres. sed si non mo-
do Raguseis, qui aureis CC. bis me publico decreto
uocauerunt, & Mediolanensibus negaui, uerum pa-

P 2 tria

tria ipsi, & huic urbi florentissima, nescio unde exoriuntur querelæ. uideo mei desiderio eas nasci. mutuum est, mihi crede, ac nullus fere dies abit, quin doleam, me tibi sapienter, & amice suadenti non paruisse. an apud uos non cuperem uitam ageret, & in humanitate, ac lepore tuo acquiescere? sed multa me prohibent, & simul professionis lædia ita me capiunt, ut quiduis potius agendum mihi esse censeam, quàm oneri molestissimo me posthac denuo subiiciendum. habes animi mei sensum. ama me. quod nisi feceris, ferreum te putabo. Mariumq; meum, illustrem adolescentem, nostri amatissimū, in me amando supera. nihil enim mihi tam accidere posset iucundum, quàm si intelligerem tuū in me amorem non modo non minui loci, ac temporis interuallo, sed etiam augeri. quod ut fiat, in tua est enim manu, te summe rogo. Theupolo uiro clarissimo, cuius ego & doctrinam, & morum sanctitatem nunquam non prædico, Marioq; eruditissimo salutem plurimam. Vale opt. Neapoli, XII. Decemb. M. D. XXXI.

Ant.

Ant. Thilesius Benedicto Rhamberto S. D.

LITERAE tuæ, quo sunt frequentiores, atque etiam longiores, eo mihi maiorem afferunt uoluptatem. quamuis cum mecum ipse cogito, qui tam suauiter scribit, tam copiose, tam amanter, eo me iuvene diu caruisse, atque esse cariturum, non possum non angere, & cruciari. quod desiderium auget querelæ, & mœrores tui, quibus acerbe fero te plus nimio confici. quorsum afflictatio ista? pater inquis obiit. tibi ne soli id accidit? absenti mihi. hoc, quia oculis non aspexisti, minus dolendum. at omnibus carus. id uero debet consolari. Nam quod de matris ualitudine scribis, uideo te animo esse admodum leni. age mi Rhamberte, te obfirma, quo filij opt. reditu possit illa, si quam tempus adhuc non delenuit, ægritudinem funditus tollere. Ego, ut ad me redeam, uitam ago sine Musis, hoc est sine uoluptate. quas animi delicias scelus mihi eripuit, famulum dico, qui, ut alias scripsi, ita me compilaui, ut pene nudum reliquerit. quas pœnas fateor me iure, ac merito dedisse. cur enim tuis opt. consilijs non parui? aut agello saltem meo contentus, ci-

ues nostri amantissimos deserui? Nunc omnis spes in uno est Popeio Columna, antistite amplissimo, literarum firmissimo patrocinio. Spero necessitatibus nostris opitulabitur. sed heus, uigent ne istic in aula tanti Caesaris oratoriae, ac poeticae studia? an negociorum aestus non permittunt quenquam in ocio quiescere? scribe omnia, & uale, ac tibi persuade, Rhamberto meo nihil in rebus humanis esse, ac fore iucundius. quem si quis Deus restitueret, non permetterem rursus sic temere eius humanitate priuari. Mario suauissimo, atque oratori clarissimo salutem, uerbis honorificis pronunciatam. iterum uale. Neap. XII. Apr. M. D. XXXII.

Ioannes Petrus Crassus Friderico Valeresio S. D.

QUANDIV nihil in rebus meis magnopere insigne alterutram in partem fuit, potui Vincentio nostro internuncio contentus esse: qui me de tuo statu assidue certiozem redderet, & te inuicem meis uerbis, quod illi omnibus iniunxi literis, saluaret. huic illum muneri accurate apud te quoque satisfecisse, hominis fides erga me, ac sedulitas persuadet. nullas enim unquam ab eo literas sine amatissima

tissima tui mentione accepi: ut facile apparet eum, cum id faceret, de homine mihi charissimo, meiq; amantissimo scribere. superiore uero anno, cum exactioꝝ acerbitate grauius in mea sacerdotiola, praesertim in illud Leonicensem, saeuiretur, cui rei non aliud, quam absentia mea, & eorum, per quos habebatur census, iniustitia causam dederat: inclinant enim illi sine ulla moderatione a se atque suis in alienos onera: rediturus sui ad ueterem consuetudinem meam, ut tibi de meis incommodis perscriberem omnia: teq; sicut ante hanc diurnam peregrinationem meam semper faciebam, in auxilium aduocarem. sed me illud quoque scribendi tempus, meo certissimo cum damno praetermisisse, nunc profecto, nunc uehementer delectat: certissima enim haec tibi fides erit, maius hoc, de quo nunc scribo, direptione rerum mearum mihi uideri, qui illum dissimulare potuerim, hoc non possim. Effugisse mihi uidebar una cum istis locis ueterem quoque illa tibi notissimam fortunae acerbitatem; & omnia superiorum temporum aduersa, obliuione altissima obrueram; cum mihi ex inopinato eisdem locis uetustum malum, quod non modo consensuisse, sed plane extinctum, sepultumq; esse uidebatur, nunc de-

nique ab inferis reuiuiscit, meisq; coniuictissimis exitium intentans, nec me quidem tam longe positum quiescere patitur. Ludouicus Mercantis, mearum aliquando, ut quidem ipse uoluit, me inuito, ac nesciente, iniuriarum ultor, post illud notissimum factum, quo Patauij debacchantem perniciosissimi hominis licentiam compefcuit: cui factio publica tunc bonorum omnium uoce, non ulla iudiciorum animaduersio, sed honestissima praemia, debebantur: posteaquam, in iudicijs re cognita, & apud ipsos denique Decemuiros acta, ex illius summi magistratus auctoritate absolutus est, nunc rursus duodecimo post anno in eiusdem facti inuidiam, atque in periculum uocatur. Hoc ita mihi inusitatum, ita ab illius grauiissimi magistratus constanti consuetudine alienum uidetur, ut non dubitem irritos omnino fore conatus eorum, quicunque has contra Ludouicum procillas commouerunt, sed tamen quia in amicissimi hominis metu nefas mihi esse ducere non timere, literas quam accuratissime potui tota de re ad clarissimum uirum, & mei amantissimum Antonium Surianum dedi: qui praecipue ab inimicis contra Ludouicum inflammatus uidebatur fuisse. Ponderis fortasse non nihil
mea

mea deprecatio apud humanissimum hominem, meisq; amantē, pro meo amicissimo habebit: sed maxima in te uno spes est charissime Valeresi. plus tu Ludouici rebus, siue apud Decemuiros, siue alibi opus fuerit, praesentia, & auctoritate tua, quam omnes homines, prodesse potes: tua est ciuibus tuis, ut cognita, sic clara uirtus: tua uox nobis pro multis testimonijs erit: idem tu rem omnem, ut illo meo tristissimo tempore gesta est, melius omnibus tunc uidiisti, & nunc puo meministi. Quam ob rem te potissimum toto negotio testem in illa ad Surianū epistola nominare non dubitauī. quare te per amicitiam nostram, per fidem, per sanctissima communium studiorum, & totius nostrae necessitudinis foedera obsecro, atque obtestor, causam hanc totam, in qua multus etiam labor tuus initio fuit, nunc quoque suscipe, & amici mei salutem uiribus tuis omnibus tuere, ne mihi unquam obijci possit, quasi ego amico homini ruinae, atque exitij causa extiterim, quae sola etiam falsa existimatio uitam omnem mihi acerbam faceret, causam autē facillimam habes, in qua nihil nisi Decemuirorum acta tueri oporteat: ultimus hic impetus inimicorum cum à te repulsus fuerit, quies erit per te nobis in perpetuum
comparata:

comparata: tui uero singularis in nos officij nul-
 lum quidem fortasse à nobis reperiri poterit præ-
 mium, quod eam facultatem tua fortuna paucis re-
 linquit: is certe animus à nobis, & ea memoria ti-
 bi præstabitur, ut omnium quæ feceris perpetuam,
 & quotidie maiorem uoluptatem capias. Ego, pos-
 steaquam semel cœpi, non committam posthac, ut
 scribere uidear dedidisse: alijsq; literis, ubi quieti-
 ore animo fuero, de reliqua mea fortuna, de stu-
 dijs, de consilijs etiam meis, & factis omnia per-
 scribam: non quod in ijs quicquam aut magnum,
 aut tuis auribus dignum futurum sit, sed ut cupidi-
 tatem meam cognoscas, qua iampridem eadem
 omnia de te scire cupio. interea ueteres, commu-
 nesq; amicos, & eosdem patronos meos diligen-
 tissime meo nomine salutabis, Iacobum Barbum,
 Antonium Longum, Marinum Caballum, quorum
 ego beneuolentiam in me ex mea in ipsos fidei, ac
 uoluntatis constantia metior. Vale. III. Non. Maias,
 in ipso ingressu filiae Imperatoris in Urbem, uesperis.
 M. D. XX XIII.

10.

10. Petrus Crassus Episc. Viterb.

Gaspari Contareno S. D.

TVA singularis erga me humanitas, qua præ-
 cipuum quendam semper mei amorem præ te ferre
 uoluisti, nunquam antea mihi uel dignitatis plus
 attulit, uel uoluptatis. ita enim ad me homines in
 hac publica tui summi honoris lætitia gratulatum
 ueniunt, quasi ad quem maxima ex tuis secundis
 rebus uoluptas peruenire debeat. in quo illi qui-
 dem minime falluntur. sed ego gratulantibus mihi
 undique amicis, tum demum me solido gauisurum
 esse respondeo, cum, te oblatam dignitatem non re-
 pudiasse, rescuero. unus enim hic metus animum
 meum pro ingenti, atque immodica lætitia, qua me
 uel ante omnes frui conueniret, cura, & sollicitu-
 dine implet. itaque nihil tantopere uellem hoc tem-
 pore, quam me consilijs tuis, deliberationibusq; in-
 teresse: qui etsi monere te, summæ auctoritatis, &
 prudentiæ hominem, non auderem, rogare tamen,
 & obsecrare non dubitarem. Quid enim tam ne-
 cessarium, quam ut Christiana resp. optimorum ui-
 rorum, eorundemq; prudentiss. doctiss. nobiliss.

confi

consilio administretur? quid autem tam raro uel no-
stra, uel patrum nostrorum, uel etiam maiorum a-
ta te obseruatum est? sed fuerit ea sane quorum uis,
quia non hoc agimus, culpa: nunc te sancta Chri-
sti Ecclesia nominatim appellat, auxilium tuum im-
plorat, sapientia tua, et fide se indigere profitetur,
gubernacula tibi, atque habenas rerum tradit. tu
ne igitur optimae, ac sanctiss. matris uoces auersa-
beris? operam tu illi tuam negare audebis? cum ad
illius propugnandam incolumitatem, si nemo uo-
cet, te opum tuarum omnium, & famae, capitisq;
periculo ultro accurrere, omni pietatis iure oporteat;
eidem tam benigne, ac materno petenti, ad
praemia te, ac honestameta prius, quam ad labores,
& certamina inuitanti, non parere, non obsequi
poteris? An preces etiam, & lachrymas optimae
matris in summa orbitate positae expectabis? ferre
ne id tua pietas, tuus pudor poterit, ut ea se ad pe-
des etiam tuos abijciat, ut prostrata supplicibus uo-
cibus duritiam tuam inflectere conetur? Quid se
non precibus, & lachrymis agendum putet; sed
auctoritate sua, & imperio in te se uere uti uelit,
non ne tibi Deum fore iratum credas, non ne te om-
nibus diuinarum, humanarumq; legum execratio-
nibus

nibus obnoxium fore metuas, si materni apud te
imperij auctoritas leuior uisa fuerit. Quanto, si
id feceris, dolore tuo, & ipsius Ecclesiae dedecore,
deserta abs te praesidia ab indignissimis inuadi, &
occupari aspicias? Prorsus enim, si tecum reliqui
etiam boni exemplum tuum secuti abesse a guber-
naculis christianae rei decreuerint; aut desertam
eam ab omnibus concidere, ac deficere, & in ho-
stium crudelissimorum potestatem uenire necesse
est; aut iniquiore etiam conditione improbis bono-
rum loca inuadentibus, turpissimorum hostium sce-
leri, ac libidini ludibrio esse. Quantum ergo isto
exemplo noceas, fac etiam atque etiam cogites.
Quod si ambitiosum est honores cupere, ac quere-
re, uide ne ambitiosius sit ultro delatos superbe
asperrari. Postremo iam ea tua ratio est, ut tuto
aliter Dei gratiam tibi polliceri nequeas. si enim
sua cuique uocatio sequenda est, & in ea perma-
nendum; ad Remp. in qua uersaris, te fortasse ne-
mo uocauit: tu aut uoluntate tua, aut tuorum im-
pulsu ad eam ultro accessisti, in hunc uero summum,
sacrumq; ordinem, in quem tanta omnium appro-
batione allectus es, Pontifex ipse, cuius uel nutui
obluertari non debes, te uocat: uocant ipsi Ecclesiae
proceres,

proceres, te collega honestiores futuri: uocat sancta Christi Ecclesia, quae in duriss. tempore prudentissimorum, fortissimorumq; defensorum uirtutem, sapientiamq; requirit: ipse denique Deus uocat, qui pereuntis gregis misericordia commotus, inueteratis morbis, iam non aliter curabilibus, diuina lectissimorum hominum uirtute, ac sapientia mederi uelle uidetur. uocationem ergo diuinam strenuus, atque alacer sequere, ut nos per te conseruatos, te nobis conseruandis summam apud Deos, & homines gloriam consecutum, letari ualeamus. Plura me scribere uel cupiditas mea, uel rei magnitudo suadet. sed quia epistolam non declamationem scribo, & tua uirtus nec monitis eget, nec in rebus optimis preces expectare solet, finem facio. Nam de me nihil est magnopere literis dignum. Viterbij enim adhuc uersor, quo ante Paschae tempus summa rerum harum necessitate adductus exieram. Exijt aliquot postea diebus Roma etiam Cardinalis noster Balneurius, huius Episcopatus oppidulum. ibi haecenus, tum animi, tum studiorum, tum etiam ualerudinis causa, moratur. Quantum ex honore tuo ipse quoque uoluptatis acceperit, testimonio nostro non egēs, qui eius & amorem erga te et rectissimam

rectissimam in re christiana uoluntatem noueris. Vale, ac cogita recusationem tuam bonis quidem doloris plurimum, sed improbis, & hostibus longe plus uoluptatis, & spei allaturam. Viterbij, X. Cal. Iunias.

* S. D.

CUM Venetijs proxime discessi, ut in hanc solitudinem ex ista frequentia me conferrem; magna sane letitia perfruebar; & quod ad ea, quae homini carissima sunt in uita, uxorem ac liberos meos redibam; & quod mihi, ocium ad studia, amoenitatem ad ualitudinem quaerenti, hunc esse praeter ceteros locum expetendum atque admandum intelligebam. sed, ut in rebus humanis nihil est simplex, in summa uoluptate molestiae tamen hoc erat, quod ita fortuna tulisset, ut, quo tempore tibi per anniuersarias Patuini gymnasij ferias Venetijs esse & commorari liceret, tum ego à te disiungerer, magnamq; manendi cupiditatem maxima discedendi necessitas uinceret. nec uero mihi dubium est, quin cum meo sensu tuus quoque sensus congruat.

gruat, & quae me cura torquet, eadem te pungat. uinci enim in officio, atque amore, quam sit turpe, si te non mea uox aliquando docuisset, ipsi te libri, unde hauris illa praeclara, quibus ad laudem informamur, penitus erudirent. quod si, ut una simus, quod & tu, ut opinor, sperabas, & ego certe cupiebam, per interualla locorum non licet: at, quod proximum est, ut una esse uideamur, non uideo cur praestare literis & consequi non liceat. nam si propterea, simul esse, iucundum est, quia mutuo sermone fruimur: in literis non ego quidem tuam uocem audio, neque tu meam, sed, quae uoci subest res, eam nihilo minus, quam una cum sumus, percipimus, hoc etiam maiore cum fructu, quod aliquanto scribimus accuratius, quam loquimur. quare uelim ad scribendum te des: & cum me tuae consuetudinis usura, ob ingenij tui suauitatem, & sermonis elegantiam, mirifice capiat; haec, quae in te amo, quae nunc abesse doleo, fac, si me diligis, ne omnino desiderem. debes hoc mea causa non nolle, tua uero maxime cupere. nam cum te aliquot abhinc annis in rectam illam antiquae eloquentiae uiam dederis, patris tui, uiri optimi ac sapientissimi uocibus, consilijsq; commotus, patrum uero clarissimi

clarissimi ac praestantissimi ciuis, exempli incitatus: turpe tibi est, in mediocri laude consistere; & ad summam peruenire, sine stilo assiduaq; exercitatione non potes. quid enim ille nos ter, cuius tui libros nunquam de manibus deponis, quid aiebat? timere se, nisi frequenter declamaret, ne, quod habebat in arte oratoria facultatis, exaresceret. attende mi paulo, & tuam causam, a qua mea disincta non est, si placet, mecum considera. ille sibi, homo Romanus, Latinae orationis inopiam metuebat; cum tamen omnibus in hoc genere diuitijs abundaret: nos, quibus Latina lingua peregrina est, qui in optima scribendi aut dicendi ratione rudes & infantes pene sumus, de summa eloquentia, sine summo studio cogitabimus, & unam omnium difficillimam rem, eandemq; omnium gloriosissimam, ludi-bundi consequemur? uides me ipsum, qui quid sim, ego quidem non statuo; sed sunt, quibus non esse nihil uidear; nullum pene diem intermittere, quin aliquid Latine scribam? cum tamen, ex quo lapidem, hunc uoluo, annus iam uigesimus abierit. est adolescens in uestra nobilitate, tibi non ignotus, mihi admodum familiaris; quem optimo ingenio praeditum, & gloriae cupiditate flagrantem,

Q. nisi

nisi à Romanæ eloquentiæ laude ad huius uernacu-
 læ ac maternæ linguæ studium falsa quædam opi-
 nio traduxisset: erat, cur de illo sperarem ea, quæ
 summa sunt. tantam enim operam in scribendo po-
 nit, quantam tu uidelicet in legendo. sed neque illi
 in summa industria iudicij satis est, qui de latinæ
 linguæ dignitate non optime sentire uideatur: ne-
 que tibi, rectissime iudicanti, ad id ipsum, quod pro-
 bas, obtinendum suppetit industria. Quare uel-
 lem, ut & tu illum in diligentia, & ille te imita-
 retur in sententia. quod utrumque si fieret, nã ego
 in eo uestræ laudi optime consultum putarem. sed
 ille de suo consilio uiderit. iccirco enim se non exi-
 stimat errare, quia, quos sequatur, auctores habet
 eos uiros, qui, quod optimum esse ducunt, in eo fa-
 cile omnibus hominibus antecellunt. te uero, qui
 mecum in meis liris per triennium ferè uixisti,
 qui, quidquid es, de meorum consiliorum præcepto-
 rumq; fonte fluxisti; cuius à laude mea laus quodâ
 modo pendet; te inquam mi uale, quantum in me
 erit, errare non patiar; teq; coactus amore & offi-
 cijs tuis hortari nunquam desinam, ut in ueram ac
 sinceram eloquentiæ formam, cuius ego tibi excel-
 lentem pulchritudinem duorum ueterum oratorum
 exemplo

exemplo sæpe demonstraui, tuæ mentis oculos acri-
 ter intendas; eamq; tibi à me ueris, ut arbitror, li-
 neis designatam, tu aliquando tuis scriptis quasi
 coloribus coneris exprimere. graue, inquires, onus
 imponis, & difficilem mihi laborem mandas. fa-
 teor ita esse: addo etiam illud, non esse nobis optan-
 dum, ut aliter sit. nam cum omnium hominum in
 appetenda laude par prope uoluntas, similisq; sen-
 sus sit; quod omnes appetunt, id si esset eiusmodi,
 ut consequi multi possent; quanti, obsecro, aestima-
 res? opinor, minimi. copiam enim uilitas, et uilita-
 tem sequitur contemptus. quare non tibi est dolen-
 dum, quod de sudoribus manat gloria. letare po-
 tius, quod, cum eam omnes amabilem esse, ualdeq;
 expetendam sentiant, plerosque tamen laboris ma-
 gnitudo terret, & æmulandi studium rei difficul-
 tas imminuit. est autem tibi ad hanc laudem, quod
 te uoco, aditus eo facilior, atque apertior, quod,
 quæ duo sunt ad comparandam eloquentiam in-
 strumenta maxime necessaria, ingenium, & me-
 moria, utrumque sic tenes, ut in altero eccellas, in
 altera ijs, qui excellere putantur, non admodum
 concedas. hæc tu bona si languere sinis, gratiam
 naturæ non optimam refers: quæ non in te beni-

gna fuit, ut suum beneficium negligeres, sed ut ad
 decus, ad immortalitatem, ad dignitatem, eternâq;
 laudem conferres. neque uero is ego sum, qui te ue-
 lim eloquentiam à philosophia seiuungere, totosq;
 dies in hoc uno expoliendae orationis studio consu-
 mere. erras, si me ita sentire putas. ego philoso-
 phiam diuinum quiddam esse dico, indicem ueri-
 tatis, magistram uitae, omnium uirtutum, omniûq;
 laudandarum artium parentem. sed idem ita sta-
 tuo; si, qui optime sciat, non optime loquatur, ple-
 runque fieri, ut id ipsum, quod sciat, nescire uideat-
 ur: & ut in conuiujs non parum interest, qua
 epulae ratione condiantur; sic in sermonibus aut
 scriptis, magni refert, quibus animi cogitata uer-
 bis enuncientur. Quod si cui ita stupidus, aut
 ita deprauatus est sensus, ut ornata & bene stru-
 ctæ orationis suauitatem, & tanquam harmoniam
 auribus non percipiat. hunc tu, si sapias, neque con-
 sules in re tua; quia, recte qui non intelligit, is ut
 recte iudicet, sperare non licet; neque ipsum mone-
 bis; quia, quibus desunt principia naturæ, ijs inu-
 tilem artem esse constat. tu, si me audies, musarum
 uocem ab rusticano sono distingues; & ut inanem
 multorum loquacitatem oderis, sic elinguem quo-
 rundam

rundam sapientiâ non amabis. qua in sententia ui-
 deo fuisse, quos uiros? Platonem, & Xenophonem:
 quibus ego plus crederem soli, nutu significâ-
 tibus, quam omnibus, qui nunc ubique sunt philo-
 sophis cum iureiurando confirmantibus. non ne ui-
 des magnum utrunque & excellentem in philoso-
 phia fuisse; utrunque tamen in hac, quam homines
 inepti reprehendunt, exornandæ orationis facul-
 tate ita præstitisse, ut, eorum scripta cum legimus,
 nihil fieri posse purius, nihil elegantius, nihil illu-
 strius iudicemus? à qua laude plurimum abfuis-
 sent, nisi temporis industrieq; multum in eloquen-
 tiæ studio collocaissent. neque uero eloquentiæ stu-
 diuissent, nisi ex ea decoris ornamentiq; plurimû ad
 philosophiam accedere, tanquam ad formosam uir-
 ginem à corporis cultu, iudicassent. hos igitur ego
 te imitari malo, quorum nomina adhuc uigent,
 cû ipsi duobus abhinc annorum millibus obierint,
 quam istos, si qui sunt, qui te infirmis rationi-
 bus à pulcherrimo consilio conantur abducere. Per-
 ge, ut facis, in disciplina philosophiæ, in qua Pa-
 tauij artificem habes eximium M. Antonium Ge-
 nuam: eloquentiam uero, cuius, ut opinor, in uia
 me ducem non contemnis, ne dimitte. utrunque

enim & debes, si tibi magna proposita sunt; & potes, si, quod me saepe dixisse memini, dici horas apte & cum ratione distribues. Vale, & patrem tuum, & patrum, quos ego plurimi sane facio, & communes amicos meo nomine saluta. ex Plebe Saccij, X. cal. sept. 1552.

Victor Faustus Andreae Naugerio, Venetae recip.
in Hispania oratori, S. D.

SI per negocia, quae mihi publice iniuncta sunt, clariss. Naugeri, licuisset; fecissem equidem libenter, ut singulo quoque mense, quemadmodum et alias facere solitus sum, ad Rhamnusiū, tibi literas daturus, accederem. sed ea est temporum conditio, atque ea adhuc ingeniorum ueluti nox, Herculeā illa longe prolixior, quae iam inde usque ab Romani imperij ruina tot simul egregias artes, graecorum praecipue hominum studio expolitas, tenebris inuoluit, nostram etiam aetatem infuscat, ut nonnunquam ex hac mihi semper gratissima umbra in puluerem & solem auocer necesse sit: quoniam, nisi solers aliquis uir, laboriosus pariter et bonarum artium studiosus, qui diu multumque in li-

teris

teris uersatus sit, multa generis humani ornamenta ex antiquorum monumentis eruta in lucem conetur asserere, periculum sit, ne nostrum hoc seculum, cui iam pridem alioqui ea illuxit aurora, quae pene possit cum antiquitate contendere, bene magna sui parte nubilum diem & uera luce carentem penitus habeat. nam paulo ante nostram aetatem, ut probe nosti, cum rudia omnia esse putarentur, alij ad studia literarum, alij ad musicen, alij ad picturam sculpturamque, alij ad alia, principum liberalitate excitabantur. in praesentia uero ubi nonnulla excellenter fieri coeperunt, iam exquisita omnia se habere uulgus hominum arbitratur. proinde, ut securitatem semper negligentia sequitur, in ijs, quae ardua sunt, atque ex magnitudine difficultatem in se aliquam habent, nullis praesertim, aut certe peregrinis propositis praemijs, multorum cessat industria. unde necessario euenit, ut multa quae ut aliquo pacto fiant quotidie usus postulat, et praesertim quae machinamento aliquo idest ingenio simul atque acri iudicio egeant, ab imperitis hominibus, & dumtaxat fabris inuita quamuis Minerua traherentur: tantumque absit ut sua in dies meliora facere studeant, ut nunquam alias quicquam melius factum fuisse

aut posthac fieri posse contendant. nacliq; aliquem
 sui similem ex ijs, qui opibus aut potètia polleant,
 cuiusmodi rudium hominum ingens ubique nume-
 rus reperitur, necesse est, dum laborem discendi
 ocio ac uoluptate permutant, antiquitatem omnem
 modo derident, modo historiae quantum liber uete-
 ri fidem abrogando, nequam mediusfidius homines
 nihil non interim mentiri aut negare ausi suo arbi-
 tratu interpretantur. et quoniam sua quisque natu-
 ra quodam uirio facile admiratur, interdum etiam
 persuadent publicae existimationis inimicum esse il-
 lum, profanum, impium, qui antiqua praesentibus,
 hoc est, ut ipsi autumant, suis aliena praeponat. tan-
 toq; illum peius odere, quanto id clarius non argu-
 mentis tantum dicendo, uerum etiam exitu aliquo
 rerum ac experimento ipso uerum esse ostenderit.
 quasi uero in artibus, perinde ac in hominibus pro-
 pter affinitatem fieri conuenit, non quae optima,
 sed quae maxime domestica sit, inter suas unicuique
 censenda esse uideatur. quare si, hoc mihi semper in-
 cundiss. officio ut caream, aliquando necessitas cogit;
 te obsecro, Naugeri, per fortunas, & quae-
 cunque tibi carissima sunt, ne id nimium aegre fe-
 ras. Quod uero ad te ipsum attinet; facile mihi per-
 suadeo.

suadeo, te istuc non esse inuitum, qui patriae tuae ci-
 uis amantissimus publica negotia sustineas: te ta-
 men rogo, ut, si quae tuis commodis uel uoluptati
 auferuntur, ea patriae tuae utilitati ac ornamento
 accedere, & quo animo patiaris. Bene agitur cum
 Rhamnusio tuo: qui, depulsa illa satis diuturna ad-
 uersae ualitudinis molestia, praecclare et ipse sibi, et
 amicis restitutus, animo laetissimo rusticatur, sum-
 mamq; ex duorum pene quotidiana consuetudine
 uoluptatem percipit, petri Bembi, & Andreae Ric-
 cij, alterius omnium uirtutum laude insignis, alte-
 rius fingendi arte ita clari, ut, quod eius egregia
 monumenta declarant, cum omni antiquitate con-
 tendat. quid quaeris? quodam modo Villa Rhamnu-
 sia, & Nonianum, & Ligunti insula, cum hi ta-
 les uiri absunt, solitudo uidetur: nunc ego qui-
 dem, ut meus est sensus, in ijs locis, quando quidem
 ibi nunc cum huiusmodi uiris uirtus habitat, mi-
 ram statuo esse celebritatem, ac mihi magnam feli-
 citatis partem uiderer obtinere, si, cum assidue ami-
 cissimorum hominum suauitate ac uirtute frui non
 liceat, saltem tertio quoque die accurrere ad eos
 possem. sed seis, quae me implicent quotidie magis
 occupationes, te quoque, nisi fallor, pungit seluae
 tuae,

tuae, & Muriani, quibus nunc cares, iucunda simul & molesta recordatio: ubi cum Gaspere Contarino, Nicolao Theopulo, Augustino Pisauo, eorūq; simillimis uiris, uiuebas, uiuebas, inquit, Naugeri. ea enim uere uita est, quæ cum uirtute præditis hominibus traducitur. sed hæc, intermisso fructu, cariora tibi erunt, cum redieris: tuq; sermones amicorum tuorum, nos tuam doctrinam, tuam suauitatem, multo, quam antea, iucundius, ex intervallo regustabimus. quod cum à Deo precamur: tum uero, quia Deo, qui diuina studia in humana uita colunt, curæ sunt, non optamus magis, quam speramus. Vale. Venetijs, cal. Iun. M. D. XXVII.

EPISTOLAS à te habeo duas, utranque scriptam elegantissime, sed illam pleniorē, quam XI. cal. Sept. dederas: nam hæc recentior, cui nonnarum OCT. dies erat ascripta, argumentū habuit ferè nullum. uenio igitur ad priorem: in qua catera iucundissima, illud permolestum, quod te minus commode significas ualere: scribis enim, ob aduersam ualetudinem te uereri, ne non illud, quod ordi-

ris,

ris, possis pertexere. mi Catiane excita prudentiam tuam, & occurre morbi principijs, ne ille grauior deinde factus, & te, & amicos tuos, qui te ægro tante ualere non possunt, diutius uexet. hoc loco mihi ueniunt in mentem, quæ tu me olim, minus recte cum haberem, prudentissime & amantissime monuisti. illa, illa ipse tibi nunc in memoriam redige, & quæ tuæ tunc partes erant, eas nunc fac esse meas. tu mihi nō ex Galeno, aut ex Auicena, sed ex ueterum philosophorū libris remedia dedisti: ego nunc idem in te facio. uis, quæ meum morbum te medente sanarunt, ea tuo ipse in morbo præmittere? non uis, opinor. non enim id te dignum est, qui ea sæpe legisti, unde homines alijs cauere cum discant, sibi eos non cauere turpe est. quare adhibe eam, quam ad omnes res soles, ad te curandum diligentiam: & quod oneris suscepisse te scribis, id si tibi grauius uidetur, quam ut perferre possis, depone prius, quam opprimare. magnum est, quod moliris, & magni non solum ingenij, quo tu non egres, sed etiam otij: quo nisi abundas, quo modo te speras ea, quæ in iure ciuili dispersa sunt, primum posse cogere, deinde coacta ita disponere, ut ex certis generibus totum ius ciuile cognoscatur? atque

atque ego tamen sic existimo: si quis est qui hoc praestare possit, aut eum te esse, aut neminem: sed quoniam res tuas ita ferre scribis, ut tibi in forum necessario sit eundem; quæ ratio, si modo & tibi, & populo placere uelis, multi temporis exercitationem desiderat; hæc autem quæ à te est iuris civilis instituta digestio, eiusmodi est, ut nihil operosius existimetur: uereor, ne, duarum rerum difficillimarum tractatione distractus, utraq; dū uis, neutriq; assequare. quamobrem, quid suscipias, tui consilij est: ego monendi. partes, quæ sunt prudentiæ, non assumo: neque enim plus ulla in re me existimo uidere, quam tu uides: id, quod est beneuolentiæ meæ, faciam, ut magnopere te non solum horter, uerum etiam rogem, ualetudini tuæ minus, quam gloriæ, ne seruias. quæ quidem nobis, qui te summe diligimus, tantæ curæ est, ut plurimas nostræ salutis partes in tua salute positas existimemus. De Alciati libro, ualde te amo, sed eum hoc tempore cur mittas non est. sunt quædam, quæ magis urgent. Quæ seis à nobis anno proximo superiore instituta, iam pene absoluiimus. Reliqua sunt in rebus nostris cuiusmodi ferre uolumus. fratres ualent ut cum optime, ego sicut soleo. amamur à multis,

tis, colimur etiam à nonnullis; qui falsa de nobis opinione adducti, nostram consuetudinem, quasi docti hominis, uidentur expetere. quibus scilicet hunc errorem eripiam, cum ijs me patefecero. uale.
XVII. cal. Non. Venetijs, M. D. XL.

SI nescis fortasse, quantum ego amori nostro tribuam, cognosce ex hoc, quod & super ioribus mensibus, licere mihi per eum putari ad tuas literas humanissime scriptas nihil respondere; & nunc etiam male respondeo. non est hoc, inquis, officium colere. quasi iam probaueris, quia non coluerim, ideo me turpem esse. non placet ita duris legibus amicitiam astringere, ut nunquam relaxentur. summam diligentiam maximis in rebus si ab amico requiris, iure facis: sed si etiam in minimis, non æquus es. est enim profecto quædam suauitas in negligentia: quam qui ex amicitia tollit, horridior est, quam ut urbani mores ferre possint. quare si amabilis esse uis, (quanquam quis te uno amabilior est) & ueruntamen si id tibi propositum est, ut omnibus in rebus æque amabilis, æque incundus sis: permittre

permitte mihi ut liceat aliquando tecum esse negligentem. ego de tuis literis ita indico, scriptas esse non solum eleganter, in quo tamen non minima laus est; sed etiam sapienter: quod quia solet ab aetate tua longius abesse, non solum laude, sed etiam admiratione dignum est. nitium hoc in plerisque adolescentibus, atque etiam in robustioribus quibusdam fama celebratis animaduerto, ut inania colligant, & eloquentiam non, ut veteres illi, in sententijs & uerbis à communi consuetudine alienis, sed in quibusdam uulgaribus ac penè puerilibus ineptijs constituent. quare non ego te Lusine hortabor, ut ex ista imperite scribentium turba te eximas: sed gratulabor potius, quòd ita effecisti, ut hortationi locum non relinqueres. hoc cum adolescens adhuc, & penè imberbis, nondum ea prudentia, quæ extrinsecus assumitur, propter aetatem plane instructus, naturali quadam ingenij facultate, & assidua Ciceronis lectione sis consecutus: cum illa accesserint Aristotelica, in quibus nunc totus es; usumq; rerum, qui in adolescentem non cedit, pereallueris; qualem te uirum futurum pulemus? nò sum natura blandus: neque soleo cuiusquam auribus inferuire: potius offendit quosdam

libertas

libertas mea. quare, quod dicturus sum, gratia causa dictum ne putato. si quando accidit, ut interroger de ijs, qui antiquam illam perfecte scribendi laudem posse nobis uideantur iam penè amissam restituere: soleo te duobus praestantissimis adolescentibus, meis familiarissimis, Calino, & Amaltheo tertium inferere. Calinum putò non nosti: qui clarissimum iuuenem, Aloysium Cornelium, singularis uiri, Ioannis Cornelij filium, in Cyprum insulam secutus, tertium iam annum abest. sed mihi hoc uelim credas affirmanti: ea bona, quæ magister tuus Aristoteles laudabilia esse dicit, omnia fere in illo adolescente aut esse iam, aut breui, ut ego auguror, futura. de Amaltheo autem, quid sentiam, non expectas opinor ut significem, neque ut ego tibi eum quasi latentem indicem, quem in illustri quadam specula uirtus constituit. quare coniugete te cum his, & eloquentiam tres optimi adolescentem, aetate fere pares, concordi studio, sicuti pulcherrimam uirginem, diligite: quòd si me etiam socium recipitis, & riualem in hoc amore fertis: erit praecleara consensio, & latinae linguae formam, quam, superioribus temporibus turpi barbarie uitiatam, nunc agnoscere uix possumus, posthaec

hac, ut opinio mea fert, intactam, illibatamq; tue-
bimur. Vale. Venetijs, M. D. XLVII. III. cal. Ian.

* D. S.

VBI te audiui Episcopum esse creatum, leta-
tus sum non tam ob ipsam rem, quae sane est per ho-
norifica, propterea quod Episcopatus & sacerdo-
tium est, & maximum sacerdotium: quam quia de
te ipso cogitans, intelligebam te eum esse, cui ad
istam honestandam dignitatem facultas in optima
uoluntate non deesset. tibi erunt quae multis solent
esse laboriosa, uirtus & uigilantia, ex tua ueteri
consuetudine facillima. non enim honorem quasi
legem bonitatis, ad quam te fingeres, accepisti, sed
ad honorem bonus accessisti, multis primum, ma-
gnisq; rebus Paulo III probatus, cui Pontifici? om-
nium sapientissimo, & optimo, qui & ipse Deo
probatus est, & non probat nisi sui similes: gratu-
lor igitur tibi, nō ut gratulantur ij, qui fere, quibus
fructibus auctus sis, unum cogitant, cetera magno
pere non spectant; sed ut ij, quibus dignitas & re-
ligio prima sunt: quae tu coles maxime, & eris in
Christi militia antesignanus. grauem personam Epi-
scopi

scopi sustinetis. uestrum est errantes animos in uia
reducere. et reducit uos quidem praecipis diui-
nae doctrinae tradendis: sed magna uis est in exem-
plo, cum ea, quae traditis, ipsi uita & moribus ex-
primitis. quod tu praestabis utrunque omnium ma-
xime: qui & habes doctrinam, atque eloquentiam,
quarum altera imperitos erudias, altera languen-
tes excites; & uiuis, ut homo, satis extra culpam.
quod memini me multis ab hinc annis in tua pri-
ma adolescentia miratum, cum ea in te laudarem
quae tamen imitari non poteram. quod fecisti ado-
lescens, cum tua te singularis, optimaq; natura ad
decus inuitaret, & quasi manu prehensum duce-
ret, nunc aetate confirmata, cum ad uoluntatem ac-
cesserit ratio, dubitem quin idem multo sis alacrius
constantiusq; facturus: dubitet qui te ignorat. mi-
hi, cui tua studia, tui sensus ex nostra familiaritate
notissimi sunt, dubitare non licet. quare ut ad pri-
ma redeam, non eo solum nomine tibi gratulor,
quod Episcopus es, in summa dignitate constitutus,
quod tibi seis esse commune cum multis; sed quod
is es, qui cum ista dignitate uirtutem aequare pos-
sis. quod quia uides quam non multi potuerint, eo
magis tu, qui potes, hoc ipsum, quod potes, acce-
ptum

R pium

EPISTOLAE

ptum Deo referre debes, tantumq; munus in te col-
latum, illud quidem plurimi facere, sed, quoniam
est proprij erga te amoris argumentum, muneris
causam multo, quam ipsum munus, fluris aesti-
mare. Vale. Venetijs, cal. Maij,

M. D. XLVII.

INDEX

- ANTONIVS THILESIUS
 Andrea Francisco c. 113.
 Benedicto Rbamberto, charta 111. 114. 115.
 BENEDICTVS ACCOLEVS
 CARD. RAVENNAE
 Paulo III. Pont. max. c. 53. 56.
 Iacobo Sadoletto Card. c. 56.
 BERNARDINVS MAFFEVS
 Ludonico Castelnetro c. 96.
 BENEDICTVS RHAMBERTVS
 Philippo Gherio fratribusq; c. 58.
 Paulo Mantio c. 59.
 COSMVS GHERIVS EPISC. FAN.
 Cardinali Contareno c. 55.
 Cardinali Theatino c. 55.
 Petro Carnesciccio c. 67.
 Giberto Episcopo Veronensi c. 69.
 Bernardino Maffeo c. 69.
 Paulo III. Pont. Max. c. 106.
 Benedicto Rhamberto c. 107. 107. 108.
 GEORGIVS SELVA
 Petro Bembo c. 105.

IACOBVS SADOLETVS

Lazaro Bonamico c. 25. 34. 27. 36. 41.
 Reginaldo Polo 38. 43.
 Petro Bembo c. 47.
 Card. Rauenne c. 54.

IANVS PARRHASIVS

Aldo Manutio 109.

IOVITA RAPICIVS

magistratibus ciuibusq; Brixianis c. 76: 78.
 Io. Baptistæ Rhamnusio c. 77:
 Paulo Rhamnusio c. 79.
 Hieronymo Montio c. 80.

IO. BAPTISTA EGNATIVS

Matthæo Aduocaro c. 97:
 Romulo Amaseo c. 101.

IOAN. PETRVS CRASSVS

Friderico Valeresio c. 115:
 Gaspari Contareno c. 118.

LAZARVS BONAMICVS

Mario Sauorniano & Benedicto Rham-
 berto c. 2. 3.
 Petro, Hosio Polonis c. 4.
 Iacobo Sadoleto c. 5. 11. 12. 15.
 Paulo Manutio c. 5.

Mario Sauorniano c. 6.
 Gaspari Contareno Cardinali c. 8.
 Principi Melphitano iuniori c. 9.
 Reginaldo Polo c. 13.
 Ioanni Turritiano c. 15.
 Instauratoribus Patauni Gymnasij c. 16.
 Raynutio Farnesio, Venetiarum Priori c. 20.

NICOLAVS DRACO

Ioanni Baptistæ Egnatio c. 110.

PETRVS BEMBVS

Ioanni Baptistæ Fideli c. 47:
 Cosmo Gherio c. 49.
 Hieronymo Nigro c. 49:
 Paulo III. Pont. max. c. 50:
 Iacobo Sadoleto c. 52.

PETRVS BVNELLVS

Iosepho Magetano c. 84:
 Andrea Cornelio c. 87.
 Carolo * c. 88:
 Paulo Manutio c. 90.

PETRVS DANESIVS

Iacobo Colino c. 73:

PAVLVS SADOLETVS

Lazaro Bonamico c. 93.

REGINALDVS POLVS CARD. M

Lazaro Bonamico c. 14.

Iacobo Sadoletto c. 20. 29.

Paulo Rhamnufio c. 84.

ROMVLVS AMASAEVS

Io. Baptista Egnatio c. 102.

SIMON VILLANO VANVS

Hieronymo Sauorniano c. 72.

STANISLAVS ORICHOVIVS

RVTHE NVS

Paulo Rhamnufio c. 87.

V BALDINVS BANDINELLVS

Petro Bembo c. 161.

VICTOR FAVSTVS

Marino Bezichemo c. 90.

Io. Baptista Rhamnufio c. 92.

Andreae Naugerio c. 93.

Andree Cortasio c. 87.

Carlo Magrino c. 88.

Paulo Manuichino c. 90.

TERRAS DANESIVS

Iacobo Colino c. 73.

PAVLVS SADOLETVS

Lazaro Bonamico c. 93.

SERIES LITERARVM.

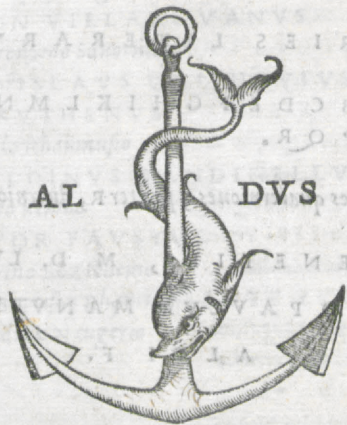
A B C D E F G H I K L M N O
P Q R.

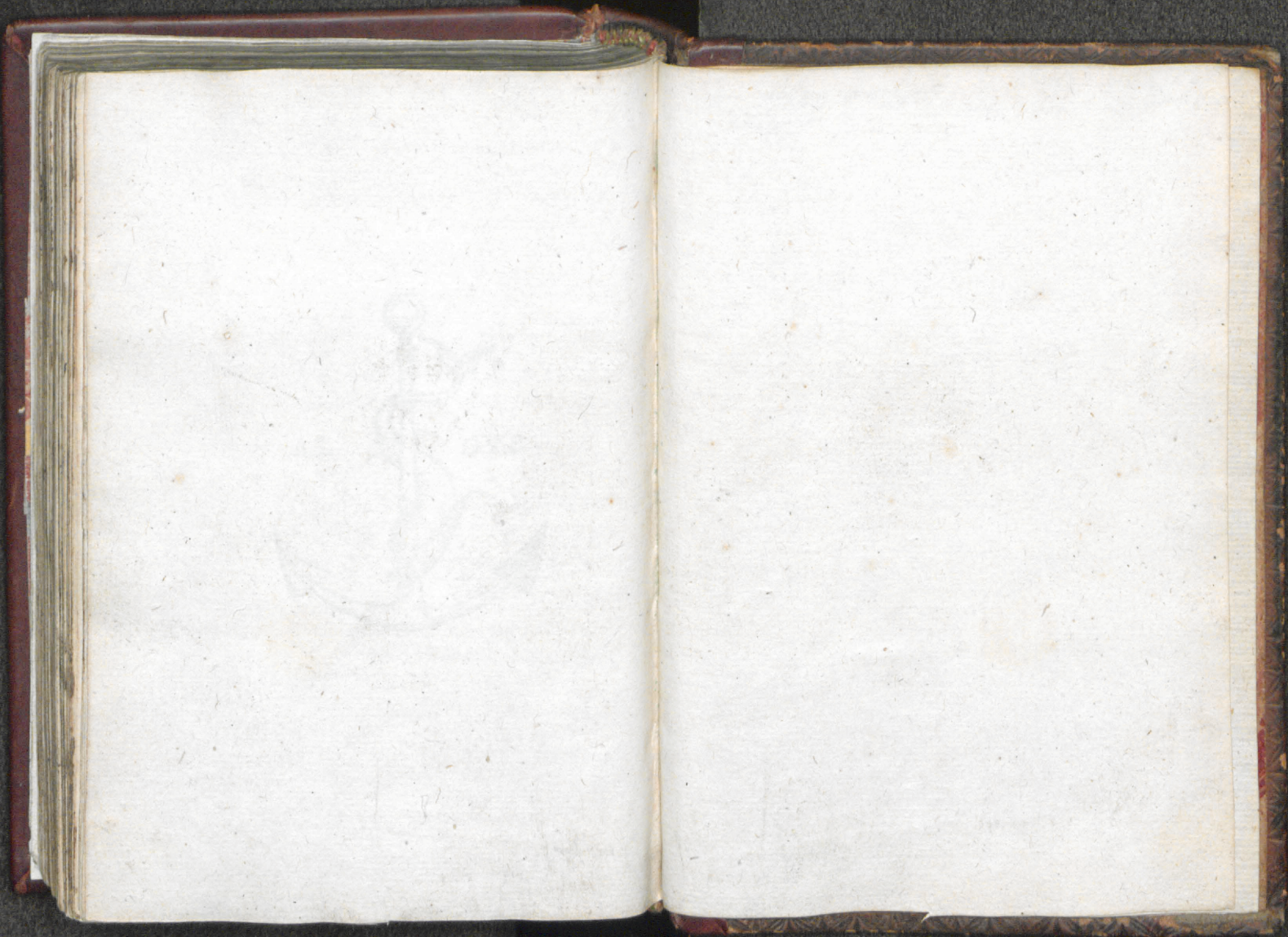
Omnes quaterniones, prater R, duernionem,

VENETIIS, M. D. LVI.

APVD PAVLVM MANVTIVM,

ALDI F.

Simulans duplicat. ut hinc vultus
in d. h. form. in Simulans sub. lab. v.

II
R 1918:
6283